

Η μικροφωτογραφία διακρίνεται σε:

- i. μικροφωτογραφία ασφάλειας
- ii. μικροφωτογραφία διαφύλαξης, η οποία είναι εφεδρική αναπαραγωγή της μικροφωτογραφίας ασφάλειας¹⁸⁹
- iii. μικροφωτογραφία ανάγνωσης, προς χρήση των ερευνητών, στην αίθουσα αναγνώστηριου, αντί του πρωτοτύπου¹⁹⁰
- iv. μικροφωτογραφία συμπλήρωσης¹⁹¹
- v. μικροφωτογραφία υποκατάστασης.¹⁹²

Η μικροφωτογράφιση πραγματοποιείται σε αρχείο ήδη αποκατεστημένο και εφοδιασμένο με εργαλείο πρόσβασης και έρευνας.

Η φύλαξη και διατήρηση των μικροφωτογραφιών είναι πολυδάπανη επιχείρηση και απαιτεί ειδικούς χώρους φύλαξης και διατήρησης, ειδικούς καθαρισμούς (ανά πενταετία) και πλήρη ανανέωση (ανά τριακονταετία).

¹⁸⁹ C. GRESPO NOCEIRA, «L' utilisation du microfilm comme moyen de préservation des archives», AA.VV., *Politique du microfilm...*, op. cit., 3-7.

¹⁹⁰ D. H. GIFFORD, «La reproduction des documents pour le public et l' usage des microformes dans les salles de lecture des Archives», AA.VV., *Politique du microfilm...*, op. cit., 36-42.

¹⁹¹ L. KORMENDY, «Le microfilmage de complément...», AA.VV., *Politique du microfilm...*, op. cit., 8-24.

¹⁹² C. WEIL, *La valeur probante des microformes: une étude RAMP*, Paris, [Unesco-PCI/81/WS/25], 1984. IDEM, «Le microfilmage de substitution et la valeur probante des microformes», AA.VV., *Politique du microfilm...*, op. cit., 25-35.

4. ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΙ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΝΕΝΕΡΓΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

Ι. Η ΔΙΟΓΚΩΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

Καθημερινά, ο κρατικός μηχανισμός, στο σύνολό του, παράγει αρχεία. Είναι τα πάσης φύσεως και τυπολογίας έγγραφα¹ τα οποία οι υπάλληλοι όλων των κλάδων και ειδικοτήτων, ως υλικοί παραγωγοί εγγράφων, παράγουν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους.

Τα έγγραφα αυτά, αδιακρίτως χρονολογίας, σχήματος και ύλης, είναι, κατ' αρχάς, οι αποδείξεις και οι γραπτές πιστοποιήσεις για τη δραστηριότητα η οποία αναπτύσσεται από τον φορέα παραγωγής τους, δηλαδή το υπουργείο, τον οργανισμό, τη νομαρχία, τον δήμο, το νομικό ή φυσικό πρόσωπο. Στη συνέχεια, είναι οι αποδείξεις και οι γραπτές πιστοποιήσεις για τα φαινόμενα, τα προβλήματα, τη νοοτροπία του κοινωνικού συνόλου. Είναι το υλικό για την έρευνα και τη μελέτη των πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών, δημογραφικών κ.ά. φαινομένων τόσο στη μακρά διάρκεια και διαχρονία όσο και σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο, σε συγκεκριμένο πολιτειακό σύστημα, σε συγκεκριμένο ιστορικό χώρο και χρόνο.

Οι πρόσοι θεωρητικοί² είχαν θέσει την προβληματική της στενής, άρρηκτης, σχέσης μεταξύ του φορέα παραγωγής και του φορέα διαχείρισης των εγγράφων και αρχείων. Είχαν επίσης επισημάνει την αναγκαιότητα της επιλογής και εκκαθάρισης των αρχείων τα οποία παράγονται από τη Διοίκηση³ και της εισαγωγής και διατήρησης, στην κρατική αρχειακή υπηρεσία, των «χρήσιμων» στην έρευνα αρχείων.

¹ Βλ. πιο πάνω, 145 κ.ε.

² Βλ. πιο κάτω, 303-306.

³ Για τη διαδικασία αυτή, βλ. πιο κάτω, 215 κ.ε. Βλ. επίσης Μ. ΚΟΛΥΒΑ, «Επιλογή διατηρητέου αρχειακού υλικού σε Δημόσιες Υπηρεσίες», *Επιστηρίδα των Γενικών Αρχείων του Κράτους - 1990*, Αθήνα 1991, 167-176.

Ιδιαίτερα ο H. A. Ehrhard,⁴ για να καθορίσει εάν οι έγγραφες πράξεις και τα έγγραφα είναι άξια διατήρησης, προσδιορίζει ειδικά κριτήρια εκτίμησης τα οποία προαναγγέλλουν τους σημερινούς πίνακες επιλογής. Με αυτά τα κριτήρια πραγματοποίησε, τότε, δραστική επιλογή και εκκαθάριση των περαιωμένων υποθέσεων των αρχείων οι οποίες, κατά την κρίση του, δεν παρουσίαζαν ενδιαφέρον για τα τότε αιτήματα της έρευνας.

Η ανάπτυξη της Διοίκησης είναι φαινόμενο το οποίο γνωρίζουν όλα τα κράτη και όλες οι κοινωνίες, όποιο και αν είναι το επίπεδο της ανάπτυξής τους. Στην Ευρώπη εμφανίζεται κατά τον 15ο αιώνα, δηλαδή τον αιώνα των αστικών και εμπορικών κέντρων, και αναπτύσσεται ιδιαίτερα με τη διομηχανική επανάσταση⁵ και από τότε, το φαινόμενο γίνεται πρόβλημα το οποίο διογκούται.

Τρεις, κυρίως, παράγοντες συνδέονται με αυτή την ανάπτυξη:

- i. η υποχώρηση των φεουδαλικών θεσμών
- ii. η αλλαγή η οποία επήλθε στη φύση της εργασίας των ανθρώπων
- iii. η δημογραφική έκρηξη
- iv. η αστυφιλία και η συγκέντρωση των ανθρώπων στις πόλεις και στις παράκτιες.

Οι παράγοντες αυτοί δημιούργησαν νέες και ποικίλες δραστηριότητες, οι οποίες απαιτούν επαγγελματίες γραφειοκράτες για να διοικούν και να διαχειρίζονται τον όγκο των δραστηριοτήτων και των συναλλαγών. Και η διοίκηση και διαχείριση των υποθέσεων μετατρέπεται σε έγγραφα και σε αρχεία. Και η Διοίκηση αντιμετωπίζει το φαινόμενο δημιουργώντας νέες υπηρεσίες, στις οποίες κατανέμει τις καθ' ύλην αρμοδιότητες της και αυξάνει τον αριθμό των υπαλλήλων οι οποίοι διαχειρίζονται υποθέσεις, συντάσσουν έγγραφα, παραλαμβάνουν έγγραφα, και εν τέλει, ως υλικοί παραγωγοί, παράγουν αρχεία.

Και αποδέκτης όλων αυτών των αρχείων είναι μία μόνο υπηρεσία, δηλαδή η κρατική αρχειακή υπηρεσία, και για την Ελλάδα, τα Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γ.Α.Κ.).

Και από τις προκλήσεις τις οποίες η Αρχειονομία ακοντίζει, σήμερα, στους έλληνες επαγγελματίες αρχειονόμους, αυτή η οποία απαιτεί προσοχή και δεν επιτρέπει αναβολή είναι η πρόκληση της επιλογής και

⁴ Βλ. πιο κάτω, 303-306.

της εκκαθάρισης των αρχείων της Διοίκησης, της εισαγωγής των διατηρητέων στην κρατική αρχειακή υπηρεσία και οι συναφείς προς αυτά εργασίες.

1. Τα Σύγχρονα Αρχεία της Διοίκησης. Ο κύκλος ζωής των αρχείων

Ενεργά, ημιενεργά, ανενεργά αρχεία

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η Διοίκηση, ο κρατικός μηχανισμός στο σύνολό του, παράγει καθημερινά αρχεία⁶ τα αρχεία αυτά αποκαλούνται Σύγχρονα Αρχεία της Διοίκησης⁷ είναι τα πάσης φύσεως έγγραφα τα οποία οι υπάλληλοι παράγουν κατά την άσκηση των καθηκόντων και των αρμοδιοτήτων τους και τα οποία συσσωρεύονται αυθόρμητα σε φακέλους-υποθέσεις εντός των οποίων όλα τα έγγραφα συνδέονται με αρχειακό δεσμό.

Τα Σύγχρονα Αρχεία περιλαμβάνουν τα από τριάντα χρόνια και εδώ, κατά την ισχύουσα ευρωπαϊκή νομοθεσία, χρονολογούμενα έγγραφα και διακρίνονται σε τμήματα τα οποία έχουν σχέση με τις ηλικίες των εγγράφων, όπως αυτές έχουν οριστεί στο οικείο κεφάλαιο, δηλαδή τη διοικητική ηλικία, την ενδιάμεση ηλικία, την ιστορική ηλικία, την οριστική ηλικία.⁸ Ξιδώ να διευκρινισθεί ότι η διάκριση αυτή γίνεται μόνο για λόγους πρακτικούς, και μάλιστα για διευκόλυνση της Διοίκησης, διότι, όπως έχει ήδη αναφερθεί, το αρχείο αποτελεί *universitas rerum*, αδιάσπαστο, ακέραιο, οργανικό σύνολο.⁹

Ειδικότερα διακρίνονται:⁷

- i. ενεργό ή τρέχον αρχείο, το οποίο περιλαμβάνει τα έγγραφα τα οποία παράγονται κατά τις τρέχουσες εργασίες και τα οποία έχουν ακριβή υπηρεσιακή χρησιμότητα⁸ ο χρόνος της υπηρεσιακής χρησιμότητας ορίζεται από τους υπαλλήλους εισηγητές-συντάκτες ή τους επικεφαλής των οργανικών μονάδων και κυμαίνεται σε 2, 5, 10, 20

⁶ Βλ. πιο πάνω, 90-92.

⁷ R. DE FELICE, *L' Archivio Contemporaneo...*, op. cit., 20.

⁸ D. CHARMAN, *Recensement des archives courantes et tableaux de tri: une étude RAMP, accompagnée de principes directeurs*, Paris, [Unesco, PGI-84/WS/26], 1984. M. ROPER, *Les fonctions dévolues aux archives en matière de création, de conservation et d'élimination des documents contemporains*, Budapest, [ICA/Conf. Eur./85/2], 1985.

- έτη· ο χώρος φύλαξης είναι τα γραφεία του φορέα παραγωγής και μάλιστα των υπαλλήλων οι οποίοι, ως υλικοί παραγωγοί, έχουν άμεση πρόσβαση σε αυτά και είναι οι πρώτοι διαχειριστές των αρχείων
- ii. ημιενεργό ή ημιτρέχον αρχείο, το οποίο περιλαμβάνει τα έγγραφα των οποίων έχει λήξει ο χρόνος υπηρεσιακής χρησιμότητας· χώρος φύλαξης είναι τα αρχεία του φορέα παραγωγής και συνήθως παρακείμενοι προς τα γραφεία διόδρομοι ή τα υπόγεια των κτηρίων στέγασης των φορέων παραγωγής
 - iii. ανενεργό αρχείο, το οποίο περιλαμβάνει τα έγγραφα τα οποία δεν έχουν πια υπηρεσιακή χρησιμότητα και πρέπει να υποστούν τη διαδικασία επιλογής και εκκαθάρισης·⁹ χώρος φύλαξης είναι ο φορέας παραγωγής ή ο φορέας προέλευσης (συνήθως απομακρυσμένοι αποθηκευτικοί χώροι μάλλον ακατάλληλοι για την καλή φύλαξη και τη διατήρηση των αρχείων)· σε αυτούς τους χώρους πραγματοποιείται και η πρώτη επιλογή και εκκαθάριση των αρχείων
 - iv. ιστορικό αρχείο, το οποίο περιλαμβάνει τα έγγραφα τα οποία έχουν ήδη υποστεί τη διαδικασία της επιλογής· χώρος φύλαξης είναι ο φορέας διαχείρισης, δηλαδή τα Γ.Α.Κ. και δη τα αρχειοστάσια της αρχειακής υπηρεσίας ή το Ειδικό Ιστορικό Αρχείο το οποίο λειτουργεί, ως φορέας διαχείρισης, εντός του φορέα παραγωγής ή εντός του φορέα προέλευσης·¹⁰ εκεί τα αρχεία υφίστανται από τους αρ-

⁹ Για το θέμα, βλ. C. WYFFELS, *Archives Contemporaines et dépôts intermédiaires*, Bruxelles 1972, 7 σ.σ. P. CANICCI, «Lo scarto come elemento qualificante per le fonti della storiografia», *Rassegna degli Archivi di Stato*, 35/τεύχος 1-2-3 (1975) 250-264. C. SALVATI, *Orientamenti archivistici*, Napoli 1979, 31-34. *Les Archives des Administrations Centrales. Conseils pratiques*, (Paris) 1979. M. FISHBEIN, «La gestion des documents et le tri», AA.VV., *Les Archives*, Paris 1982, 10 σ.σ. C. COUTURE, J-Y. ROUSSEAU, *Les Archives au XXe siècle*, op. cit., 97 σ.σ. 370. J. RHOADS, *Le rôle de l'administration des archives et de la gestion des documents courants dans les systèmes nationaux d'informations: une étude du RAMP*, Paris, [Unesco, PG 1-82/WS], 1983, AA.VV., *Actes de la 22ième Conférence Internationale de la Table Ronde des Archives*, Bratislava 1983. K. D. G. WIMALARANTE, *Les informations scientifiques et techniques contenues dans les dossiers d'affaires des administrations publiques*, Paris, [Unesco], 1984, 21, AA.VV., *Actes de la Conférence Européenne des Archives sur la création et l'organisation des documents contemporains*, Budapest 1985. D. CHARMAN, *Recensement des archives courantes et tableaux de tri...*, op. cit. AA.VV., *Les Archives Françaises à l'horizon de l'an 2000*, *La Gazette des Archives*, 141 (1988) 35-33.

¹⁰ Βλ. σχετικά πιο πάνω, 109 σημ. 112.

χειονόμους τη διαδικασία της αποκατάστασης με τη συνακόλουθη ταξινόμηση και αρχειοθέτηση και τις εργασίες της προετοιμασίας των εργαλείων έρευνας με σκοπό την προσβασιμότητα των αρχείων και την απόδοσή τους στην έρευνα.

Όπως γίνεται αντιληπτό και όπως έχει ήδη αναφερθεί, το αρχείο διατηρείται και μετά την τρέχουσα και ημιτρέχουσα χρήση του με σκοπό τη διαχείριση της εξουσίας, τη διασφάλιση της βεβαιότητας του δικαίου, των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων και εν τέλει τη διατήρηση, με σκοπό την έρευνα, της μνήμης των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.¹⁰

Στα περισσότερα κράτη, μέχρι και τον τελευταίο πόλεμο, οι αρχειονόμοι δεν μεσολαβούν στον κύκλο ζωής των αρχείων και εν γένει πριν από την παράδοσή τους από τη Διοίκηση και την παραλαβή και εισαγωγή τους στην αρχειακή υπηρεσία· εκεί, στον χώρο της εργασίας τους, οι αρχειονόμοι προχωρούν στην εκτίμηση, στην επιλογή και εκκαθάριση, στην ταξινόμηση και αρχειοθέτηση και, εν τέλει, στη σύνταξη του εργαλείου πρόσβασης και έρευνας.

Όμως, η διόγκωση των αρχείων και τα προβλήματα τα οποία αυτή συνεπάγεται ανάγκασε τους αρχειονόμους να στρέψουν την προσοχή τους στη διοικητική και στην ενδιάμεση ηλικία των αρχείων, δηλαδή όταν αυτά είναι ημιτρέχοντα ή ημιενεργά και φυλάσσονται ακόμη στα γραφεία των υπαλλήλων ως υλικών-σωματικών δημιουργών τους και να μελετήσουν τη δυνατότητα «νόμιμης» εκκαθάρισής τους.¹¹

Και είναι ευνόητο ότι η εκτίμηση, η επιλογή και η εκκαθάριση και των αρχείων τα οποία παράγονται σε ηλεκτρονικό υπόστρωμα αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο.¹²

¹⁰ M. KOAYHA, *Αρχειονομία. Φορείς παραγωγής αρχείων...*, op. cit., 17-24. Βλ. και A. TAMBLÈ, *L'Archivio Moderno. Dottrina e pratica*, Roma 1982.

¹¹ T. R. SCHEJLENBERG, «The Appraisal of Modern Public Records», AA.VV., *A Modern Archives Reader...*, op. cit., 57-70. Βλ. και R. de FELICE, *L'archivio moderno nella pubblica amministrazione*, Roma 1969. F. DOLGIN, «La liaison entre les archives de l'Etat et les archives administratives», *Archivum*, XXIV (1974) 33-57. Βλ. DELMAS, «L'administration et ses archives», *Journal International des Archives*, 1/τεύχος 2 (1980) 13-19. Το ζήτημα της «νόμιμης» εκκαθάρισης είναι πολύ παλιό. Όπως αναφέρεται, στην Αίγυπτο, το «εκκαθαριζόμενο» αρχείο, εγγεγραμμένο σε πάπυρο ως υλικό υπόστρωμα εγγράφης, χρησιμοποιείτο για να περιτυλίγουν τις μάμμες, βλ. O. MONTEVECCHI, *Papirologia*, Torino, [εκδόσεις SEI], 1973, 247-261.

¹² M. FISHBEIN, «Appraising Information in Machine Language Form», *The Ameri-*

2. Επιτροπή Herbert Hoover. Επιτροπή James Grigg

Η Επιτροπή Herbert Hoover

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, κατά τα έτη 1947-1950, συγκροτείται από τον τότε πρόεδρο Harry Truman και λειτουργεί η Επιτροπή (πρώτη και δεύτερη) υπό τον πρώην πρόεδρο Herbert Hoover, η οποία αντιμετωπίζει το πρόβλημα της διόγκωσης των αρχείων, όπως παρουσιάστηκε έντονα στις Η.Π.Α. αμέσως μετά τον πόλεμο. Η Επιτροπή αποφασίζει να νομιμοποιήσει τις τάσεις οι οποίες έχουν ήδη εκδηλωθεί τόσο στις δημόσιες υπηρεσίες όσο και στα Κρατικά Αρχεία και οι οποίες προσδίδουν:¹²

- i. στη διεύθυνση των αρχειονόμων στη Διοίκηση, κύριο φορέα παραγωγής αρχείων, με τον διορισμό αρχειονόμων σε όλο τον κρατικό μηχανισμό
- ii. στην καρέκλαση των αρχειονόμων στα ημιενεργά και ανενεργά αρχεία και δη στις περαιωμένες υποθέσεις, πριν αυτές κριθούν άχρηστες στις τρέχουσες εργασίες.

Η προσπάθεια αυτή υιοθετείται και από την Αρχειακή Υπηρεσία του Καναδά¹³ και αυτή της Αυστραλίας, αλλά με πολύ σκεπτικισμό.

Στις Η.Π.Α. δημιουργούνται και λειτουργούν δεκατρία κέντρα επιλογής και εκκαθάρισης σύγχρονων αρχείων και δύο κέντρα με ειδικές αρμοδιότητες, ένα για τη φύλαξη και διατήρηση των φακέλων του πολιτικού προσωπικού, με έδρα την πόλη Washington D.C., και ένα για τη φύλαξη και διατήρηση των φακέλων του στρατιωτικού προσωπικού, με έδρα την πόλη St Louis της πολιτείας Missouri.¹⁴

can Archivist, 35(1972) 35-43. Ch. DOLLAR, «Appraising Machine Readable Records», AA.VV., *A Modern Archives Reader...*, op. cit., 71-79.

¹² AA.VV., *Records management: integrated information system*, New York 1987, 20. Βλ. και AA.VV., *TITULUS 97, Verso la creazione di un sistema archivistico universitario nazionale*, Atti della I^a conferenza organizzativa degli archivi delle Università italiane, επιμέλεια έκδοσης Giovanni Perzo Doria, Padova, [εκδόσεις CLEUP], 1999.

¹³ Canada, *Report Royal Commission on National Development in the Arts, Letters and Sciences, 1949-1951*, Ottawa, [King's Printers], 1951.

¹⁴ H. E. ANCEL, «Archival Janus: The Records Center», *The American Archivist*, 31(1968) 5-12, βλ. και αναδημοσίευση, AA.VV., *A Modern Archives Reader...*, op. cit., 46-53.

Η Επιτροπή James Grigg

Στην Αγγλία συγκροτείται η Επιτροπή υπό τον James Grigg, οι εργασίες της οποίας είχαν αποτέλεσμα την ψήφιση νόμου ο οποίος δίνει τη δυνατότητα του διορισμού αρχειονόμων στη Διοίκηση με σκοπό τον έλεγχο τόσο της γενετικής πορείας των εγγράφων και του αυθόρμητου σχηματισμού των φακέλων-υποθέσεων και στη συνέχεια των αρχείων όσο και της προετοιμασίας τους για την εισαγωγή στα ενδιάμεσα κέντρα επιλογής και εκκαθάρισης και από εκεί στην αρχειακή υπηρεσία.

Κύρια φροντίδα και επιδίωξη αυτών των αρχειονόμων είναι η αυστηρή τήρηση της πρωτογενούς δομής, ταξινόμησης και αρχειοθέτησης των εγγράφων και φακέλων των υποθέσεων, όπως σχηματίζονται και τηρούνται στη Διοίκηση, δηλαδή στον φορέα παραγωγής, κατά την πορεία της παραγωγής. Με αυτό τον τρόπο διασφαλίζεται το αρχείο και αποφεύγονται αυθαίρετες παρεμβάσεις και επεμβάσεις καθώς και απώλειες.

Επίσης η Αρχειακή Υπηρεσία γνωρίζει, εκ των προτέρων, πότε ακριβώς θα αντιμετωπίσει τη διαδικασία της επιλογής και εκκαθάρισης των αρχείων κάθε κρατικής υπηρεσίας και έχει γνώση —και έλεγχο— του *birth control* και του *death control* των εγγράφων.

Με τις ρυθμίσεις της Επιτροπής H. Hoover και ιδιαίτερα της Επιτροπής J. Grigg, η ευθύνη και ο έλεγχος των εργασιών της προετοιμασίας για την επιλογή και την εκκαθάριση των αρχείων είναι αρμοδιότητα και της Αρχειακής Υπηρεσίας και όχι μόνο της Διοίκησης.

Αυτή η αντιστροφή των λειτουργιών δημιούργησε ευνοϊκό κλίμα για τις αρχειακές υπηρεσίες.

3. Κέντρα προ-αρχειοθέτησης και επιλογής σύγχρονων αρχείων

Την ίδια περίοδο πολλά ευρωπαϊκά κράτη, με πρωτοπόρους τη Γαλλία και την Ισπανία, δημιουργούν ενδιάμεσα κέντρα συγκέντρωσης των ημιενεργών και ανενεργών αρχείων της Διοίκησης, με σκοπό την επιλογή και εκκαθάρισή τους καθώς και την προετοιμασία για την εισαγωγή των διατηρητέων αρχείων στην αρχειακή υπηρεσία.¹⁵

¹⁵ M. DUCHEIN, «Le préarchivage: quelques clarifications nécessaires», *La Gazette des Archives*, 71/τμήχος 4(1971) 226-236. C. DUBOSCQ, A. W. MABBS,

Στη Γαλλία τα ενδιάμεσα αυτά κέντρα ονομάζονται *Dépôts Intermediaires* ή *Dépôts de Pre-archivage*, ενώ στην Αγγλία αξίζει να σημειωθεί ότι τα ενδιάμεσα αυτά κέντρα —λόγω των δραστηριών, ενίοτε, εκκαθαρίσεων— αποκαλούνται *Limbo* ή *Purgatorium*.

4. Τα Γενικά Αρχεία του Κράτους — Ελλάδα

Στην Ελλάδα, η όλη υπόθεση εξελίσσεται διαφορετικά. Είναι σκόπιμο να εστιάσουμε την προσοχή μας στα πιο κάτω σημεία:

- i. το έτος 1914 ιδρύεται η Ελληνική Αρχαική Υπηρεσία, δηλαδή τα Γενικά Αρχεία του Κράτους,¹⁷ και στη νεοϊδρυθείσα υπηρεσία συγκεντρώνονται τα αρχεία των υπουργείων και των δημόσιων υπηρεσιών τα οποία κρίθηκαν, τότε, μη χρήσιμα στις τρέχουσες εργασίες· τα λοιπά αρχεία, από συστάσεως των φορέων, δηλαδή από ιδρύσεως του ελληνικού κράτους, παραμένουν στα υπουργεία και στις δημόσιες υπηρεσίες, δηλαδή στους φορείς της παραγωγής τους· σε αυτά τα αρχεία, τα οποία παραμένουν και διατηρούνται στους φορείς παραγωγής τους, σε αποθηκευτικούς χώρους, προστίθενται και αυτά που παράγονται στη συνέχεια και συσσωρεύονται, ως ημιενεργά και ανενεργά, στον ίδιο τον φορέα παραγωγής τους¹⁸
- ii. το έτος 1939, στις διατάξεις του συμπληρωματικού νόμου για τον τρόπο λειτουργίας των Γενικών Αρχείων του Κράτους,¹⁹ τα δημόσια-κρατικά αρχεία διακρίνονται σε:
 - α. υπηρεσιακά αρχεία και
 - β. ιστορικά αρχεία·

Organisation of intermediate records storage, Paris, [Unesco, PCI-/WS/74], 1974. Βλ. και C. WYFFELS, *Archives contemporaines et Dépôts Intermediaires*, op. cit. AA.VV., *Les Archives vivantes de l'administration*, *Archivum*, XVIII(1968). Βλ. και AA.VV., *Les Archives des Administrations Centrales. Conseils pratiques*, Paris 1979.

¹⁷ Βλ. νόμο υπ' αρ. 380, «Περί ιδρύσεως υπηρεσίας των Αρχείων του Κράτους» [Φ.Ε.Κ./τεύχος Α'αρ. φύλλου 334/18-11-1914].

¹⁸ Βλ. Μ. ΚΟΛΥΒΑ, *Σχεδιάγραμμα-Οδηγός των Γενικών Αρχείων του Κράτους*, op. cit., ιδιαίτερα τους τίτλους των αρχείων οι οποίοι φέρουν διπλό αστερίσκο.

¹⁹ Βλ. αναγκαστικό νόμο υπ' αρ. 2027, «Περί αναδιοργανώσεως της υπηρεσίας των Γενικών Αρχείων του Κράτους», [Φ.Ε.Κ./τεύχος Α'αρ. φύλλου/1939].

κριτήριο γι' αυτή τη διάκριση των αρχείων τέθηκε το χρονικό όριο των πενήντα χρόνων και κάθε υπουργείο, δημόσια υπηρεσία, οργανισμός, νομικό πρόσωπο κ.λπ. υποχρεούται να διαχωρίσει τα αρχεία του σε υπηρεσιακά και ιστορικά· επίσης, οι φορείς παραγωγής αρχείων υποχρεώνονται (!) να κρατήσουν και να διατηρήσουν τα ιστορικά αρχεία τους (όπως ορίσθηκαν παραπάνω) διότι τα Γενικά Αρχεία του Κράτους, λόγω έλλειψης χώρου, αδυνατούν να τα παραλάβουν

- iii. το έτος 1959, με το άρθρο 8 του ν.δ. 3983/1959 «Περί μέτρων τινων προς βελτίωσιν των Δημοσίων Υπηρεσιών», παρέχεται η δυνατότητα στα υπουργεία, στις δημόσιες υπηρεσίες, στους οργανισμούς και στα νομικά πρόσωπα να προχωρήσουν στην έκδοση σχετικών διαταγμάτων στα οποία καθορίζουν την τυχόν διηνεκή «διοικητική αξία» των εγγράφων και στη συνέχεια να προχωρήσουν στην εκκαθάριση των ανενεργών αρχείων· ευτυχώς, τότε, οι δημόσιοι λειτουργοί ολιγωρούν και έτσι διασώζονται τα αρχεία της Διοίκησης, δηλαδή τα αρχεία του ελληνικού κράτους!
- iv. το έτος 1981, το υπουργείο Προεδρίας, με εγκύκλιο έγγραφο σε όλο τον κρατικό μηχανισμό, δίνει τη δυνατότητα μαζικών εκκαθαρίσεων· το τότε Συμβούλιο της Εφορείας των Γενικών Αρχείων του Κράτους αντέδρασε έντονα, και έτσι αποφεύγονται, ακόμη μια φορά, οι ολοσχερείς καταστροφές των αρχείων
- v. το έτος 1986, το υπουργείο Προεδρίας επανέρχεται με νέα εγκύκλιο επιστολή προς όλους τους φορείς του δημοσίου και δίνει εντολή για εκκαθαρίσεις· τα Γενικά Αρχεία του Κράτους και η Εφορεία²⁰ αντιδρούν δυναμικά και υποχρεώνουν το υπουργείο να υπαναχωρήσει και να εκδώσει νέα εγκύκλιο επιστολή προς τους φορείς της Διοίκησης, με την οποία τους υποχρεώνει να καταγράφουν σε καταστάσεις το προς εκκαθάριση υλικό· στη συνέχεια, οι καταστάσεις αυτές αποστέλλονται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους, όπου οι αρχειονόμοι προβαίνουν σε τυχόν επιλογή εγγράφων ή φακέλων, άλλως δίνουν έγκριση για πολιοποίηση· να παρατηρηθεί ότι, και σε αυτή την περίπτωση, μέρος των αρχείων παραμένει πάλι στους φορείς παραγωγής, χωρίς τα Γ.Α.Κ. να έχουν γνώση.

²⁰ Τότε πρόεδρος, όπως και το έτος 1991, ήταν ο νυν ομότιμος καθηγητής Ιστορίας κ. Β. Ν. Σφυρόρας.

Είναι περιττό να διευκρινισθεί πόσο καταστροφική ήταν για τα αρχεία η διάκριση σε ιστορικά και υπηρεσιακά, διάκριση η οποία συχνά οδηγεί στη διαμόρφωση της αντίληψης για αρχεία ιστορικού ενδιαφέροντος και για αρχεία διοικητικού ενδιαφέροντος. Όμως, θα πρέπει να αναφερθεί ότι αυτή ήταν τότε διεθνώς η αντιμετώπιση των ενεργών-τρεχόντων και ημιενεργών-ημιτρεχόντων αρχείων. Η αντίληψη των φορέων παραγωγής και πρώτης διαχείρισης των αρχείων απέχει από τη συνείδηση των αρχειονόμων ότι τα αρχεία τα οποία, εν τέλει, αφορούν στην Ιστορία γεννώνται και προστατεύονται στον οικείο φορέα παραγωγής, χωρίς προεκτίμηση του ερευνητικού ενδιαφέροντός τους.²¹

Επίσης, είναι περιττό να διευκρινισθεί ότι η έλλειψη επιτροπής ελέγχου και επιτήρησης των παραγόμενων αρχείων, αποτελούμενη από αρχειονόμους και δημόσιους λειτουργούς του φορέα παραγωγής με σκοπό όχι μόνο τον έλεγχο της διατήρησης αλλά και την επιστασία για την εισαγωγή, με κανονικότητα, των ανενεργών αρχείων στην αρχειακή υπηρεσία, δημιουργεί δυσμενέστερες καταστάσεις στα σύγχρονα αρχεία, όπως αυτά απόκεινται και φυλάσσονται και διατηρούνται στη δεύτερη και τρίτη ηλικία τους εντός των φορέων παραγωγής τους.

Είναι ιδιαίτερα στενόχωρη η σκέψη και η διαπίστωση ότι το μέλλον της μνήμης της χώρας μας στοιβάζεται σε αποθήκες, σε σταθμούς φύλαξης αυτοκινήτων, σε υπόγεια, όπου συνυπάρχει μαζί με άχρηστα πλέον σκεύη, έπιπλα και εξοπλισμό του ίδιου του φορέα παραγωγής!²²

Τα ισχύοντα σήμερα προεδρικά διατάγματα τα οποία, ως γενικές αρχές, διέπουν το όλο θέμα των επιλογών και εκκαθαρίσεων παρατίθενται:

- i. π.δ. 162/1979, «Περί εκκαθάρισεως των Αρχείων των Δημοσίων Υπηρεσιών» [Φ.Ε.Κ./τεύχος Α'/φύλλο 42/6-3-1979]
- ii. π.δ. 768/1980, «Περί εκκαθάρισεως των Αρχείων των Ν.Π.Δ.Δ.» [Φ.Ε.Κ./τεύχος Α'/φύλλο 186/18-8-1980]
- iii. π.δ. 87/1981, «Περί εκκαθάρισεως των Αρχείων των Δημοσίων

²¹ L. SANDRI, «Archivistica», *op. cit.*

²² Βλ. και S. VITALE, «Abbondanza o scarsità? Le fonti per la storia contemporanea e la loro selezione», AA.VV., *Storia d' Italia nel secolo ventesimo. Strumenti e fonti*, 1/b: *Elementi strutturali*, Milano 2001, 21-50.

Υπηρεσιών και των Ν.Π.Δ.Δ.» [Φ.Ε.Κ./τεύχος Α'/φύλλο 27/3-2-1981]

- iv. π.δ. 480/1985, «Περί εκκαθάρισεως των Αρχείων των Ο.Τ.Α. και των Ιδρυμάτων Ν.Π.Δ.Δ.» [Φ.Ε.Κ./τεύχος Α'/φύλλο 173/14-10-1985]
- v. ν. 2539/1997, «Συγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης» [Φ.Ε.Κ./τεύχος Α'/φύλλο 244/4-12-1997].

Σε όλα τα παραπάνω σημεία παρατηρείται ότι υπάρχει, πάντοτε, μεγάλο μέρος αρχείων, από αυστάσεως των φορέων, τα οποία οι ίδιοι οι φορείς φυλάσσουν. Συχνά το υλικό αυτό χρονολογείται από το έτος 1836(!) και να επισημανθεί ότι η ελληνική αρχειακή υπηρεσία αγνοεί, εν πολλοίς, αυτό το υλικό.²³

Και αυτά, ακριβώς, τα αρχεία, τα οποία απόκεινται και φυλάσσονται στα υπόγεια και σε αποθηκευτικούς χώρους, είναι ιδιαίτερα σημαντικά, μάλλον τα πιο σημαντικά, για την έρευνα.²⁴

Όπως έχει ήδη αναπτυχθεί στο οικείο κεφάλαιο, οι αρχικές διαδικασίες της παραγωγής και διαχείρισης των εγγράφων εκτυλίσσονται στον χώρο της Διοίκησης. Σε αυτό τον χώρο, στα γραφεία της Διοίκησης, ο οποίος είναι και το περιβάλλον γένεσης των εγγράφων, δημιουργούνται παράγονται τα αρχεία και στη συνέχεια εκεί πραγματοποιείται η πρώτη φροντίδα για την επεξεργασία τους και τη διαχείρισή τους.

Οι αρχειονόμοι είναι πεπεισμένοι ότι υπάρχει, και πρέπει να καλλιεργηθεί, προς το συμφέρον όλων, ο σύνδεσμος μεταξύ των δύο άμεσα ενδιαφερόμενων μερών, δηλαδή της Διοίκησης και των Γενικών Αρχείων του Κράτους. Η σύσφιξη των ευαίσθητων σχέσεων και η συνεργασία ή η αδιαφορία και η έλλειψη επικοινωνίας επιδρούν θετικά και ευεργετικά ή, αντίθετα, αρνητικά και καταστροφικά, στις προοπτικές των δύο μερών. Το επίπεδο αυτών των σχέσεων, η εξέλιξή τους και κυρίως η συνεπής συνέχεια αυτών των σχέσεων είναι τα στοιχεία στα οποία οι αρχειονόμοι οφείλουν να εστιάσουν την προσοχή τους.

Οι αρχειονόμοι οφείλουν να πείσουν τους υπαλλήλους της Διοίκησης ότι είναι αυτοί, οι υπέλληλοι της Διοίκησης, οι οποίοι, ως υλικοί-σωματικοί

²³ Μ. ΚΟΥΓΒΑ, *Σχεδιάγραμμα-Οδηγός των Γενικών Αρχείων του Κράτους*, *op. cit.*

²⁴ Μ. ΚΟΥΓΒΑ, *Σχεδιάγραμμα-Οδηγός των Γενικών Αρχείων του Κράτους*, *op. cit.*

δημιουργοί των εγγράφων, παράγουν σημαντικότερα αρχεία κατά τη διάρκεια της τριακονταπενταετούς εργασίας και σταδιοδρομίας τους.

Τα πολύτιμα, σήμερα, βενετικά ή οθωμανικά αρχεία παρήχθησαν με τον ίδιο τρόπο, από κρατικούς μηχανισμούς και γραφειοκρατικές και δημοσιούπαλληλικές διαδικασίες. Και τότε, όπως και σήμερα, δημόσιοι λειτουργοί και υπάλληλοι συνέτασσαν, στο πλαίσιο των καθηκόντων και των καθ' ύλην αρμοδιοτήτων τους, έγγραφα, ως δηλώσεις δούλησης των οργάνων του κράτους, τα οποία σήμερα αποτελούν, ως οργανικά σύνολα εγγράφων πράξεων, εγγράφων, μαρτυριών και τεκμηρίων, πολύτιμα αρχεία.

Ο χρόνος διατήρησης αναγράφεται, όπως ήδη αναφέρθηκε στο οικείο κεφάλαιο,²⁶ στα μεμονωμένα έγγραφα και όχι στον φάκελο ο οποίος αφορά σε υπόθεση.

Έτσι, κατά τη διαδικασία της επιλογής και εκκαθάρισης, η Διοίκηση αποσπά αυθαίρετα από κάθε φάκελο-υπόθεση τα έγγραφα των οποίων λήγει ο χρόνος υπηρεσιακής χρησιμότητας, μέχρι που, προοδευτικά, ο φάκελος-υπόθεση αδειάζει και η Ιστορία — με κεφαλαίο και κατά κυριολεξία — τελειώνει εκεί και έτσι.

Αυτές είναι κακές πρακτικές τόσο των φορέων παραγωγής όσο και του φορέα διαχείρισης, με καταστροφικά, μη αναστρέψιμα, αποτελέσματα για τα ίδια τα αρχεία, τους αρχειονόμους και τους ιστορικούς.

Οι αρχειονόμοι συχνά αναγκάζονται να δημιουργούν, εκ των υστέρων και εκ των ενόντων, φακέλους με «κομοειδή» έγγραφα και «θεματικές ενότητες», παραβαίνοντας τις αρχές της επιστήμης των αρχείων, και παραδίδουν στον ιστορικό ερευνητή όχι έγγραφα σε ακέραιο οργανικό σύνολο, δηλαδή αρχείο, αλλά έγγραφα μεμονωμένα και αποκομμένα από τον χώρο παραγωγής τους, τα συνημμένα, τα συναφή και σχετικά έγγραφα, τις γνωμοδοτήσεις, τις σημειώσεις· οι αρχειονόμοι παραδίδουν «κοκκοποιημένες πληροφορίες» και στην καλύτερη περίπτωση μαρτυρίες και τεκμήρια, τα οποία, κατά τεκμήριον, δεν αρκούν στη σοβαρή ιστοριογραφία, μάλλον παραπλανούν τους ιστορικούς ερευνητές.

²⁶ Βλ. πιο πάνω, 161 κ.ε.

II. ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΙ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

Το Διαθνήες Συμβούλιο Αρχείων, σε συνεργασία με τις κρατικές αρχειακές υπηρεσίες, όρισε γενικές αρχές, κοινά αποδεκτές, για την επιλογή και την εκκαθάριση των Σύγχρονων Αρχείων της Διοίκησης.²⁶

1. Πίνακες επιλογής

Για την επιλογή και την εκκαθάριση των αρχείων σχηματίζονται πίνακες επιλογής. Οι πίνακες αυτοί είναι:²⁷

- i. γενικοί, οι οποίοι εφαρμόζονται στους φακέλους οι οποίοι είναι κοινοί, ως προς τη φύση και την τυπολογία των εγγράφων πράξεων, σε όλη τη Διοίκηση
- ii. ειδικοί, οι οποίοι εφαρμόζονται σε ομοιογενές και σταθερά επαναλαμβανόμενο υλικό της ίδιας υπηρεσιακής μονάδας καθώς και στις περιφερειακές υπηρεσίες της αυτής υπηρεσιακής μονάδας
- iii. τμηματικοί, οι οποίοι εφαρμόζονται ανά υπηρεσιακή μονάδα ανάλογα με τις αρμοδιότητες και τις δικαιοδοσίες της.

Να σημειωθεί ότι δεν εκκαθαρίζονται και δεν πολτοποιούνται τα Βιβλία-Πρωτόκολλα εισερχόμενων και εξερχόμενων εγγράφων,²⁸ τα Βιβλία συζητήσεων και αποφάσεων των δικαστηρίων, τα Βιβλία των βουλευμάτων, τα Βιβλία-Καθολικά, τα Βιβλία-Ημερολόγια κ.ά.

²⁶ W. K. LAMB, «The fine Art of Destruction», AA.VV., *Essays in Memory of Sir Hilary Jenkinson*, London 1962, 50-56. A. KROMNOW, «The Appraisal of Contemporary Records», *Archivum*, XXVI(1979) 45-54. M. RIEGER, «Modern Records Retirement and Appraisal Practice», [Unesco], *Journal of Information Science, Librarianship and Archive Administration*, 1/τεύχος 3(1979) 200-209. E. KETELAAR, *Législation et réglementation en matière d'archives et de gestion des documents: étude RAMP, accompagnée de principes directeurs*, Paris, [Unesco, PGI-85/WS/9], 1986.

²⁷ E. C. FRANZ, *L'archiviste et l'inflation des archives contemporaines. Rapport préliminaire*, Darmstadt 1983, 7.

²⁸ Να σημειωθεί, επίσης, ότι είναι αναγκαία η συστηματική, ασφαλής και εκτενής καταχώριση των συστατικών στοιχείων του εγγράφου (συντελεστές γένεσης, εξωγενείς και ενδογενείς παράγοντες και χαρακτήρες) και όχι η πρόχειρη και πενήρη, σε στοιχεία, σημείωση, όπως συχνά συμβαίνει στα Βιβλία-Πρωτόκολλα εισερχομένων και εξερχομένων εγγράφων.

2. Δειγματοληπτική επιλογή. Μέθοδοι και τεχνικές

Τις τελευταίες δεκαετίες, στη διεθνή επαγγελματική αρχειακή κοινότητα έχει επικρατήσει η χρήση μεθόδων και τεχνικών δειγματοληπτικής επιλογής²⁹ των φακέλων-υποθέσεων.

Η δειγματοληπτική επιλογή εφαρμόζεται μόνο σε ομοιογενές και ομοειδές υλικό, σταθερά επαναλαμβανόμενο, το οποίο έχει ήδη καταγραφεί από τον φορέα παραγωγής, ώστε η δειγματοληπτική επιλογή να είναι αντιπροσωπευτική, κατά το δυνατόν, του συνόλου του αρχείου.

Ο αρχειονόμος μελετά:

- i. τις αρμοδιότητες του φορέα ο οποίος παράγει το αρχείο
- ii. τη φύση και την τυπολογία των παραγόμενων εγγράφων
- iii. τη ροή, flow, και διακίνηση, iter, των εγγράφων στον φορέα παραγωγής
- iv. την εσωτερική σχέση τους καθώς και
- v. τη δυνατότητα δημιουργίας και παραγωγής, ως διοικητική γραφειοκρατική συνένπεια, άλλων εγγράφων από τον φορέα παραγωγής

και μόνο τότε ορίζει τους κανόνες της δειγματοληπτικής επιλογής, απαλλασσόμενος από την εκάστοτε και κατά περίπτωση εξέταση των εγγράφων και των φακέλων-υποθέσεων ανά μονάδα.³⁰

Το αυτό συμβαίνει και για την επιλογή και εκκαθάριση των σε ηλε-

²⁹ J. RHOADS, *Le rôle de l'administration des archives et de la gestion des documents courants...*, op. cit. F. HULL, *Utilisation des techniques d'échantillonnage dans la conservation des archives, Étude RAMP et principes directeurs*, Paris, [Unesco, PGI-81/WS/26], 1981. M. DUCHEIN, «Tri, sélection, échantillonnage. A propos de deux manuels et d'un circulaire», *La Gazette des Archives*, 125-126 (1984) 41-50, όπου ο συγγραφέας, εκ των διατρεπών γάλλων θεωρητικών αρχειονόμων, αναλύει και κρίνει δύο μελέτες, αυτή του Manuel Vasquez, *Manual de selección documental*, Cordoba (Argentine) 1982, και αυτή του Felix Hulls, *Utilisation des techniques d'échantillonnage...* και την εγκύκλιο διαταγή των Εθνικών Αρχείων των Η.Π.Α. με θέμα «Appraisal guidelines for the selection of permanent records, U.S.A.-NARA», Washington, 21 July 1980. E. C. FRANZ, *L'archiviste et l'inflation des archives contemporaines...*, op. cit., 10-16. I. ZANNI ROSIELLO, «Spurghi e distrazioni di carte d'archivio», *Quaderni Storici*, LIX/τόμος 3 (1983) 985-1017. M. CHAMPAGNE, D. CHOUINARD, *Le traitement d'un fonds d'archives: ses documents historiques*, Montréal, [Université de Montréal], 1987.

³⁰ D. CHARMAN, *Recensement des archives courantes et tableaux de tri...*, op. cit.

κτρονικό υπόστρωμα παραχθέντων φακέλων-υποθέσεων και των αρχείων.³¹

Οι μέθοδοι οι οποίες χρησιμοποιούνται από τη διεθνή επαγγελματική κοινότητα, ύστερα από συζητήσεις και τελική έγκριση του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων, είναι οι:³²

- i. στατιστική, δηλαδή διηλεκτής φύλαξη και διατήρηση ενός φακέλου στους 10 ή 20 φακέλους ή ενός συρραμμένου καταστάχου-τείχους-βιβλίου στα 10 ή 20 κατάστιχα-τεύχη-βιβλία
- ii. αλφαβητική, δηλαδή επιλογή για διηλεκτή φύλαξη φακέλων σύμφωνα με προεπιλεγμένο γράμμα της αλφαβήτου· σημείωση: ο αρχειονόμος οφείλει να λάβει υπ' όψη του την παρουσία των οικονομικών μεταναστών
- iii. χρονολογική, δηλαδή επιλογή για διηλεκτή φύλαξη φακέλων ανά πενταετία ή δεκαετία· η χρήση αυτής της πρακτικής προϋποθέτει κανονική περιοδικότητα· σημείωση: ο αρχειονόμος οφείλει να επιδείξει προσοχή σε ιδιαίρον φαινόμενο, ιστορικό ή νομοθετικό
- iv. γεωγραφική ή τοπογραφική, δηλαδή επιλογή για διηλεκτή φύλαξη φακέλων συγκεκριμένης, προεπιλεγμένης, περιφέρειας, συνοικίας ή οδού· σημείωση: ο αρχειονόμος οφείλει να επιδείξει ιδιαίτερη προσοχή ώστε να εκπροσωπηθεί το σύνολο του πληθυσμού, και το σύνολο της εμπορικής, αγροτικής, βιομηχανικής δραστηριότητας και της οικονομικής και κοινωνικής ζωής
- v. ανά διοικητική υπηρεσία, δηλαδή επιλογή για διηλεκτή φύλαξη φακέλων υπηρεσιακής μονάδας αντιπροσωπευτικής του συνόλου ομοειδών υπηρεσιακών μονάδων, με την προσθήκη, ανά πενταετία, και του υλικού από ομοειδείς υπηρεσιακές μονάδες περιφερειακών υπηρεσιών.

Κρατικές αρχειακές υπηρεσίες, όπως αυτή του Καναδά, προσπάθησαν

³¹ H. NAUGLER, *Évaluation et tri des documents informatiques en Archivistique: Une étude RAMP, accompagnée de principes directeurs*, Paris [Unesco, PGI-86/WS/27], 1986.

³² E. C. FRANZ, *L'archiviste et l'inflation des archives contemporaines...*, op. cit. Βλ. και Μ. ΚΟΥΤΣΑ «Επιλογή διατηρητέου αρχειακού υλικού σε Δημόσιες Υπηρεσίες». op. cit.

να δώσουν άλλες κατευθυντήριες αρχές στην προσπάθεια εύρεσης κανόνων στην επιλογή και εκκαθάριση των σύγχρονων αρχείων και δη των παραγόμενων σε ηλεκτρονικό υπόστρωμα εγγραφής.³³

Οι νέες αυτές προσπάθειες συνοψίζονται:³⁴

- i. ο φορέας παραγωγής, και μάλιστα το γραφείο του Πρωτοκόλλου, αποφασίζει ποια από τα εισερχόμενα και εξερχόμενα έγγραφα διατηρούνται στο διηνεχές διακρίνοντας τα έγγραφα σε:³⁵
 - α. καταστρεπτέα γενικά έγγραφα
 - β. διατηρητέα έγγραφα αρχείου
- ii. διατηρούνται μόνο τα έγγραφα τα οποία έχουν σχέση με τον ανθρώπινο μικρόκοσμο³⁶
- iii. διατηρούνται μόνο τα έγγραφα τα οποία προσβλέπουν στη σχέση πολίτη-κράτους και αποδίδουν τις εκάστοτε κυβερνητικές πολιτικές.³⁷

Όπως είναι εύλογο, αυτές οι προσπάθειες δεν έτυχαν αναγνώρισης από την αρχειακή κοινότητα. Αντίθετα, έτυχαν αυστηρής κριτικής η οποία απέδειξε και έπεισε την κρατική αρχειακή υπηρεσία του Καναδά για την εμπειρική αντιμετώπιση του θέματος, με αποτελέσματα καταστροφικά για τα αρχεία και κατά συνέπεια για την ιστορική έρευνα.³⁸

Και να επισημανθεί ότι μόνο το πρωτότυπο αυθεντικό έγγραφο γεννάται με σκοπό τη διατήρησή του στο ενεργό ή ανενεργό ή ιστορικό αρχείο και ότι μόνο οι αρχειονόμοι-ερευνητές διαθέτουν τη δυνατότητα και ικανότητα της επιλογής και εκκαθάρισης αρχείων και όχι οι υπάλληλοι του γραφείου Πρωτοκόλλου —άλλωστε μια τέτοια αντιμετώπιση του τόσο σημαντικού ζητήματος όχι μόνο για τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις,

³³ Βλ. πιο πάνω, 83 κ.ε., 175 κ.ε.

³⁴ S. VITALI, «Abbondanza o scarsità?», *op. cit.*

³⁵ Βλ. και πιο πάνω, 101.

³⁶ H. BOOM, «Society and the Formation of a Documentary Heritage: Issues in the Appraisal of Archival Sources», *Archivaria*, 24(1987) 69-107 και ιδιαίτερα 106-107.

³⁷ T. COOK, «Mind over Matter. Towards a New Theory of Archival Appraisal», AA.VV., *The Archival Imagination, Essays in Honor of Hugh A. Taylor*, επιμέλεια έκδοσης B. L. Craig, Ottawa 1992, 38-70.

³⁸ Βλ. ιδιαίτερα *L'archivista al confine. Scritti di Isabella Zanni Rosiello*, επιμέλεια έκδοσης C. Binchi, Bologna 2000, 166-167, 247.

την ασφάλεια των συναλλαγών και τη βεβαιότητα του δικαίου αλλά και τις πρωτογενείς πηγές της Ιστορίας θα γυρνούσε αιώνες πίσω την επιστήμη των αρχείων και την ιστορική έρευνα.

3. Παραλαβή επιλεγέντων αρχείων και συγκόλληση παλαιών και νέων παραλαβών

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο φορέας παραγωγής του αρχείου φροντίζει για την καταχώριση σε «καταστάσεις» των εγγράφων των οποίων έχει λήξει ο χρόνος υπηρεσιακής χρησιμότητας, σύμφωνα με τα κριτήρια του ίδιου του φορέα και με τα προεδρικά διατάγματα, ειδικά για κάθε υπουργείο, στα οποία ορίζεται ο χρόνος της υπηρεσιακής χρησιμότητας ανάλογα με το περιεχόμενο και την τυπολογία των εγγράφων.³⁹

Στη συνέχεια, οι «καταστάσεις» αποστέλλονται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους για να ληφθεί η τελική απόφαση για τη διατήρηση ή τη μερική ή ολική καταστροφή τους. Και να τονισθεί ότι η κρατική αρχειακή υπηρεσία είναι η μόνη αρμόδια γι' αυτή τη διαδικασία.

Οι «καταστάσεις» αυτές συχνά αποτελούν και τις «καταστάσεις εισαγωγής» του επιλεγέντος αρχείου. Συχνά αποτελούν, καταχρηστικά, και το εργαλείο πρόσβασης στο εισαχθέν αρχείο.⁴⁰

Με την εισαγωγή του επιλεγέντος αρχειακού υλικού στην αρχειακή υπηρεσία, ο αρχειονόμος οφείλει να προβεί σε:

- i. καταχώριση του εισαχθέντος αρχείου στο Βιβλίο Εισαγωγής Αρχείων
- ii. επίβλεψη της τοποθέτησής του στην οικεία θέση των αρχειοστασιών, στη συνέχεια των προηγούμενων παραλαβών των αρχείων

³⁹ Βλ. ενδεικτικά: π.δ. 120/1986 (Αρχεία Δικαστηρίων), π.δ. 128/1986 και π.δ. 948/1977 (Αρχεία Ασφαλιστικών Οργανισμών), π.δ. 552/1978 (Αρχεία υπουργείου Δικαιοσύνης), π.δ. 899/1980 (Αρχεία υπουργείου Παιδείας), π.δ. 365/1981 (Αρχεία υπουργείου Γεωργίας), π.δ. 1258/1981 (Αρχεία Νοσοκομείων), π.δ. 397/1988 και π.δ. 27/1996 (Αρχεία υπουργείου Ανάπτυξης/Εμπορίου), π.δ. 245/1997 (Αρχεία υπουργείου Δημόσιας Τάξεως), ν. 2530/1997 (Αρχεία οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης), π.δ. 276/2000 (Αρχεία υπουργείου Οικονομικών).

⁴⁰ Fr. B. EVANS, E. KETELAAR, *Guido pour inventoier les systèmes et services d'administration d'archives et de gestion des documents...*, *op. cit.*, 10. Βλ. και πιο κάτω, 245.

του αυτού φορέα παραγωγής, τότε και το εισαχθέν διατηρητέο υλικό —στο οποίο, με τη διαδικασία επιλογής και εκκαθάρισης, έχει διαταραχθεί ο αρχειακός δεσμός— μπορεί να αποκληθεί αρχείο

- iii. καταχώριση του εισαχθέντος αρχείου στο Ειδικό Βιβλίο το οποίο τηρείται, ανά φορέα παραγωγής, στην κρατική αρχειακή υπηρεσία.

Είναι ευνόητο ότι ο αρχειονόμος πρέπει να συνενώσει τη νέα παραλαβή στο οικείο εργαλείο πρόσβασης. Η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας έρχεται αρωγός στη συγκόλληση των πολλαπλών, σταδιακών, εισαγωγών αρχείων του αυτού φορέα παραγωγής, και μάλιστα βάσει «καταστάσεων».

Ο αρχειονόμος οφείλει να εντάξει το υλικό κάθε νέας παραλαβής και εισαγωγής στους κοινούς, πεπερασμένους, τίτλους —όπως αυτοί προβλέπονται από το οργανόγραμμα του φορέα παραγωγής— του αρχείου το οποίο έχει παραλάβει με παλαιότερες εισαγωγές και να ενοποιήσει και να αποκαταστήσει —έστω και με τρόπο ιδεατό— το αρχείο του αυτού φορέα παραγωγής και να αποδώσει το κοινό ευρετήριο στους χρήστες-ερευνητές.⁴¹

Αναμφίβολα, η οντότητα του αρχείου σε σχέση με τον φορέα παραγωγής παρουσιάζει αντικειμενική πολυπλοκότητα και ως εκ τούτου είναι αναγκαία η συνεχής μελέτη και εμπόδυνση των μεταξύ τους σχέσεων με κύριο σκεπτικό και προβληματισμό την έννοια του αρχείου και τι συναποτελεί αυτή την έννοια, καθώς και την έννοια της αρχειακής σειράς η οποία αντικατοπτρίζει τις αρμοδιότητες των επιμέρους υπηρεσιακών μονάδων και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της έννοιας του αρχείου.⁴²

⁴¹ Να σημειωθεί εδώ ότι στις παρουσιάσεις των αρχείων από την ελληνική αρχειακή υπηρεσία αναγράφονται συχνά «δύο ή τρία δημοτικά αρχεία», ενώ ο δήμος είναι ένας και απλώς πρόκειται για δύο ή τρεις παραλαβές και εισαγωγές.

⁴² Βλ. και P. CARUCCI, «Lo scarto come elemento qualificante delle fonti per la storiografia», *Rassegna degli Archivi di Stato*, έτος 1975, 250-264. EADEM, «L'ordinamento tra continuità burocratica e struttura del fondo», *Archivi & Computer*, XVI/τόμος 3(2006) 19-31, ιδιαίτερα 21-22.

5. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

Ι. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1. «Θεματική ταξινόμηση»

Η διαχείριση των αρχείων που «δημιουργήθηκαν» από συγκέντρωση ή συνένωση αρχειακού υλικού και μεμονωμένων εγγράφων παλαιότερων εποχών —αποτέλεσμα ευκαιριακών και χρηστικών παρεμβάσεων— οδήγησε αναγκαστικά στην απαίτηση της συστηματοποίησης της πολλαπλότητας αυτών των πηγών ή του σύμμεικτου αρχειακού υλικού —δηλ. αρχείων— σύμφωνα με επίσης χρηστικά, συχνά ορθολογικά και νοητικά, κριτήρια.

Επιβάλλεται, όπου φαίνεται σκόπιμο, η αναταξινόμηση των μεμονωμένων λυτών εγγράφων και η σύνταξη εργαλείων πρόσβασης και έρευνας, με τη μορφή αναλυτικών καταλόγων,¹ οι οποίοι προορίζονται αναγκαστικά για τη θεματική έρευνα² και την ιστοριογραφία προεπιλεγμένων θεμάτων.

Στο αυτό πλαίσιο κινούνται και οι «Πρακτικές» οι οποίες εφαρμόζονται κατά τη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης και αργότερα στα νεοσύστατα Εθνικά Αρχεία των Παρισίων.³

Ο Η. Α. Erhard,⁴ αν και αναγνωρίζει την αρχή της παραγωγής και την αρχή της προέλευσης, συνιστά να μη λαμβάνονται υπ' όψη κατά

¹ Για την έννοια του καταλόγου, βλ. πιο κάτω, 248.

² Ο αμερικανός αρχειονόμος P. Evans χαρακτηρίζει «καταστροφικές» πρακτικές την ταξινόμηση και την αρχειοθέτηση σύμφωνα με το αλφάβητο ή το θέμα, βλ. F. EVANS, «Le classement et les instruments de recherche», AA, VV., *Les Archives*, op. cit., 13.

³ M. ΚΟΥΤΣΑ, *Αρχειονομία. Θεωρίες παραγωγής αρχείων...*, op. cit., 128-131.

⁴ Βλ. πιο κάτω, 303-306.

την ταξινόμηση των ιστορικών αρχείων. Ο πρώτος θεωρητικός συνιστά τον διαχωρισμό των «ιστορικών» εγγράφων και την αναταξινόμησή τους σύμφωνα με τη γεωγραφική περιοχή, το θέμα και, κυρίως, το περιεχόμενο το οποίο θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο έρευνας. Ο H. A. Ehrhard, τελικά, φτάνει στο σημείο να αποσπά έγγραφα από μονές, ναούς, κοινότητες, συσσωματώσεις κ.ά. και να τα ενοποιεί με άλλα έγγραφα που προέρχονται από διαφορετικά γραφεία της Διοίκησης και να «δημιουργεί» νέους φακέλους με «θέματα» και «αντικείμενα» έρευνας.

2. «Σεβασμός στα αρχειακά σώματα»

Ιστορική μέθοδος

Ο I. F. Hoefler⁵ αρνείται τον αποχωρισμό και την αποσύνδεση των εγγράφων από την πρωτογενή θέση τους, δηλαδή αρνείται τον διαμελισμό των φακέλων-υποθέσεων, με σκοπό την ταξινόμηση και την προσδοκιμότητά τους με κριτήριο το «θέμα» και τη «δυσκολύτητα» των εργασιών τόσο του αρχειονόμου ως διαχειριστή όσο και του ερευνητή ως χρήστη. Υποστηρίζει ότι δεν υπάρχουν οδηγίες για την ταξινόμηση των αρχείων διότι κάθε αρχείο έχει τη δική του πρωτογενή φύση και τον δικό του πρωτογενή και ενδογενή σύνδεσμο.

Η Τάξη της Φιλοσοφίας της Ακαδημίας του Βερολίνου ασχολείται, το έτος 1819, διεξοδικά με αυτό το ζήτημα και εκδίδει τη Γνωμοδότηση της 6ης Απριλίου 1819 στην οποία εκφράζει την άποψη ότι οι αρχειονόμοι, οι ιστορικοί ερευνητές και οι διοικητικοί λειτουργοί δεν πρέπει να αποσπών τα έγγραφα και να τα αναμειγνύουν με σκοπό τη δημιουργία φακέλων με «θέματα» και «αντικείμενα» έρευνας.⁶

Το υπουργείο Εσωτερικών της Γαλλίας εκδίδει, το έτος 1841,⁷ εγκύκλιο διαταγή⁸ προς τα περιφερειακά αρχεία με την οποία ζητά τον «σεβασμό» προς τα «αρχειακά σώματα» τα οποία είχαν ήδη σχηματισθεί λόγω ιστορικών συγκυριών και ερευνητικών σκοπών.⁹ Με αυτό τον τρόπο, το υπουργείο, με τον όρο «σεβασμός στις πηγές», *respect de fonds*,

⁵ Βλ. πιο κάτω, 303-306.

⁶ A. BRENNKE, *Archivistica...*, op. cit., 86.

⁷ A. BRENNKE, *Archivistica...*, op. cit., 87.

⁸ *Instructions pour la mise en ordre et le classement des archives*, 24 avril 1841.

⁹ Μ. ΚΟΥΤΒΑ, *Αρχιονομία. Φορείς παραγωγής αρχείων...*, op. cit., 130.

προσπαθεί να επανορθώσει όσα είχαν συμβεί κατά τη διάρκεια της Επανάστασης και να προλάβει νέες αποσπάσεις και διαμελισμούς αρχείων.

Οι ολλανδοί θεωρητικοί αρχειονόμοι S. Muller, J. A. Feith, R. Fruin¹⁰ αναγνωρίζουν και διακηρύσσουν ότι κάθε αρχείο έχει [...] τη δική του ατομικότητα και προσωπικότητα και ο αρχειονόμος οφείλει να εκπαιδευθεί για να την προσεγγίζει και να μάθει να την αναγνωρίζει, πριν «βάλει χέρι» να ταξινόμησει. Ο αρχειονόμος, συνεχίζουν [...] πρέπει να χειρισθεί, να διαχειρισθεί και να επεξεργασθεί κάθε αρχείο σύμφωνα και ανάλογα με τη φύση του ίδιου του αρχείου. Και διευκρινίζουν ότι οποιαδήποτε παρέμβαση ή επέμβαση στο αρχείο, με σκοπό την ταξινόμησή του, πρέπει να στηρίζεται στη γνώση της αρχικής και πρωτογενούς δομής του αρχείου, η οποία συμπίπτει και ταυτίζεται με τη δομή του φορέα παραγωγής.

Είναι περιττό να επισημανθεί ότι αυτή η πεποίθηση των ολλανδών αρχειονόμων και η σθεναρή διακήρυξή της είναι αποφασιστικής σημασίας στην εξέλιξη των θεωρητικών αλλά και πρακτικών προσεγγίσεων και επηρεάζει θετικά την εξέλιξη της εννοιολογίας της επιστήμης των αρχείων.

Στην Ιταλία, με το διάταγμα υπ' αρ. 2552/27-5-1875, ορίζεται ότι τα αρχεία πρέπει να οργανώνονται σύμφωνα με την ιστορική μέθοδο, *metodo storico*, ή ιστορική ταξινόμηση, *ordinamento storico*, η οποία αναγνωρίζεται ως αρχειονομική μέθοδος, *metodo archivistico*, επειδή στηρίζεται στην ιστορία του θεσμού που παράγει το αρχείο, έννοιες οι οποίες συνάδοιπορούν με την έννοια του αρχειακού δεσμού και την έννοια της αρχής της παραγωγής και της αρχής της προέλευσης.¹¹

Από την επεξηγηματική έκθεση, η οποία ακολουθεί το διάταγμα, επιβεβαιώνεται ότι τα έγγραφα πρέπει να φυλάσσονται σύμφωνα με την

¹⁰ Βλ. πιο κάτω, 312-313.

¹¹ A. PANELLA, «L'ordinamento storico e la formazione di un Archivio Generale in una relazione inedita di Francesco Bonaini» (1936), στο IDEM, *Scritti archivistici*, Roma 1955, 215-218. IDEM, «Archivisti italiani: Francesco Bonaini» (1942), *ibidem*, 248. C. GENCEFFI, «Il fondamento teorico della dottrina archivistica», op. cit., και IDEM, *Scritti archivistici*, Roma 1970, 39-40. L. CASSESE, «Del metodo storico in archivistica», στο IDEM, *Teoria e metodologia*, επιμέλεια έκδοσης A. M. Caproni, Salerno 1980, 256. E. LODOLINI, *Archivistica...*, op. cit., 179-186. Βλ. και πιο πάνω, 104.

αρχική, πρωτογενή, ιστορική δομή και τάξη και ότι όταν η δομή αυτή έχει διαταραχθεί ή χαθεί, η αναδιοργάνωση πρέπει να ακολουθήσει, υποχρεωτικά και με συνέπεια, αυτή την ίδια αρχική, πρωτογενή, ιστορική δομή και τάξη.

Ο αρχειονόμος G. Cencetti υποστηρίζει και καταδεικνύει στις μελέτες του ότι στην πραγματικότητα, με την ιστορική μέθοδο, είναι ο ίδιος ο φορέας παραγωγής ο οποίος, διά του αρχειονόμου, αποκαθιστά το αρχείο που παρήγαγε.¹²

II. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ

Η γαρ τάξις νόμος

1. Έννοια. Ορισμός

Στην επιστήμη των αρχείων αποκατάσταση αρχείου ορίζεται το σύνολο των εργασιών της καταγραφής, ταξινόμησης και αρχειοθέτησης τις οποίες ο αρχειονόμος πραγματοποιεί για να αποδώσει στο αρχείο την πρωτογενή δομή και τάξη την οποία αυτό είχε κατά τη γένεσή του στον φορέα παραγωγής.

Οι εργασίες αυτές είναι απολύτως αναγκαίες, και είναι απαραίτητες και προπαρασκευαστικές, για να δυνήθει ο αρχειονόμος να προχωρήσει στην επεξεργασία και στη σύνταξη του εργαλείου πρόσβασης του αρχείου.

Οι εργασίες αποτελούν τις πλέον κρίσιμες, προσδιοριστικές και ειδικές, ως προς τις απαιτήσεις και την ποιότητα, όψεις της εργασίας και της ενασχόλησης του αρχειονόμου.

Η αποκατάσταση και η προσβασιμότητα του αρχείου ως οργανικού συνόλου πραγματοποιείται από τον αρχειονόμο όταν το αρχείο παύει να έχει την υπηρεσιακή χρήση του και αποτελεί πλέον αντικείμενο ενδιαφέροντος και εργασίας του φορέα διαχείρισης.

Το αρχείο το οποίο δεν έχει αποκατασταθεί δεν έχει αποκτήσει τον ειδικό εκείνο «εξοπλισμό» τον οποίο του προσφέρει μόνο ο αρχειονόμος· μόνο τότε μπορεί να αποδοθεί στην έρευνα με δυνατότητες κάρπωσης και να αποτελέσει αντικείμενο εργασίας και μελέτης γι' αυτούς οι οποίοι

¹² G. CENCETTI, «Il fondamento teorico della dottrina archivistica», op. cit. R. CARUCCI, *Le fonti archivistiche...*, op. cit., passim.

έχουν παιδευθεί στο αυστηρό και σοβαρό ερευνητικό έργο.¹³ Και ως μη γελιόμαστε, ο ερευνητής, όταν εισέρχεται στην αίθουσα του Αναγνωστηρίου της Αρχαικής Υπηρεσίας, γνωρίζει ήδη τι ζητά να ερευνησει και γιατί ζητά να ερευνησει. Και ο αρχειονόμος-ερευνητής αντιλαμβάνεται αμέσως αυτό τον ιστορικό-ερευνητή!

2. Προβληματική για την αποκατάσταση των αρχείων

Το αρχείο, όπως ήδη αναφέρθηκε, δεν συνιστά άτακτο σωρό ασύνδετων φακέλων, αλλά οργανικό σύνολο φακέλων-υποθέσεων, οι οποίοι αλληλουχούν και σχηματίζουν ενότητα που υπακούει σε κανόνες εξαρτώμενους από την ιεραρχία του οργάνου-φορέα παραγωγής ως συνδετικής δύναμης αυτού τούτου του οργάνου της Διοίκησης το οποίο παράγει το αρχείο.

Η οργάνωση της Διοίκησης περιέχει άσκηση εσωτερικής εξουσίας και ιεραρχικής διάρθρωσης και, ως εκ τούτου, τα διοικητικά όργανα υπέρκεινται ή υπόκεινται έναντι αλλήλων, τα δε ανώτερα ασκούν κυριαρχική εξουσία υπηρεσιακής μορφής έναντι αυτών τα οποία κατέχουν κατώ-

¹³ AA.VV., *Les archives au service de la recherche historique*, AA. VV., *Actes de la Cinquième Conférence Internationale de la Table Ronde des Archives (Lisbonne 1959)*, Paris 1961. AA.VV., *Ouverture des archives à la recherche* (Washington 1966), *Archivum*, XVI(1966). A. WACNER, «L'accès aux archives: passage d'une politique restrictive à une politique libérale», *Bulletin de l'Unesco pour les Bibliothèques*, XXIV/τεύχος 2(1970) 79-83. P. D' ANGIOLINI, «La consultabilità dei documenti d'archivio», *Rassegna degli Archivi di Stato*, XXXV(1975) 198-249. M. ROPER, «The Academic Use of Archives», AA. VV., *Actes du Neuvième Congrès International des Archives* (Londres 1980), *Archivum*, XXIX(1982) 27-39. M. LUTZGER, «Max Weber and the Analysis of Modern Bureaucratic Organizations: Notes Toward a Theory of Appraisal», *The American Archivist*, 45(1982) 119-130. M. DUCHEIN, *Les obstacles à l'accès...*, op. cit. R. και G. ELLIOT, «Communications and Events in History: Toward a Theory for Documenting the Past», *The American Archivist*, 48(1985) 357-368. P. CARUCCI, *Le fonti archivistiche...*, op. cit., passim. EADEM, «Tipologia, carattere della documentazione, problemi organizzativi», AA.VV., *Gli Archivi per la storia contemporanea. Organizzazione e funzione*, Atti del Seminario di studi, Mondovì, 23-25 febbraio 1984, Roma 1986, 71-90. EADEM, «Il futuro degli archivi tra servizio al cittadino e ricerca storica», AA.VV., *Conferenza Nazionale degli Archivi*, Roma, Archivio Centrale dello Stato, 1-3 luglio 1998, Roma 1999, 34-44. E. TERENZONI, «Nuovi linguaggi per comunicare il documento di archivio. Multimedialità e problemi di metodo», AA.VV., *Conferenza Nazionale degli Archivi*, op. cit., 255-266.

τερη θέση.¹¹ Τα όργανα της δημόσιας Διοίκησης είναι διατεταγμένα σε ιεραρχική κλίμακα: η δημόσια Διοίκηση δύναται να παρασταθεί, κατά κλάδο, ως πυραμίδα στην κορυφή της οποίας ευρίσκεται ο εκάστοτε οικείος επικεφαλής υπουργός και στη βάση τα υφιστάμενα σε αυτόν υπηρεσιακά όργανα.

Αυτή ακριβώς η υπηρεσιακή σχέση—όπως προκύπτει από το οργανόγραμμα του οργανισμού— καθρεφτίζεται και στο αρχείο που παράγεται από τον οργανισμό. Η σχέση αυτή οριοθετεί τα πεδία δράσης του φορέα παραγωγής και καθιερώνει τις διαδικασίες οι οποίες εκδηλώνονται σύμφωνα με τους ισχύοντες διοικητικούς μηχανισμούς. Οι όποιες αλλαγές δεν επιφέρουν κλονισμό αυτής της ενότητας και αυτής της σχέσης. Το αρχείο, με την αποκατάστασή του και την ένταξή του στον χώρο και στον χρόνο, οφείλει να εκφράζει αυτή την ενότητα και σχέση.

Οι φακέλοι οι οποίοι συναποτελούν το αρχείο συγκεκριμένης υπηρεσιακής μονάδας παρουσιάζουν μεταξύ τους, αναγκαστικά, νοηματική και λειτουργική συνοχή και συνάφεια και συγκροτούν συστηματικές ενότητες.

Τα έγγραφα, και κατ' επέκταση τα αρχεία, δεν γεννώνται με προορισμό τους όποιους μελλοντικούς ερευνητές και χρήστες. Γεννώνται με σκοπούς νομικής και διοικητικής φύσεως ή απλώς πρακτικής φύσεως, άρρηκτα συνδεδεμένα, σε κάθε περίπτωση, με τις λειτουργίες και τις αρμοδιότητες των γραφείων που τα θέτουν σε ύπαρξη, τα ταξινομούν και τα διατηρούν με τα δικά τους προκαθορισμένα κριτήρια τα οποία τείνουν να εκλογικεύσουν την οργάνωση της ίδιας της μνήμης τους μέσω της λειτουργικής εξέλιξης της δραστηριότητάς τους.

Τα έγγραφα, από την αρχή και την αιτία της καταγωγής τους, είναι η γραπτή μαρτυρία όχι μόνο δικαικών πράξεων αλλά και πολιτικών και κοινωνικών γεγονότων, και γι' αυτό έχουν ιστορική σημαντικότητα. Ποτέ, όμως, τα έγγραφα, είτε δημόσια είτε ιδιωτικά, δεν αποκτούν ύπαρξη με σκοπό να μελετηθούν και να αξιοποιηθούν από την έρευνα. Για να συμβεί αυτό πρέπει να μεσολαβήσει η Αρχειονομία και το έργο του αρχειονόμου.

Η διατήρηση και διαχείριση, κατ' αρχάς, του αρχείου πραγματοποιείται στον φορέα παραγωγής από τους επαγγελματίες υπαλλήλους, οι οποίοι

¹¹ Π. Δ. ΔΑΦΤΟΓΑΟΥ, *Γενικό Διοικητικό Δίκαιο*, ο.π. cit., 571.

είναι και οι υλικοί παραγωγοί και αυτοί που δέχονται την εντολή, *jussum*, ή αποφασίζουν, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους και κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, να θέσουν σε ύπαρξη, δηλαδή να συντάξουν, να εγγράψουν και να εκδώσουν τα έγγραφα.

Είναι ευνόητο ότι η παραγωγή των εγγράφων προκύπτει, συνίσταται και περιέχεται σε γνώση μας καθορισμένη και εξαρτημένη από το σύστημα των κανόνων και των μέτρων που διέπουν και ρυθμίζουν το κράτος και τις σχέσεις των ιδιωτών.

Υστερα από πάροδο χρόνου, ο αρχειονόμος καλείται να δημιουργήσει το κατάλληλο εργαλείο πρόσβασης στο αρχείο συγκεκριμένου οργανισμού με σκοπό την επιστημονική, κυρίως ιστορική, έρευνα και κάρπωση. Και τότε, ιδιαίτερα τότε, ο αρχειονόμος οφείλει να μελετήσει και να επεξεργασθεί το ιστορικό πλέον αρχείο, εργασία που επιβάλλει την ανάλυση:¹²

- i. του συνόλου των διασταυρούμενων και περιπλεκόμενων κανόνων και μέτρων, δηλαδή αυτών οι οποίοι ρυθμίζουν και διευθετούν το πολιτειακό σύστημα της περιόδου κατά την οποία παράγεται και σχηματίζεται το αρχείο
- ii. των επιμέρους κανόνων, συμφιών και συναφών με την αποστολή, τις αρμοδιότητες, τις λειτουργίες και τη γραφειοκρατική οργάνωση του φορέα παραγωγής του αρχείου
- iii. των κριτηρίων τα οποία ρυθμίζουν την πορεία του σχηματισμού των εγγράφων και ως εκ τούτου καθορίζουν την πρωτογενή και πρωτότυπη διάταξή τους εντός του φακέλου-υπόθεσης και εντός του αρχείου
- iv. των ιστορικών ή τυχαίων συγκυριών (δευτερευουσών, εποσειωδών) οι οποίες δημιούργησαν συνθήκες που επέφεραν την όποια μεταβολή ή αλλαγή
- v. των μέτρων τα οποία, εκάστοτε, καθορίζουν τη διαχείριση των αρχείων τα οποία προορίζονται για έρευνα.

Η αποκατάσταση του δημόσιου αρχείου ή του αρχείου δημόσιου ενδιαφέροντος αποτελεί, εν πολλοίς, την εφαρμογή του δημόσιου, και δη του διοικητικού, δικαίου του κράτους, όπως αυτό ισχύει τη στιγμή κατά την οποία παράγονται τα έγγραφα που συγκροτούν το αρχείο.

¹² P. CARUCCI, *Le fonti archivistiche...*, ο.π. cit., passim.

Είναι εύλογο ότι στην αποκατάσταση του αρχείου της εταιρείας και εν γένει του νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου ο αρχειονόμος φροντίζει να μελετήσει και να αποτυπώσει την εσωτερική διάρθρωση των οργάνων και των επιμέρους γραφείων και να αποκαταστήσει το αρχείο σύμφωνα με αυτή τη διάρθρωση.

Το ίδιο ισχύει για την αποκατάσταση του αρχείου το οποίο έχει παραχθεί από οικογένεια ή φυσικό πρόσωπο, μόνο που σε αυτή την περίπτωση η αποκατάσταση του αρχείου απαιτεί τη μελέτη της «βιογραφίας» της οικογένειας ή του φυσικού προσώπου και η αποκατάσταση του αρχείου αντανακλά τις δραστηριότητες των μελών της οικογένειας ή του φυσικού προσώπου σε κοινωνία οργανωμένη σε Πολιτεία.

Τα κριτήρια της διάταξης και της τακτοποίησης του αρχείου κατά την αποκατάστασή του δεν επινοούνται από τον αρχειονόμο, προκύπτουν από την ίδια τη γένεση, τη ζωή και την ιστορία του αρχείου. Τα έγγραφα πρέπει να φυλάσσονται και να διατηρούνται με τον ίδιο τρόπο κατά τον οποίο συναθροίστηκαν αυθάρμητα στους φακέλους-υποθέσεις των υπηρεσιακών τρεχόντων-ενεργών αρχείων, συνδεδεμένα με τα γεγονότα που τα δημιούργησαν, αποδείξεις και πιστοποιήσεις αυτών των γεγονότων.

Το αρχείο είναι ζωντανός οργανισμός ο οποίος δεν μπορεί να «καταστρέφεται» κατά τη βούληση του αρχειονόμου ή να ξεριζώνεται αυθαίρετα από το περιβάλλον στο οποίο γεννήθηκε και αναπτύχθηκε.

Η δομή και το σύστημα της καταχώρισης των εγγράφων στον φορέα παραγωγής τους, στο περιβάλλον (γραφείο) γένεσής τους, καθορίζει και το σύστημα της «τακτοποίησής» τους, δηλαδή της ταξινόμησης και της αρχειοθέτησης, και εν τέλει την αποκατάσταση του αρχείου. Το στοιχείο αυτό είναι προσεγγίσιμο, ιδιαίτερα, στα σύγχρονα αρχεία, όμως συχνά καταστρατηγείται ιδιαίτερα λόγω της διαδεδομένης χρήσης των «καταστάσεων» κατά τη διαδικασία επιλογής και εκκαθάρισης.¹⁶

Οι θεματικές ταξινομήσεις οδηγούν σε αποτυχία και αστοχία τόσο τον αρχειονόμο όσο και τον ιστορικό. Είναι προφανές ότι η θεματική προσέγγιση δεν αντικαθιστά ούτε συγχέεται ούτε επιβάλλεται στην ιστορική-θεσμική έρευνα. Τα θεματικά ευρητήρια μπορεί να είναι απλώς δευτερεύοντα, συμπληρωματικά και βοηθητικά στην έρευνα η οποία ορίζεται από τη

¹⁶ Πλ. πιο πάνω, 219-220.

μελέτη του φορέα παραγωγής. Και ας μην ξεχνάμε ότι ένα έγγραφο μπορεί να ενταχθεί σε περισσότερες από μία θεματικές ενότητες.

Εάν, όμως, αρχειονόμος και ιστορικός λάβουν, ως σημείο εκκίνησης, τον θεσμό και τον τρόπο λειτουργίας του καθώς και τις αρμοδιότητές του, θα φθάσουν σιωσδήποτε στον κοινό επιθυμητό σκοπό ο οποίος θα ικανοποιήσει όλους τους ερευνητές.¹⁷ Μόνο τότε και η επιστημονική έρευνα είναι σίγουρη, στέρεη και αξιόπιστη.

Αυτή η κύρια αρχή της Αρχειονομίας αποτελεί κανόνα της επιστήμης των αρχείων, εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις και παρουσιάζει την πιο σημαντική και αξιόπιστη κατόκτηση της επιστήμης και της μεθόδολογίας της Αρχειονομίας. Δεν παρουσιάζει και δεν παρέχει, βέβαια, κανένα σχήμα ταξινόμησης και αρχειοθέτησης ήδη έτοιμο και γενικού χαρακτήρα, όπως ήλπιζαν και μερικοί ελπίζουν ακόμη.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται η τάση, η οποία όλο και περισσότερο κερδίζει έδαφος, να βρεθούν νέες δυνατότητες χρήσης —και όχι έρευνας και κάρπωσης— των αρχείων και να διευρυνθεί, με αυτό τον τρόπο, ο αριθμός των χρηστών, όχι πάντοτε ερευνητών. Αυτό, όμως, που τελικά προκύπτει είναι η ανεπάρκεια απλών ή και απλουστευμένων διατυπώσεων με γενικό, και μάλλον ασαφές, αποτέλεσμα.

Είναι ευνόητο ότι δεν μπορεί να παρατεθεί, απλά και αβασάνιστα, σύνολο ή άθροισμα κανόνων για την ταξινόμηση των αρχείων ούτε να παρατεθεί σύστημα για εφαρμογή, αν και ο αρχειονόμος συχνά αναζητά την «άνεση», τη «βολή» και τη «σιγουριά» στην καθημερινή πρακτική εργασία του.

Ενίοτε υποστηρίζεται ότι θα ήταν σκόπιμο να δοθούν οδηγίες, και μάλιστα με νομοθετική ρύθμιση, για την ταξινόμηση, την αρχειοθέτηση και την ευρετηρίαση των αρχείων.¹⁸ Η πρόταση οδήγησε σε πλήθος αντιδράσεων —δικαιολογημένων— από τους αρχειονόμους της διεθνούς

¹⁷ Cf. PAVONE, «Problemi di metodo dell' inventariazione, catalogazione, preparazione di strumenti di corredo degli archivi per la storia contemporanea», AA.VV., *Gli Archivi per la storia contemporanea...*, op. cit., 149-154. Sh. GIBBS THIBODEAU, «Archival Arrangement and Description», AA.VV., *Managing Archives...*, op. cit., 67-77.

¹⁸ Βλ. π.χ. E. SEBASTIANI, «Genesi, concetto e natura giuridica degli Archivi di Stato in Italia», *Rivista Italiana per le Scienze Giuridiche*, 73/τόμος 1-4(1904) 329 κ.ε.

επιστημονικής κοινότητας, οι οποίοι γνωρίζουν, όσο ουδείς άλλος, την κοινή δομή και σύνθεση των αρχείων.¹⁹

Ο ελληνικός χώρος, π.χ., γνώρισε διάφορες και διαφορετικές ιστορικές τύχες με αποτέλεσμα την εφαρμογή διαφορετικών νομοθεσιών, την ανάπτυξη διαφορετικών θεσμών και διοικητικών μηχανισμών και τη συνακόλουθη δημιουργία-παραγωγή-έκδοση εγγράφων διαφορετικής τυπολογίας, έστω και αν παρατηρείται επιδίωξη θεσμών και δικαιοκτών πρακτικών στη μακρά διάρκεια. Οι αρχειονόμοι οφείλουν να γνωρίζουν, και να σέβονται, τις ιδιαιτερότητες όπως αυτές διαμορφώθηκαν στη μακρά διάρκεια.²⁰

Και όποιες φορές οι αρχειονόμοι παρέβλεψαν αυτό το γεγονός, το έργο και η προσπάθεια περιέπεσε σε σύγχυση, ασάφεια, αμφίβολη και διφορούμενη αξία αποτέλεσμα. Και όπου η προσωπική προαίρεση και η εμπειρική πρακτική υπερέχει των εννοιών, των αρχών και των τύπων, παρατηρείται αυθαιρεσία.²¹

Η αρχή της παραγωγής, η αρχή της προέλευσης, η αρχή του αρχειακού δεσμού δεν πρέπει να διαφεύγουν ποτέ της προσοχής του αρχειονόμου και δεν πρέπει να καταστρατηγούνται.

Οπωσδήποτε αυτό δημιουργεί δυσκολίες λόγω των τροποποιήσεων των οργανωτικών σχημάτων της διοίκησης και της σχετικής ρευστότητας η οποία παρατηρείται με την προσπάθεια «αναδιοργάνωσης» της διοίκησης την οποία τα πολιτικά κόμματα, εναλλασσόμενα στην εξουσία, επιζητούν να εφαρμόσουν. Όμως διακρίνονται πάντα οι αρχές και οι κατευθυντήριες γραμμές που παραμένουν σταθερές ή ελάχιστα θιγόμενες από τις μεταβολές και τις τροποποιήσεις και τις οποίες ο αρχειονόμος οφείλει να παρακολουθεί και να λαμβάνει υπ' όψη του σκεπτόμενος την έννοια της αρμοδιότητας των διοικητικών μηχανισμών ως φορέων παραγωγής αρχείων.

Κατά τη διάρκεια των εργασιών της ταξινόμησης-αρχειοθέτησης-αποκατάστασης η έννοια του αρχείου αναλύεται στα ακόλουθα στοιχεία:²²

¹⁹ A. PANELLA, «Come ordinare gli archivi», *Notizie degli Archivi di Stato*, VIII(1948) 16-18.

²⁰ Μ. ΚΟΥΤΣΑ, *Αρχειονομία. Φορείς παραγωγής αρχείων...*, *op. cit.*

²¹ A. PANELLA, «Come ordinare gli archivi», *op. cit.*

²² P. CARUCCI, *Le fonti archivistiche...*, *op. cit.*, *passim*.

- i. το αρχείο δεν είναι απλώς ένα άθροισμα εγγράφων, αλλά ένα σύνολο συστηματικά τεταγμένων εγγράφων τα οποία συγκροτούνται σε ενότητα σύμφωνα με τις καθ' ύλην αρμοδιότητες κάθε επιμέρους υπηρεσιακής μονάδας του φορέα παραγωγής και με τρόπο ώστε να επιβάλλεται, υποχρεωτικά, στην ίδια τη δράση του αρχειονόμου
- ii. η αποκατάσταση του αρχείου καθιστά δυνατή τη μελέτη όχι μόνο του σχηματισμού των εγγράφων αλλά και των εννοιών του θεσμού με τρόπο ώστε να μην εκαφίσταται η εφαρμογή των αρχών στην καλή διάθεση του αρχειονόμου
- iii. οι έννοιες του θεσμού και των αρχών εξυπηρετούν ορισμένη σκοπιμότητα και ρυθμίζουν καθ' ολοκληρίαν τις σχέσεις μεταξύ των εγγράφων.

Το αρχείο αποκαθιστούμενο αποκτά εκ νέου:

- i. τη φύση του, ταπεινή αλλά ακριβή
- ii. την πρωτογενή τάξη του, σαφή και τυπική
- iii. τη μνήμη των δραστηριοτήτων του δημιουργού του, ρητή και κατηγορηματική

και ταυτόχρονα αποκτά την αυτονομία, τη σταθερότητα και την ιστορικότητά του.

Το θέμα είναι, και παραμένει, να γίνει αντιληπτός και συνειδητός ο τρόπος εφαρμογής της «ιστορικής μεθόδου». Η προκαθορισμένη αρμονία μεταξύ οργανισμού και αρχείου έχει γίνει αποδεκτή ως δόγμα από το σύνολο της διεθνούς αρχειακής κοινότητας και τα επίσημα όργανά της.

Τα έγγραφα δημιουργούνται ως δικαιοκτής φύσεως πιστοποιήσεις συντελούμενων δικαιοκτών πράξεων και ως μνήμη πρακτικών δραστηριοτήτων οι οποίες εκτυλίσσονται, αναπτύσσονται, πραγματοποιούνται από πολιτειακούς θεσμούς και όργανα, από ιδιωτικά όργανα, από επαγγελματίες, από οικογένειες, από φυσικά πρόσωπα, και το αρχείο αποτελεί την έγγραφη, αυθόρμητη, συσσώρευση εγγράφων και μαρτυριών προς πιστοποίηση αυτής της δραστηριότητας.

Το αρχείο χρησιμοποιείται για τη διερεύνηση του παρελθόντος καθώς και για τον προγραμματισμό της μελλοντικής δραστηριότητας του κράτους, του φορέα, του συνόλου καθώς και του φυσικού προσώπου.²³

²³ Αυτή η διπλή σημασία και χρήση των αρχείων οδήγησε το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων να υιοθετήσει, ως σύμβολο των αρχείων, τον θεό Ιανό ο οποίος στρέφεται τόσο προς το παρελθόν όσο και προς το μέλλον.

Η καταγραφή της μνήμης πρέπει να είναι «ταξινομημένη»: εάν «θυμη-
θαύμε» γεγονότα και πρόσωπα χωρίς να τα τοποθετήσουμε στον χώρο
και στον χρόνο, η μνήμη είναι όχι μόνο άχρηστη αλλά και ανεξέλεγκτη
και πιθανόν επικίνδυνη.

3. Από τη θεωρία στην πράξη

Θα παρατεθούν εδώ κύριες σκέψεις που πηγάζουν από τις έννοιες και
τις αρχές της επιστήμης της Αρχειονομίας και της αυστηρής μεθοδο-
λογίας της, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί διεθνώς στη μακρά διάρκεια
του χρόνου.

Η ταξινόμηση και η αρχειοθέτηση με σκοπό την αποκατάσταση του
αρχείου ως ενιαίου οργανικού συνόλου, και η ευρετηρίαση του αρχείου
ανταποκρίνονται και εξυπηρετούν, ως ενασχολήσεις και εργασίες, δια-
κεκριμένους στόχους οι οποίοι συμβάλλουν στην επίτευξη ενός σκοπού:
την ορθή διατήρηση και διαχείριση του αρχείου το οποίο προορίζεται για
διηνεκή φύλαξη και διατήρηση και για δημόσια χρήση, ως μνήμη της
ρύθμισης της ανθρώπινης κοινωνικής συμβίωσης.³¹

Η εσωτερική σειρά η οποία δίνεται εν τη γενέσει τους στα παραγό-
μενα έγγραφα του οργανισμού, όπως έχει ήδη διατυπωθεί, εξαρτάται
από τις αρμοδιότητες, τη δομή, τη διοικητική πρακτική και από τον
τρόπο κατά τον οποίο τίθενται σε ύπαρξη και λειτουργία από τον ίδιο τον
οργανισμό.

Ο τρόπος αυτός μπορεί, κατά τη διάρκεια της ζωής του οργανισμού,
να αλλάξει και κατά συνέπεια να αλλάξει και ο τρόπος και η εσωτερι-
κή διακίνηση κατά την παραγωγή των εγγράφων από τη στιγμή αυ-
τής της αλλαγής, αλλάζει, πιθανόν, και ο τρόπος της εσωτερικής σειράς
παραγωγής και εν γένει της οργάνωσης των εγγράφων εντός των φακέ-
λων-υποθέσεων, και ο αρχειονόμος οφείλει να αναγνωρίσει και να διαφυ-
λάξει αυτή τη «νόμιμη» αλλαγή³² και να την αποτυπώσει στην εισαγω-
γή του εργαλείου έρευνας του αρχείου.

³¹ Βλ. και I. ZANNI ROSIELLO, *Archivi e memoria storica*, Bologna, [εκδόσεις
Il Mulino], 1987. EADEM, *Andare in archivio*, Bologna, [εκδόσεις Il Mulino],
1996.

³² P. CARUCCI, «Versamenti e ordinamento degli archivi degli organi centrali dello
Stato», *Rassegna degli Archivi di Stato*, XXXVIII(1978) 52-76 και AA. VV., *Anto-
logia di scritti archivistici*, op. cit., 421.

Η τάξη η οποία δίνεται στα έγγραφα από τον παραγωγό και πρώτο
διαχειριστή και χρήστη είναι η οριστική τάξη η οποία συμπίπτει με την
πρωτογενή τάξη και αυτή καλείται ο αρχειονόμος να αποκαταστήσει εάν
διαπιστώσει ότι έχει διαταραχθεί.

Οι εργασίες που απαιτούνται για την πραγμάτωση του πιο πάνω στό-
χου συνίστανται, συντίθενται:

- i. στη μελέτη του σκοπού ίδρυσης και λειτουργίας του οργάνου-φορέα
παραγωγής του αρχείου· ο σκοπός ίδρυσης προκαθορίζει και την
τοπολογία των εγγράφων
- ii. στη μελέτη της οργάνωσης του μονομελούς ή πολυμελούς προσώπου
ή οργανισμού το οποίο, στο πλαίσιο θεσμικής λειτουργίας, παράγει
το αρχείο
- iii. στη μελέτη του τρόπου και της διαδικασίας της συστηματικής πα-
ραγωγής των εγγράφων πράξεων και της πορείας τους, *inter*, στον
φορέα παραγωγής· οι έγγραφες αυτές πράξεις συσσωρεύονται αυ-
θόρμητα και εν τέλει, ως υποθέσεις, συγκροτούν το αρχείο
- iv. στην αποκατάσταση της πρωτογενούς δομής κατά τη δημιουργία-
παραγωγή του αρχείου
- v. στη σύνταξη των εργαλείων πρόσβασης και έρευνας του αρχείου.

Πρόκειται για εργασίες και ενασχολήσεις εννοιολογικά διαφορετικές η
καθεμιά από τις άλλες, οι οποίες απαιτούν και ζητούν διαφορετικά με-
θοδολογικά κριτήρια, που όμως δεν μπορούν να αποτελέσουν, κατά τη
διάρκεια των εργασιών και ενασχολήσεων του αρχειονόμου, διακεκομμένα
ή διαφορετικά στάδια. Ψυπάρχει, μεταξύ τους, διαλεκτική σχέση και
σχέση επαλληλίας.

Τα έγγραφα, λοιπόν, τα οποία απαρτίζουν και συνθέτουν αρχείο τίθενται
σε ύπαρξη και γεννώνται σύμφωνα με μια προκαθορισμένη τάξη. Συν-
τω χρόνο, τα έγγραφα ταξινομούνται, αρχειοθετούνται και φυλάσσονται
από τον δημιουργό-παραγωγό-εκδότη σύμφωνα με πεπερασμένες ονο-
ματολογίες τις οποίες προσδιορίζουν κανόνες σύμφυτοι με την οργανική
δομή του οργανισμού, παραγωγού του αρχείου, και είναι προορισμένοι να
προσδώσουν στα έγγραφα ταυτότητα, δημοσίαν πίστιν και αποδεικτική
και εγγυητική δύναμη και σημασία.

Στη συνέχεια, αυτή η τάξη μπορεί να τροποποιηθεί για διάφορους
λόγους. Ο αρχειονόμος, καλούμενος να ταξινομήσει το αρχείο, οφείλει

να αποκαταστήσει την αρχική, πρωτογενή τάξη και να διατηρήσει τη διάρθρωση του αρχείου σύμφωνα με τις πεπερασμένες ονοματολογίες

- i. σε αρχεία σύμφωνα με τα εκάστοτε προβλεπόμενα και λειτουργούντα αρμόδια όργανα του φορέα παραγωγής και
- ii. σε αρχειακές σειρές, εντός κάθε αρχείου, σύμφωνα με τις αρμοδιότητες κάθε επιμέρους οργάνου ή/και υπηρεσιακής μονάδας.

Να επισημανθεί ιδιαίτερα ότι η αρμοδιότητα είναι αυτή η οποία δημιουργεί την αρχειακή σειρά. Κάθε αρμοδιότητα, ασκούμενη από τους υπαλλήλους, παράγει έγγραφα σε φακέλους-υποθέσεις οι οποίες δημιουργούν σύνολο με κοινά χαρακτηριστικά που συνδέονται με ομοιογενή, αναγκαστικά, δεσμό.²¹

Ο αρχειονόμος δεν δημιουργεί θέματα, αποφεύγει τις παρεμβάσεις· παρακολουθεί, χωρίς αμφιβολία, τα αιτήματα, *desiderata*, της έρευνας, αλλά αυτά δεν καθορίζουν τον τρόπο της εργασίας του.²²

Στην περίπτωση κατά την οποία το αρχείο έχει υποστεί παρεμβάσεις οι οποίες διέκοψαν τη συνοχή του αρχειακού δεσμού που διατρέχει τα έγγραφα τα συγκροτούντα το αρχείο του φορέα παραγωγής και ο αρχειονόμος παρατηρήσει ότι, παρ' όλα αυτά, τα έγγραφα διατηρούν μια εσωτερική συνοχή σύμφωνη με τα κριτήρια τα οποία, κατά την εποχή της παρέμβασης, θεωρούνταν έγκυρα, τότε οφείλει —και είναι σκόπιμο— να τα αναγνωρίσει, να τα υιοθετήσει και το ευρητήριο να αντανακλά τη μη αναστρέψιμη κατάσταση του αρχείου· ο αρχειονόμος οφείλει να φροντίσει, αφού μελετήσει αυτή την κατάσταση, να την περιγράψει στην εισαγωγή του εργαλείου πρόσβασης και έρευνας του αρχείου.

Ο αρχειονόμος, όταν κληθεί να ταξινομήσει και να αρχειοθετήσει, δηλαδή να αποκαταστήσει και στη συνέχεια να ευρετηριάσει το αρχείο, μπορεί να «βρει και να αντιμετωπίσει» το αρχείο σε διάφορες καταστάσεις. Ειδικότερα:

- i. το αρχείο περιέρχεται στην αρχειακή υπηρεσία, σύμφωνα με την τάξη κατά την οποία δημιουργήθηκε και λειτούργησε στον φορέα παρα-

²¹ R. De FELICE, *L' Archivio Contemporaneo...*, op. cit., 23.

²² B. DELMAS, *User Needs and Archive Facilities: a tentative typology and analysis*, Paris, [Unesco, C.I.A.], 1977.

γωγής ή στον φορέα προέλευσης· σε περίπτωση κατά την οποία κάποιοι φάκελοι είναι εκτός πρωτογενούς τάξης, επιδεικνύεται φροντίδα να αποκατασταθεί η πρωτογενής τάξη τους

- ii. το αρχείο περιέρχεται στην αρχειακή υπηρεσία σε διαφορετικές χρονικές στιγμές· σε αυτή την περίπτωση, ενοικιοούνται οι παραλαβές στους κοινούς πρωτογενείς, πεπερασμένους, υπηρεσιακούς τίτλους, σύμφωνα με το οργανόγραμμα του φορέα παραγωγής· εάν διαπιστωθεί ότι κάποιες παραλαβές έχουν διάφορη πρωτογενή τάξη, πρέπει να εξακριβωθεί εάν τα αρχεία λειτούργησαν με αυτή την τάξη στον φορέα παραγωγής κατά τον χρόνο της υπηρεσιακής χρησιμότητάς τους, και σε αυτή την περίπτωση πρέπει να γίνει σεβαστή η πρωτογενής αυτή τάξη που προέκυψε έστω και εκ των υστέρων αλλά πάντως κατά την ενεργή λειτουργία του αρχείου· είναι απαραίτητο ο αρχειονόμος να αναφερθεί σε αυτά τα γεγονότα τα οποία καθόρισαν ή μετέτρεψαν την εσωτερική οργάνωση και δομή
- iii. το αρχείο περιέρχεται στην αρχειακή υπηρεσία από τον φορέα προέλευσης μια και έπαψε να λειτουργεί ο φορέας παραγωγής· σε αυτή την περίπτωση, ο αρχειονόμος οφείλει να διαπιστώσει εάν οι αρμοδιότητες του φορέα παραγωγής έχουν μεταδιδοσθεί σε άλλη ή σε άλλες υπηρεσιακές μονάδες, οπότε και ο διάδοχος ή οι διάδοχοι φορείς έχουν παραλάβει το αρχείο όλο ή κατά υπηρεσιακές οργανικές μονάδες, δηλαδή κατά διευθύνσεις ή τμήματα, ανάλογα με τις αρμοδιότητές τους, για να συνεχίσουν την πρακτική δραστηριότητα του φορέα παραγωγής· ο αρχειονόμος οφείλει να «βιογραφήσει» το αρχείο, να παρακολουθήσει την πορεία και τις συνέπειες στη συνοχή του αρχείου, να διατηρήσει το αρχείο ή τα αρχεία στον διάδοχο φορέα ή στους διάδοχους φορείς και να ενοποιήσει και να αποκαταστήσει ιδεατά —και μόνο ιδεατά— το «παλαιό» αρχείο ως «πρώην οργανικό σύνολο» και να το επισημάνει και να το αναπτύξει στα σχετικά ευρητήρια ή στους σχετικούς καταλόγους,²³ και δη στα εισαγωγικά κείμενα
- iv. το αρχείο παρουσιάζεται διαταραγμένο· σε αυτή την περίπτωση, ο αρχειονόμος διαπιστώνει σύντομα ότι το «κατάστατο» και «αταξινόμητο» δεν είναι στον απογοητευτικό βαθμό στον οποίο

²³ Για τη διαφορά του ευρητηρίου από τον κατάλογο, βλ. πιο κάτω, 245-248.

φαίνεται· ο αρχειονόμος οφείλει να εργασθεί με υπομονή και να καταγράψει-αποδελτιώσει το υλικό όπως το βρίσκει, ανιχνεύοντας και διακρίνοντας, και στη συνέχεια διαπιστώνοντας, την εσωτερική δομή και πρωτογενή τάξη· η εργασία της αποδελτιώσεως συνοδεύεται και συνοδοιπορεί με τη μελέτη του οργανικού νόμου του φορέα παραγωγής, των σκοπών ίδρυσης και λειτουργίας του και των αρμοδιοτήτων του καθώς και του οργανογράμματος με την ιεραρχική τάξη των επιμέρους υπηρεσιακών μονάδων του

- v. το αρχείο παρουσιάζεται εντελώς αταξινόμητο, διαταραγμένο, συχνά αφημένο καταγής «σε θουναλάκια χαρτιών»· ο αρχειονόμος υιοθετεί το ιστορικό συστηματικό σκεπτικό, εντοπίζει τις αρμοδιότητες με τη μελέτη τόσο του οργανικού νόμου και του οργανογράμματος όσο και του ίδιου του αρχείου, μελετά τα διακριτικά σημεία της Γραμματείας, «κατασκευάζει πλέγμα», όπως το οργανόγραμμα, εντός του οποίου οι φάκελοι-υποθέσεις και τα έγγραφα, εντέλει, συρρέουν αυτόματα· η θεσμική ιστορία, ως πρώτη γνωστική προσέγγιση, μπορεί να οδηγήσει σε αυτή την περίπτωση στην αναδιοργάνωση του φορέα παραγωγής του αρχείου
- vi. το αρχείο εισέρχεται στην αρχειακή υπηρεσία με τη διαδικασία της επιλογής και της εκκαθάρισης· ο αρχειονόμος γνωρίζει ότι, δυστυχώς, η εισαγωγή δεν διέπεται από κανονική χρονική συχνότητα· επίσης, γνωρίζει ότι έγγραφα του αυτού φακέλου-υπόθεσης έχουν πιθανόν καταστραφεί σε προηγούμενη διαδικασία επιλογής και εκκαθάρισης, ενώ άλλα έχουν διατηρηθεί στον φορέα παραγωγής· ο αρχειονόμος οφείλει να ακολουθήσει και να γνωστοποιήσει στους ερευνητές την «ακανόνιστη» αυτή διαδικασία και πορεία.

Ο αρχειονόμος, επίσης, γνωρίζει ότι λείπει η αξιολόγηση της πρωτογενούς θέσης κάθε φακέλου-υπόθεσης στο αρχείο κάθε υπηρεσιακής μονάδας από τη στιγμή που η υπόθεση κλείνει και ο φάκελος αποτελεί, πλέον, τμήμα του ανενεργού αρχείου· οι υπάλληλοι της Διοίκησης δεν δείχνουν πια το ίδιο ενδιαφέρον για την τύχη αυτών των φακέλων-υποθέσεων· ο αρχειονόμος οφείλει να αποκαταστήσει, ει δυνατόν, την πρωτογενή θέση που κατέχει κάθε φάκελος-υπόθεση στο οργανικό σύνολο του αρχείου που έχει παραχθεί από την υπηρεσιακή μονάδα, διότι, εκτός των άλλων, εξασφαλίζεται η εκπλήρωση της κατά περίπτωση δικαιοκτικής και διοικητικής δράσης η οποία είναι συνδεδεμένη με τις αρμοδιότητες της υπηρεσιακής

μονάδας της Διοίκησης στις οποίες την ιστορία κάθε φάκελος-υπόθεση εντάσσεται.²⁹

Είναι καλοτυχία για τον αρχειονόμο να έχει στη διάθεσή του τα Βιβλία-Πρωτόκολλα του Τμήματος ή Γραφείου Πρωτοκόλλου και Διεκπεραίωσης του φορέα παραγωγής καθώς και τα Βιβλία Χρέωσης και Εσωτερικής Κίνησης των εισερχόμενων εγγράφων. Όπως έχει ήδη αναφερθεί,³⁰ το εισερχόμενο έγγραφο —με παραδοσιακό ή ηλεκτρονικό τρόπο— πρωτοκολλείται, με αύξοντα αριθμό, και στη συνέχεια, ανάλογα με το θέμα του, «χρεώνεται για ενέργεια» στην αρμόδια γενική διεύθυνση ή στη διεύθυνση και από αυτή στο αρμόδιο τμήμα. Ακριβώς τότε στο έγγραφο τίθεται και το διακριτικό σημείο³¹ που έχει απόλυτη και αποκλειστική σχέση με την αρμοδιότητα της γενικής διεύθυνσης, της διεύθυνσης και του τμήματος στο οποίο «χρεώνεται για ενέργεια». Αυτό ακριβώς το διακριτικό σημείο, που συνοδεύει και διακρίνει κάθε έγγραφο σε όλη την πορεία του, συντεθειμένο συχνά από ενδεικτικά και κωδικοποιημένα γράμματα της αλφαβήτου και αριθμούς, είναι το καθοριστικό στοιχείο το οποίο ο αρχειονόμος οφείλει να διακρίνει και να σεβάσθει μια και είναι η ταυτότητα του εγγράφου.

Σε όλες τις περιπτώσεις, οι πρακτικές εργασίες, σχηματικά, ακολουθούν συγκεκριμένη πορεία:

- i. καταγραφή-αποδελτιώση των πρωτότυπων ενδείξεων των φακέλων (ως νοηματική ή υλική ύπαρξη) με σημείωση του πρωτότυπου, υπηρεσιακού τίτλου και περιεχομένου· σημείωση: ελέγχεται η συνάφεια της πρωτότυπης ένδειξης περιεχομένου με το πραγματικό περιεχόμενο του φακέλου και σημειώνονται οι τυχόν αποκλίσεις
- ii. σημείωση των ακραίων χρονολογικών ενδείξεων
- iii. συνάθροιση-ένταξη των δελτίων της καταγραφής ανά υπηρεσιακή μονάδα του φορέα παραγωγής ή του φορέα προέλευσης, σύμφωνα με την ιεραρχική τάξη των υπηρεσιακών μονάδων και διακρίτωση

²⁹ Η τυχόν καταστρατήγηση της προσπάθειας αποκατάστασης της πρωτογενούς θέσης οδηγεί σε ψευδο-αταξινόμηση. βλ. R. De FELICE, *L'Archivio Contemporaneo...*, ορ. cit., 15.

³⁰ Βλ. πιο πάνω, 158 κ.ε.

³¹ Βλ. πιο πάνω, 158 κ.ε.

της ενυπάρχουσας συνοχής και υπάλληλης και επάλληλης ιεραρχικής σχέσης

- iv. συνάθροιση-ένταξη των δελτίων της καταγραφής ανά αρμοδιότητα εντός της επιμέρους υπηρεσιακής μονάδας του φορέα παραγωγής ή του φορέα προέλευσης³² οι αρμοδιότητες αποτελούν τους τίτλους των αρχειακών σειρών.

Η ένταξη των δελτίων στις αρμοδιότητες της υπηρεσιακής μονάδας σκοπεύει στη διατήρηση της ακεραιότητας των αρχειακών σειρών του αρχείου και των φακέλων-υπόθεσεων και οφείλει να προσφέρει τη δυνατότητα τόσο στον αρχειονόμο-ερευνητή όσο και στον ιστορικό-ερευνητή της αναγνώρισης και της ιστορικής απεικόνισης του οργανισμού κατά την ανάπτυξη και εξέλιξη της δράσης του και την άρθρωση και απόδοση των αρμοδιοτήτων του και της συνακόλουθης εξουσίας του.

Και να σημειωθεί εδώ ότι η αποδελτίωση δεν πρέπει να συγχέεται με την ταξινόμηση και την αρχειοθέτηση, όπως συχνά συμβαίνει στα καθ' ημάς!

Ο αρχειονόμος πρέπει να είναι προσεκτικός στην παρατήρηση των εξωγενών χαρακτήρων και παραγόντων, παρατήρηση η οποία λύνει προβλήματα και οδηγεί με ασφάλεια στην αναγνώριση των συντελεστών γένεσης των εγγράφων και κατ' επέκταση των αρχείων, ιδιαίτερα όταν έχει διαταραχθεί η πρωτογενής δομή και η εσωτερική σχέση των εγγράφων και των φακέλων-υπόθεσεων που συγκροτούν το αρχείο.

Με τη διόγκωση των Σύγχρονων Αρχείων της Διοίκησης και την αναγκαστική εφαρμογή του συστήματος των σταδιακών επιλογών και εκκαθαρίσεων, παρατηρείται η πολλαπλή παραλαβή αρχείων από τον ίδιο φορέα παραγωγής.

Ο αρχειονόμος φροντίζει να εντάξει, κάθε φορά, ιδιαίτερα με τη βοήθεια της πληροφορικής τεχνολογίας, το υλικό της νέας παραλαβής στους κοινούς τίτλους και έτσι να ενοποιήσει, έστω και με τρόπο ιδεατό, το εκάστοτε παραλαμβανόμενο αρχείο με παλαιότερη εισαγωγή το ίδιου φορέα παραγωγής.

Το δελτίο της πρώτης, συνήθως χειρόγραφης, καταγραφής-αποδελτίωσης του φακέλου-υπόθεσης περιλαμβάνει τα ίδια περίπου στοιχεία τα οποία

περιλαμβάνει και το πρότυπο *ISAD-C*, όπως αυτό θα αναπτυχθεί στη συνέχεια,³² δηλαδή:

- i. τίτλος του φορέα παραγωγής
- ii. τίτλος της υπερκείμενης υπηρεσιακής μονάδας
- iii. τίτλος της αμέσως υποκείμενης υπηρεσιακής μονάδας³³
σημείωση: η καταχώριση πρέπει να συμπληρώνεται μέχρι να χωρισθεί ο τίτλος της υπό καταγραφή υπηρεσιακής μονάδας
- iv. τίτλος του φακέλου-υπόθεσης³³
- v. φυσική περιγραφή του φακέλου-υπόθεσης
- vi. περιεχόμενο του φακέλου-υπόθεσης
- vii. ακραίες χρονολογίες
- viii. μέγεθος του καταγραφόμενου υλικού και, ει δυνατόν, ο αριθμός των εγγράφων.

Ο αρχειονόμος λαμβάνει υπ' όψη του και μελετά τους όρους τους οποίους χρησιμοποιεί η Διοίκηση κατά τον συγκεκριμένο χώρο και χρόνο παραγωγής του αρχείου, τηρεί και επεξηγεί την έννοιά τους.

Η αρίθμηση των εγγράφων τα οποία αποτελούν τον φάκελο-υπόθεση, όταν αυτή είναι επιβεβλημένη, βοηθά όχι μόνο στην προστασία και διασφάλιση αυτών τούτων των εγγράφων, αλλά βοηθά και τον ερευνητή να κατανοήσει το μέγεθος του αρχείου και την ποσότητα των εγγράφων τα οποία αποτελούν το αντικείμενο της έρευνάς του· αριθμούνται, με συνεχή αρίθμηση, τα έγγραφα και όχι τα σε αυτά συνημμένα έγγραφα ή σημειώματα στα οποία δίνεται άλλη αρίθμηση —όπως π.χ. έγγραφο 1 και τα σε αυτό συνημμένα έγγραφα ως 1α, 1β, 1γ κ.λπ.—, άλλως διασπάται ο αρχειακός δεσμός και αλλοιώνεται η διαδικαστική πορεία, *ίτε*, γένεσης του φακέλου-υπόθεσης.

Η αρίθμηση είναι σκόπιμο να γίνεται όταν η αποκατάσταση του αρχείου έχει ολοκληρωθεί σε περίπτωση, πάντως, κατά την οποία ο αρχειονόμος αναγκάζεται να εμβάλει, εκ των υστέρων, φάκελο ή έγγραφο σε ήδη αριθμημένη αρχειακή σειρά ή αριθμημένο φάκελο, για να αποφευχθεί η εκ νέου αρίθμηση δύναται να τοποθετήσει το υλικό στην πρωτο-

³² Βλ. πιο κάτω, 263-275.

³³ Να σημειωθεί ότι, σε περίπτωση κατά την οποία υπάρχει πρωτογενής ένδειξη, αυτή σημειώνεται εντός αγκυλών, και συγκεκριμένα [=].

γενή θέση του και να αριθμήσει, συμπληρωματικά, θέτοντας στον αριθμό του εμβαλλόμενου φακέλου ή εγγράφου την αριθμητική ένδειξη του αμέσως προηγούμενου φακέλου ή εγγράφου, με την προσθήκη της ένδειξης *bis*, *ter*, *quarter*, *quinqüies* κ.λπ. (αποφευκτέα η ένδειξη .../1, .../2, .../3, .../4 κ.λπ.).

Η χρονολόγηση των εγγράφων σε ακριβές αντίγραφο απαιτεί την προσοχή του αρχειονόμου διότι εύκολα παρασύρεται και αναφέρει ως χρονολογία του εγγράφου τη χρονολογία κατά την οποία, πρώτον, παρήχθη-εξεδόθη, ενώ πρέπει να σημειώσει τη χρονολογία κατά την οποία το έγγραφο επικυρώθηκε ως ακριβές αντίγραφο και χρησιμοποιήθηκε στη διαχείριση και τη διεκπεραίωση της υπόθεσης, με τη διευκρίνιση και την αναφορά της χρονολογίας της πρώτης παραγωγής-έκδοσης του εγγράφου.

Επίσης, ο αρχειονόμος οφείλει να επιδειξει προσοχή στην αναφορά των ακραίων χρονολογιών και να μην καταχωρίσει ως παλαιότερη χρονολογία του φακέλου-υπόθεσης τη χρονολογία συνημμένου, στο κύριο έγγραφο, εγγράφου, άλλως παραπλανά τον ερευνητή. Να αναφερθεί, π.χ., ότι στον φάκελο φυλακισθέντος υπόδικου, το έγγραφο της ληξιαρχικής πράξης γέννησης, το οποίο είναι συνημμένο στη δικαστική απόφαση φυλάκισης, δεν μπορεί να είναι η ακραία, παλαιότερη, χρονολογία του φακέλου· ο φάκελος του φυλακισθέντος υπόδικου τίθεται σε ύπαρξη, γεννάται, με τη δικαστική απόφαση και όχι με την πιστοποίηση της γέννησης του υπόδικου.

Το έργο της κατάρτισης του εργαλείου πρόσβασης και έρευνας του αρχείου μιας οικογένειας είναι, συχνά, πιο δύσκολο σε προετοιμασία από ό,τι το αρχείο ενός δημόσιου οργανισμού· απαιτείται καλή γνώση όλων των δραστηριοτήτων όλων των μελών της οικογένειας καθώς και όλων των διασταυρούμενων σχέσεων—ιδιωτικών, οικογενειακών, οικονομικών, κοινωνικών, επαγγελματικών κ.ά.—και των εν γένει δραστηριοτήτων και απασχολήσεων, και μάλιστα σε συγκεκριμένο (ιστορικό) χώρο και χρόνο.

Όπως προκύπτει, δεν υπάρχουν «τρόποι» για την ταξινόμηση του αρχείου αλλά ένας και μόνο «τρόπος», δηλαδή αυτός ο οποίος αποκαθιστά την πρωτογενή δομή του αρχείου και την εσωτερική σχέση, συνάφεια και συνοχή του, σύμφωνα με τις αρμοδιότητες του φορέα παραγωγής του όπως

αυτές προσδιορίζονται στο προεδρικό διάταγμα ίδρυσης και λειτουργίας του νομικού προσώπου ή του οργάνου ή από την αναγνωρισμένη από την Πολιτεία δραστηριότητα του φυσικού προσώπου.

Να επιστημανθεί ότι αντιβαίνει τις αρχές της επιστήμης των αρχείων και παραπλανά την έρευνα η ταξινόμηση και η αρχειοθέτηση καθώς και ο χαρακτηρισμός των εγγράφων και των αρχείων ως «στρατιωτικά», «εκπαιδευτικά», «δικαστικά», «διοικητικά», «νοσοκομειακά», «επιχειρησιακά», «επιχειρηματικά», «συλλογικά» και άλλα τινά!

Να επιστημανθεί, επίσης, ότι στην περίπτωση της ταξινόμησης, της αρχειοθέτησης, της αριθμησης και της καταλογογράφησης των χαρτών και των σχεδίων:

- i. ο αρχειονόμος δεν αποσπά το σχέδιο από τα συνοδευτικά και τα συναφή έγγραφα· σε περίπτωση κατά την οποία το σχέδιο αποσπάται από τον φάκελο όπου ανήκει—κι αυτό μπορεί να συμβεί για λόγους καλής φύλαξης και διατήρησης δεδομένου ότι το ρυζόχαρτο, ως υλικό υπόστρωμα εγγραφής και αποτύπωσης, είναι εξαιρετικά ευαίσθητο—το σχέδιο τοποθετείται σε οριζόντια σχεδιοθήκη και τόσο εντός του φακέλου όσο και εντός της σχεδιοθήκης τίθενται σχετικά δελτία με τα οποία παραπέμπεται ο ερευνητής για συμπλήρωση της έρευνάς του
- ii. ο αρχειονόμος αποδελτιώνει, παραδοσιακά σε δελτία ή σε ηλεκτρονική μορφή, το σχέδιο και ετοιμάζει παραπεμπτικό δελτίο αναγράφοντας τα στοιχεία ταξινόμησης και αρχειοθέτησης στο οργανικό σύνολο όπου ανήκει το σχέδιο—δηλαδή τα στοιχεία με την ένδειξη του αρχείου, της αρχειακής σειράς, της υποσειράς, του φακέλου—και αναφέρει με κάθε δυνατή λεπτομέρεια το θέμα
- iii. ο αρχειονόμος καταχωρίζει στο δελτίο του σχεδίου
 - α. τη χρονολογία κατά την οποία εκπονήθηκε το σχέδιο
 - β. τον πρωτότυπο τίτλο του σχεδίου ή του θέματος
 - γ. το όνομα του αρχιτέκτονα, χαρακτή, τοπογράφου, μηχανολόγου κ.λπ.
 - δ. το σχήμα και τις διαστάσεις
 - ε. την ύλη, την κλίμακα, τις μονάδες μέτρησης
 - στ. την κατάσταση συντήρησης του σχεδίου
 - ζ. τη φωτογραφία του σχεδίου

- iv. ο αρχειονόμος καταχωρίζει στα παραπεμπτικά δελτία
- a. το θέμα
 - β. τον αρχιτέκτονα, χαρακτή, τοπογράφο, μηχανολόγο κλπ.
 - γ. τη γεωγραφική περιοχή.

Θα πρέπει να τονισθεί, προς αποφυγή συγχύσεων, ότι ο αρχειονόμος αντιμετωπίζει την προσβασιμότητα των αρχείων και τη νομική ρύθμιση των όρων πρόσβασης, κατά κύριο λόγο, στα ιστορικά αρχεία και όχι στα τρέχοντα αρχεία.³⁴

III. ΤΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

1. Έννοια. Ορισμός

Στην επιστήμη των αρχείων εργαλεία πρόσβασης ορίζονται οι περιγραφές, κατά το πλείστον αναλυτικές, των εγγράφων και αρχείων· μέσω αυτών γνωστοποιείται στον ερευνητή το περιεχόμενο των αρχείων, των συλλογών και του αρχειακού υλικού που απόκεινται και φυλάσσονται στον φορέα διαχείρισης και ο ερευνητής προσανατολίζεται στην έρευνα και την κάρπωσή τους.

Η επεξεργασία και η προετοιμασία των εργαλείων πρόσβασης με σκοπό την έρευνα πραγματοποιείται από τον αρχειονόμο. Τα εργαλεία πρόσβασης είναι:³⁵

³⁴ Δ. ΜΗΤΡΟΥ (επιήρηση χωρίς τίτλο), Η πρόσβαση στα αρχεία: δυνατότητες, δεοντολογία, απόρρητο, Πρακτικά Ημερίδας, Θεσσαλονίκη, [Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία], 1998, passim. EADÉM, «Προστασία προσωπικών δεδομένων και δικαίωμα πρόσβασης στα αρχεία», ΑΔ. VV., *Αρχεία, βιβλιοθήκες και δίκαιο...*, op. cit., 297-224.

³⁵ M. BAUDOT, «Les instruments de recherche», ΑΔ. VV., *Manuel d'Archivistique*, op. cit., 243-293. F. BILJAN, «Les instruments de recherches au service de la science», ΑΔ. VV., *Actes du VIIe Congrès International des Archives* (Μόσχοι, 21-25 Αυγ 1972), *Archivum*, XXIV(1974), [München 1976], 153-168 και 169-188 όπου και η συζήτηση η οποία ακολούθησε την ανακοίνωση. ΑΔ. VV., *L'évolution des instruments de recherche. Synthèse des débats des réunions régionales de l'Association des archivistes français en 1972*, *La Gazette des Archives*, 79(1972) 255-260. E. TAILLEMITTE, «Les instruments de recherche dans les archives», *Archives* (Québec), 73/τεύχος 2(1973) 11-22, 6λ. και Η. Α. TAYLOR, *The Arrangement and Description of Archival materials*-With a contribution: *Les instruments de recherche dans les archives* by Etienne Taillemitte, Munich 1980. J. FAVIER, «Les Archives et les nouvelles tendances de l'histoire», *Journal International des Archives*, 1/τεύχος 1 (1980) 7-10.

- i. ο οδηγός
- ii. το ευρετήριο
- iii. ο κατάλογος
- iv. η βάση δεδομένων-thesaurus

και, εν ανάγκη, η κατάσταση ή πίνακας μεταφερόμενου υλικού που συντάσσεται από τους υπαλλήλους του φορέα παραγωγής κατά τη διαδικασία της επιλογής και της εκκαθάρισης του αρχείου.³⁶

Επίσης, εργαλεία πρόσβασης και έρευνας του αρχείου ή της συλλογής δύναται να είναι:

- i. η in extenso διπλωματική έκδοση των εγγράφων
- ii. η επιτομή των εγγράφων.

Κάθε είδος εργαλείου πρόσβασης και έρευνας απαιτεί διαφορετικό βαθμό προσέγγισης του αρχείου ή της συλλογής και οι εργασίες αυτές συχνά αλληλοσυμπληρώνουν την προσβασιμότητα του αρχείου.

Να επισημανθεί εδώ ότι είναι σαφής η διάκριση μεταξύ της αποδελτίωσης, της ταξινόμησης, της αρχειοθέτησης και της ευρετηρίασης. Οι όροι δηλώνουν διαφορετικές εργασίες σε επαγωγική σχέση.³⁷

2. Οδηγός

Ο Οδηγός είναι το εργαλείο έρευνας το οποίο παρέχει τη γενική εικόνα του συνόλου των αρχείων, των συλλογών και του αρχειακού υλικού που απόκεινται και φυλάσσονται στην αρχειακή υπηρεσία.³⁸ Η σύνταξη του Οδηγού είναι αναγκαία για να παρέχεται η δυνατότητα, τόσο στην αρχειακή υπηρεσία όσο και στον ερευνητή, της γενικής εικόνας του συνό-

³⁶ Βλ. πιο πάνω, 219-220. Βλ. και M. DUCHEIN, «Le principe de provenance et la pratique du tri, du classement et de la description en archivistique contemporaine», *Janus*, 1988.1, 87-100.

³⁷ Βλ. πιο πάνω, 237-239. Βλ. και M. ΚΟΥΤΥΒΑ, «Κατέλογος Ιστορικού Αρχείου Ζακύνθου - Α'», *Μνήμων*, 10(1982) 17-76.

³⁸ M. BAUDOT, «Les guides d'archives», *La Gazette des Archives*, 21(1957) 6-13. M. DUCHEIN, «Les guides des archives», *Archives et Bibliothèques de Belgique*, 47/τεύχος 1-2(1976) 117-132. G. COUTURE, I.-Y. ROUSSEAU, *Les Archives au XXe siècle...*, op. cit., 370. J. B. ROADS, *Le rôle de l'administration des archives et de la gestion des documents courants...*, op. cit., 11. F. EVANS, «Le classement et les instruments de recherche», ΑΔ. VV., *Les Archives*, op. cit., 18.

λου των αρχείων, των συλλογών και του αρχειακού υλικού που απόκεινται και φυλάσσονται στον φορέα διαχείρισης αρχείων.

Στον Οδηγό είναι χρήσιμο να καταχωρίζονται:

- i. στοιχεία σχετικά με τον φορέα διαχείρισης των αρχείων (τίτλος, νομική υπόσταση, διεύθυνση, ώρες λειτουργίας)
- ii. πληροφορίες σχετικές με τον φορέα παραγωγής κάθε αρχείου (τίτλος, νομική υπόσταση)
- iii. ιστορία του φορέα παραγωγής κάθε αρχείου
- iv. περιληπτικό περιεχόμενο το οποίο παρουσιάζει και τις αρμοδιότητες κάθε φορέα παραγωγής
- v. ακραίες χρονολογίες κάθε αρχείου
- vi. καταγραφή των εργαλείων έρευνας για κάθε αρχείο που αναφέρεται στον Οδηγό
- vii. βιβλιογραφία σχετική με τον φορέα παραγωγής κάθε αρχείου καθώς και σχετική με τα αποτελέσματα της έρευνας και χρήσης κάθε αρχείου.³⁹

Όπως έχει ήδη υποστηριχθεί, ο Οδηγός μπορεί να είναι όχι μόνο το αποτέλεσμα των εργασιών προετοιμασίας των αρχείων και των συλλογών για να αποδοθούν στην έρευνα αλλά και το έναυσμα για τον προγραμματισμό των εργασιών αποκατάστασης και αρχειοθέτησής τους.⁴⁰

Έχει προταθεί, ως χρήσιμη, τόσο στην αρχειακή υπηρεσία όσο και στον ερευνητή, η σύνταξη οδηγιών έρευνας με την επεξεργασία στοιχείων τα οποία αφορούν σε ένα θέμα, π.χ. την παιδεία, την οικονομία, την οικιστική και την πολεοδομία, χωρίς βέβαια να διαταραχθούν τα αρχεία στα αρχειοστάσια και τα υπάρχοντα ευρετήρια.⁴¹

³⁹ Fr. HILDESHEIMER, *Directives méthodologiques concernant la préparation des guides généraux d'archives nationales: une étude RAMP*, Paris, [Unesco, PCI-83/W5/9], 1983. Βλ. και *Guida Generale degli Archivi di Stato Italiani*, Roma 1981. Archives Nationales de France, *Les Archives Nationales, Etat des Fonds*, Paris 1978-1980. Archives Nationales de France, *Guide de Lecteur*, Paris 1980. L. BELDA SANCHEZ, *Guía del Archivo Histórico Nacional*, Madrid 1958. *Guide to the National Archives of the United States*, Washington 1978. M. ROPER, *Guide to the Contents of the Public Record Office*, London 1963-1968.

⁴⁰ Fr. HILDESHEIMER, *Directives méthodologiques...*, op. cit. Μ. ΚΟΥΤΣΑ, *Σχεδιασμοί-Οδηγός των Γενικών Αρχείων του Κράτους*, op. cit.

⁴¹ F. BILJAN, «Les instruments de recherche des archives au service de la science», op. cit.

3. Ευρετήριο

Το ευρετήριο είναι το πλέον διαδεδομένο εργαλείο πρόσβασης και έρευνας⁴² σε αυτό καταγράφεται και περιγράφεται το περιεχόμενο του αρχείου ή της συλλογής και ως εκ τούτου επιτρέπεται η πρόσβαση και η απρόσκοπτη χρήση τους.

Το ευρετήριο

- a. είτε είναι γενικό (συστηματική αναγραφή των υπηρεσιακών μονάδων που παράγουν τα αρχεία του οργανισμού και περιληπτικός σχολιασμός των υπηρεσιακών θεμάτων)
- β. είτε αναλυτικό (ανά φάκελο-υπόθεση)

περιλαμβάνει, οπωσδήποτε, τέσσερα μέρη:

- i. *Εισαγωγή*, στην οποία αναφέρονται τα στοιχεία τα σχετικά με τον φορέα παραγωγής και ειδικότερα:
 - a. εάν ο φορέας παραγωγής είναι δημόσια υπηρεσία, πρέπει να μελετηθεί ο ιδρυτικός νόμος, ο σκοπός ίδρυσης και λειτουργίας της, η οργανική δομή και το οργανόγραμμα της υπηρεσίας, η ιεραρχική διασύνδεση και τάξη των οργανικών μονάδων της, και οι αρμοδιότητές τους, οι τυχόν μετέπειτα αλλαγές και μετατροπές
 - β. εάν ο φορέας παραγωγής είναι φυσικό πρόσωπο, πρέπει να μελετηθεί η εκάστοτε αναγνωρισμένη από την Πολιτεία επαγγελματική δραστηριότητά του, οι εν γένει δραστηριοποιήσεις του, να «αναδιώσει» και να «βιογραφηθεί» η πορεία της ζωής του να σημειωθεί ότι και στις δύο περιπτώσεις οφείλουμε να εντάξουμε τον φορέα παραγωγής στο πολιτειακό σύστημα, στον ιστορικό χώρο και στον ιστορικό χρόνο: τα πιο πάνω στοιχεία είναι αναγκαία τόσο για τον αρχειονόμο-ερευνητή όσο και για τον ιστορικό-ερευνητή, για την κατανόηση του οργανικού συνόλου του αρχείου, της τυ-

⁴² A. PRATESI, «Inventari e altri strumenti di corredo», *Archivi e Cultura*, V-VI/τέυχος 1-2(1971-1972) 111-122. P. CARUCCI, «Gli Inventari», *Rassegna degli Archivi di Stato*, XLIX/τέυχος 3(1989) 547-557. A. ROMITI, «I mezzi di corredo archivistici e i problemi dell'accesso», *Archivi per la Storia*, III/τέυχος 2(1990) 217-246. AA.VV., *L'inventariazione archivistica. Aspetti, metodologie, problemi*, Atti del Seminario Interregionale sull'Inventariazione, Venezia 15 febbraio 1992, Venezia, [A.N.A.I.-Sezione Veneto], 1992. AA.VV., *Gli strumenti archivistici. Metodologie e dottrine*, [A.N.A.I.], Atti del Convegno, Rocca di Papa, 21-23 maggio 1992, *Archivi per la Storia*, VII/τέυχος 1(1992).

πολογίας των εγγράφων και του αρχειακού δεσμού που ενυπάρχει και διατρέχει τα έγγραφα από τη γένεσή τους και τον οποίο ο αρχειονόμος-ερευνητής οφείλει να αποκαταστήσει και σε αυτό ο ιστορικός-ερευνητής προσδοκά για την κάρπωση του αρχείου· η εκτενής εισαγωγή η οποία διακρίνεται από σαφήνεια και πληρότητα είναι η επιθυμητή εισαγωγή για τον αρχειονόμο-ερευνητή και η επιθυμητή εισαγωγή για τον χρήστη-ερευνητή

- ii. *Κατάσταση-Πίνακας των τίτλων των επιμέρους οργανικών μονάδων*, όπως αυτές παρουσιάζονται στον ιδρυτικό νόμο και το οργανόγραμμα του φορέα παραγωγής· οι τίτλοι αυτοί, πεπερασμένες ονοματολογίες, αποτελούν το «ταξινομικό δένδρο» —το οποίο δεν «εφευρίσκει» ούτε «κατασκευάζει» εκάστοτε και κατά το δοκούν ο αρχειονόμος— σύμφωνα με το οποίο πραγματοποιείται και η αρχιεθέρηση των φακέλων-υποθέσεων σε περίπτωση που η αρχική τους τάξη έχει διαταραχθεί· με τον τρόπο αυτό αποκαθίσταται η ιεραρχική πυραμίδα του φορέα παραγωγής και συγχρόνως αποκαθίσταται και η πρωτογενής τάξη και δομή του αρχείου
- iii. *Περιεχόμενο-Περιγραφή, αναλυτική και συνθετική, των αρχειακών μονάδων και των αρχειακών σειρών που απαρτίζουν το αρχείο λαμβάνοντας υπ' όψη τις αρμοδιότητες των επιμέρους υπηρεσιακών μονάδων του φορέα παραγωγής*
να σημειωθεί ότι οι τίτλοι των επιμέρους υπηρεσιακών μονάδων τίθενται επικεφαλής του περιεχομένου και οι αρμοδιότητες τίθενται επικεφαλής των αρχειακών σειρών.
- iv. *Ευρετήριο ορολογίας του θεσμικού οργάνου, ευρετήριο των θεμάτων, ευρετήριο των ονομάτων των προσώπων και των τόπων.*

Να διευκρινισθεί, επίσης, ότι τα σημεία ii και iii πρέπει να είναι σε συμφωνία.

Στο πρώτο μέρος ο αρχειονόμος καταδεικνύει την επιστημονική και ερευνητική όψη της Αρχειονομίας και την αναγκαία σύνδεσή της με τη βαθιά μελέτη των θεσμών και των μηχανισμών λειτουργίας τους. Καταδεικνύει, επίσης, την ιδιαιτερότητα της καθημερινής εργασίας του και του λειτουργήματος που υπηρετεί, την ανάγκη του επαγγελματικού απορρήτου και της προστασίας του συμφέροντος του κράτους και της τιμής του πολέτη.

Ο στόχος και η προοπτική του αρχειονόμου είναι να εφοδιάσει με τέτοιο τρόπο και τέτοιες πληροφορίες την Εισαγωγή του εργαλείου πρόσβασης και έρευνας, ώστε να προδιαγράφεται το περιεχόμενό του και σε αυτό να συναινούν τα κείμενα, *tenor formularis* και *dispositio*, των εγγράφων καθ' όλη τη διαδικασία της πορείας και της εξέλιξης του σχηματισμού του φακέλου-υπόθεσης και κατ' επέκταση των φακέλων-υποθέσεων που συγκροτούν αρχείο.

Στο δεύτερο μέρος ο αρχειονόμος προβάλλει τη διάταξη του Πίνακα των τίτλων. Η διάταξη αυτή είναι προκαθορισμένη από τη φύση και το οργανόγραμμα του φορέα παραγωγής αντανακλά και καθρεφτίζει την ιεραρχία —η οποία από συνδετική δύναμη της Διοίκησης μετατρέπεται σε συνδετική δύναμη του αρχείου— καθώς και τα καθήκοντα και τις δραστηριότητες στο *interim* της Διοίκησης η οποία σχημάτισε τους φακέλους-υποθέσεις και συγκρότησε, εν τέλει, το αρχείο.

Στο τρίτο μέρος ο αρχειονόμος αναφέρει τις αρμοδιότητες οι οποίες, εν τέλει, σηματοδοτούν και ονοματοδοτούν τις αρχειακές σειρές και αναπτύσσει, αναλυτικά ή συνοπτικά, το περιεχόμενο των φακέλων-υποθέσεων (ή και υποφακέλων-υποθέσεων).

Στο τέταρτο μέρος ο αρχειονόμος οφείλει να επιδείξει ιδιαίτερη προσοχή στο ευρετήριο της ορολογίας του θεσμού και των θεμάτων.

Είναι σημαντικό πλεονέκτημα η παράθεση πλούσιας, γενικής και ειδικής, βιβλιογραφίας.

Οι αποφάσεις τις οποίες λαμβάνει ο αρχειονόμος κατά τη διάρκεια των εργασιών της αποκατάστασης του αρχείου και της κατάρτισης του Ευρετηρίου αποτελούν τμήμα της ιστορίας του αρχείου. Ο αρχειονόμος οφείλει να αναφέρει, στην Εισαγωγή του Ευρετηρίου, το έργο του, με ειλικρίνεια και σαφήνεια, να δικαιολογήσει, χρησιμοποιώντας και παραπέμποντας στη διεθνή βιβλιογραφία, τις τυχόν επιλογές του, να αναφέρει τις τυχόν αμφιβολίες του και τους συνακόλουθους προβληματισμούς του.

Η προσβασιμότητα του αρχείου εξασφαλίζεται όταν προτάσσεται —ακόμη και ενός περιληπτικού πίνακα τίτλων και περιεχομένου— η ιστορία του θεσμού, οι αρμοδιότητές του και το οργανωτικό σχήμα του παρά η λεπτομερειακή καταγραφή-καταχώριση στην οποία προτάσσεται πενιχρή εισαγωγή η οποία δηλώνει, εν πολλοίς, την κατ' ανάγκην μη αποκατάσταση του αρχείου και την πενία γνώσεων του αρχειονόμου.

4. Κατάλογος

Ο Κατάλογος είναι το εργαλείο έρευνας στο οποίο ο αρχειονόμος περιγράφει, αναλυτικά και κριτικά, για την παρουσίαση συλλογής ή σύμμεικτου αρχειακού υλικού, μεμονωμένα έγγραφα (έγγραφο προς έγγραφο).

Η αναλυτική αυτή περιγραφή περιέχει:

- i. τον φορέα παραγωγής του εγγράφου
- ii. τη χρονολογία παραγωγής-έκδοσης του εγγράφου
- iii. την περίληψη του περιεχομένου του εγγράφου, με αναφορά των συντελεστών γένεσης, της αφήγησης, *pagatio*, και του διατακτικού μέρους, *dispositio*, του εγγράφου
- iv. τα εξωγενή χαρακτηριστικά στοιχεία του εγγράφου.

5. Τοπογραφικός Κατάλογος. Απογραφή

Ο τοπογραφικός Κατάλογος είναι μόνο για υπηρεσιακή χρήση—δεν είναι σε χρήση από τους ερευνητές— και είναι απαραίτητο μέσο για τον έλεγχο των αρχειοστασιών.

Η απογραφή είναι διατεταγμένη σύντομη περιγραφή του υλικού το οποίο απόκειται και φυλάσσεται στον φορέα διαχείρισης και εάν συνοδεύεται από τοπογραφικό κατάλογο καθιστά εύκολο τον έλεγχο των αρχείων, των συλλογών και του αρχειακού υλικού.

6. Θεματική ευρετηρίαση. Βάσεις δεδομένων.

Θησαυρός-*Thesaurus*

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Οδηγία 96/9/ΕΚ, άρθρο 1, παρ. 2, βάση δεδομένων νοείται [...] η συλλογή έργων, δεδομένων ή άλλων ανεξάρτητων στοιχείων, διευθετημένων κατά συστηματικό ή μεθοδικό τρόπο και ατομικώς προσιτών με ηλεκτρονικά μέσα ή με άλλο τρόπο.⁴³

Η σχέση μεταξύ αρχείου και θεματικού ευρετηρίου έχει απασχολήσει πολλές φορές την επιστημονική κοινότητα των αρχειονόμων. Η πεποίθηση ότι το θεματικό ευρετήριο αναγκάζει την επιστήμη των αρχείων σε πεισιγυρίσματα και χρήση βιβλιοθηκονομικών πρακτικών απομάκρυνε

⁴³ Μ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΠΟΥΤΗ, *Νομική προστασία βάσεων δεδομένων*, Αθήνα, [εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη], 2004, 24-25.

κάθε σκέψη από την ανάληψη θεωρητικής αλλά και πρακτικής προσέγγισης.

Η σχέση μεταξύ αρχείου και θεματικής ευρετηρίασης δημιουργεί αμφιβολίες και δυσπιστίες, ιδιαίτερα λόγω του φόβου να εκφυλισθεί η ακρίβεια στο περιβάλλον των αρχείων και της επιστήμης των αρχείων καθώς και στις αρχειονομικές ενασχολήσεις.

Η κύρια διαφορά στη σύνθεση θεματικών ευρετηρίων για την προσβασιμότητα των αρχείων, ιδιαίτερα των ιστορικών από τους ερευνητές, προέρχεται από το γεγονός ότι, στην ψηφιακή βάση δεδομένων⁴⁴—δηλαδή στη με τα σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα συστηματική συγκέντρωση, επεξεργασία και αποθήκευση πληροφοριών με σκοπό τη μετάδοσή τους⁴⁵— αυτό το οποίο θα πρέπει να ευρετηριασθεί είναι τα στοιχεία που έχουν καταχωρισθεί στα δελτία περιγραφής του αρχείου, χωρίς να γίνεται αναφορά στο περιεχόμενο ή προσπάθεια εννοιολογικής ανάλυσης με σκοπό την απόδοση του περιεχομένου με τρόπο συνθετικό και κανονιστικό σε συγκεκριμένο φορέα παραγωγής.⁴⁶

Επίσης, δημιουργείται προβληματισμός στη σχέση της θεματικής ευρετηρίασης και της ιεραρχικής δομής του αρχείου η οποία καθρεφτίζει την ιεραρχική δομή του φορέα παραγωγής. Είναι εύλογο ότι η θεματική ευρετηρίαση δεν δύναται να αναπαραστήσει την ιεραρχική δομή. Ακόμη, δεν δύναται να αντικαταστήσει την έρευνα της ιστορίας του θεσμού ο οποίος παρήγαγε το αρχείο.⁴⁷

⁴⁴ Βλ. τον ορισμό της βάσης δεδομένων όπως δίνεται στα σχέδια Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ΕΕ C 155/23.06.1992 [...] νοείται η συλλογή δεδομένων έργων ή άλλου υλικού τα οποία έχουν διευθετηθεί, αποθηκευθεί και είναι προστά με ηλεκτρονικά μέσα, καθώς και το υλικό που είναι αναγκαίο για τη λειτουργία της βάσης δεδομένων, όπως το λεξικό της, το ευρετήριο ή το σύστημα αναζήτησης ή παρουσίασης πληροφοριών [...].

⁴⁵ Α. Γ. ΚΟΥΤΣΟΥΡΑΔΗΣ, *Η ροή πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις...*, οπ. cit., 73.

⁴⁶ *ISAD-C*, 2η έκδοση, σημείο I.14, όπου αναφέρεται [...] *access points are based upon the elements of description. The value of access points is enhanced through authority control.*

⁴⁷ Βλ. *inter alia*, ΑΑ.VV., *Le parole del Novecento: un thesaurus per gli archivi. Progetto del Consorzio BAICR SISTEMA CULTURA, Rassegna degli Archivi di Stato*, n.s., 1/τεύχος 1-2(2005) και ιδιαίτερα 241-244.

Χρειάζονται δύο επιστημονικοί κλάδοι, δύο επιστημονικές ειδικότητες, αυτή της Αρχειονομίας και αυτή της Πληροφορικής, για να πραγματοποιηθούν και να χρησιμοποιηθούν ένα πληροφοριακό πρόγραμμα στα Αρχεία. Χρειάζεται μια σιωπηρή και αμοιβαία «συμπύεση» μεταξύ των δύο αυτών ειδικών και αμοιβαίο συναίσθημα εμπιστοσύνης για τις εκατέρωθεν ικανότητες.

Πολλές φορές οι αρχειονόμοι εναπόθεσαν ελπίδες για την επίλυση των πρακτικών προβλημάτων της εργασίας τους και εμπιστεύθηκαν, πολύ γρήγορα και άκριτα, εμπειρογνώμονες και ειδικούς στην πληροφορική τεχνολογία. Επίσης, συχνά δεν κατόρθωσαν να κάνουν συνειδητά κοινωνικούς τους συνεργάτες τους, ειδικούς στην Πληροφορική, των αρχών και των εννοιών, των μεθόδων, των σκοπών της επιστημονικής εργασίας τους.

Και οι δύο, αρχειονόμος και πληροφορικός, φαντάζονται, ο καθένας για τους δικούς του σκοπούς και για τις δικές του σκέψεις, ότι δεν υπάρχουν όρια και περιορισμοί στις δυνατότητες της πληροφορικής τεχνολογίας, στην ταχύτητά της και ιδιαίτερα στην ικανότητά της να επιλύει οποιοδήποτε πρόβλημα.

Ήδη στις βιβλιοθήκες έχει εξελιχθεί το σύστημα της αυτόματης καταλογογράφησης και της αποθησαύρισης του περιεχομένου των βιβλίων, των περιοδικών και των ανάτυπων μελετών. Οι βιβλιοθήκες μονοπώλησαν την εξέλιξη των συστημάτων διαχείρισης της πληροφορίας και οι ειδικοί της Πληροφορικής γνώριζαν τις ανάγκες διαχείρισης της πληροφορίας στο πεδίο των βιβλιοθηκών. Έτσι οι εμπειρογνώμονες σε αυτό τον τομέα είχαν την εντύπωση ότι θα μεταφέρουν, πολύ εύκολα, τα ίδια συστήματα και στα αρχεία, δηλαδή θα δημιουργήσουν για όλα τα αρχεία θεματική ταξινόμηση, λέξεις-κλειδιά, βάσεις δεδομένων, θησαυρό κ.ά.

Σε μια τέτοια περίπτωση, η αρχή της προέλευσης, ο σεβασμός στην πηγή, θα εκλαμβάνονταν ως «κατάλοιπα και αναμνήσεις» του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα.⁴⁸ Όλοι προσδοκούσαν και προσέβλεπαν στη χρήση των συστημάτων της Πληροφορικής. Κανείς, σχεδόν, αρχειονόμος στη διεθνή κοινότητα —για τη χρονική περίοδο της δεκαετίας του

⁴⁸ A. MENNE-HARTZ, «L' Informatica applicata agli archivi. L' esperienza tedesca», AA. VV., *L' Archivistica alle soglie del 2000*, Atti della Conferenza Internazionale, Macerata, 3-8 settembre 1990, Macerata, Università di Macerata, 1992, 259-265.

1990— δεν υπερασπιζόταν, από φόβο μήπως χαρακτηριστεί «παλιομοδίτης και ξεπερασμένος», τις αρχές της Αρχειονομίας και της Διπλωματικής.⁴⁹

Οι πρώτες εμπειρικές εφαρμογές είχαν στόχο:

- i. την ευρετηρίαση των ήδη υπαρχόντων ευρετηρίων-καταλόγων· οι τίτλοι, ως λέξεις-κλειδιά, των φακέλων-υποθέσεων, όπως αναγράφονταν στα ευρετήρια-καταλόγους, εισήχθησαν στον η/υ και αποτέλεσαν τη βάση δεδομένων
- ii. τη σύνδεση των ήδη υπαρχόντων ευρετηρίων-καταλόγων
- iii. την πολλαπλή πρόσβαση στα ήδη υπάρχοντα ευρετήρια ονομάτων προσώπων, τόπων και θεσμών

και εμπλούτισαν τις δυνατότητες της ταχείας πληροφόρησης των ερευνητών και του κοινού καθώς και της πρόσβασης, εν γένει, στα αρχεία.

Με αυτό τον τρόπο παρασκευάστηκαν ευρετήρια για τα ευρετήρια. Ουδείς διανοήθηκε να προσπαθήσει, με τη χρήση των πληροφοριακών συστημάτων και της βάσης δεδομένων, την αποκατάσταση αρχείου και την αυτόματη ευρετηρίασή του, αιτούμενο και γεγονός ανέφικτο.

Η χρήση των ηλεκτρονικών συστημάτων και η εφαρμογή της ασαφούς λογικής στην επιστήμη των αρχείων αφορούν κυρίως στην επεξεργασία πληροφοριών. Η ασαφής λογική μπορεί να αξιοποιηθεί στην κατασκευή θησαυρού, *thesaurus*, εννοιών.

Όμως, ευθύς εξαρχής, είναι καλό να διατυπωθεί ότι η επιστήμη των αρχείων, και δη των ιστορικών αρχείων, τα οποία ιδιαίτερα ενδιαφέρουν τους αρχειονόμους και τους ιστορικούς, δεν ενδιαφέρεται για τις απλές πληροφορίες και ότι ο χρήστης, είτε είναι αρχειονόμος-ερευνητής είτε είναι ιστορικός-ερευνητής, δεν έλκεται, στη σοβαρή και υπεύθυνη αρχειονομική και ιστοριογραφική ενασχόληση, από την εύκολη και γρήγορη πληροφόρηση, αντίθετα παραμένει διατακτικός και επικριτικός.⁵⁰

⁴⁹ Να επισημανθεί και ένας κίνδυνος: η σύγχυση η οποία έχει καλλιεργηθεί, ότι δηλαδή ο πληροφορικός, ο τεκμηριωτής και ο γραμματέας του διοικητικού στελέχους είναι αυτόματα και αρχειονόμος(!) ή ότι ο αρχειονόμος είναι γραμματέας, με γνώσεις πληροφορικής, του διοικητικού στελέχους!

⁵⁰ M. ΚΑΝΕΛΑΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΗΟΤΗ, «Χρήση βάσεων δεδομένων σε βιβλιοθήκες και αρχεία», AA. VV., *Αρχείο, βιβλιοθήκες και δικαιο...*, *op. cit.*, 257-277.

Το concept της επιστήμης των αρχείων το οποίο βασίζεται στην αρχή της παραγωγής και στην αρχή της προέλευσης σημαίνει ότι κανένα έγγραφο ή κανένας φακέλος-υπόθεση δεν γίνεται κατανοητός, δεν αποτελεί αντικείμενο έρευνας, χωρίς τη γνώση των αιτιών γένεσής και παραγωγής του, χωρίς τη μελέτη των συνθηκών υπό τις οποίες δημιουργήθηκε, και κανένα έγγραφο δεν έχει σημασία και αξία αποκομμένο από τον φορέα παραγωγής του αρχείου, με την έννοια του οργανικού συνόλου, εντός του οποίου κάθε έγγραφο συνδέεται με αρχειακό δεσμό με τα άλλα συνυπάρχοντα έγγραφα, χωρίς τη γνώση της αιτίας ύπαρξης, δημιουργίας, εγγραφής, τελείωσης και αποστολής του. Και απαντήσεις σε αυτά τα κύρια ερωτήματα, για την έρευνα που προσδοκά πληρότητα, μπορεί να είναι στα άλλα, τα συνυπάρχοντα, έγγραφα του ίδιου φακέλου-υπόθεσης τα οποία εάν δεν μελετηθούν ως ενιαίο σύνολο δεν γίνονται αντιληπτά και επεξεργάσιμα από τον αρχειονόμο-ερευνητή και τον ιστορικό-ερευνητή.

Ο αρχειονόμος οφείλει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός στη χρησιμοποίηση της θεωρίας των ασαφών συνόλων στον σχεδιασμό και στον προγραμματισμό της βάσης δεδομένων και στην κατασκευή θησαυρού.⁴¹

Σε περίπτωση κατά την οποία ο αρχειονόμος καλείται να σχεδιάσει θησαυρό εννοιών στη βάση δεδομένων οφείλει να περιλαμβάνει λεξιόσημαντικών εννοιών οι οποίες πρέπει να συνδέονται και με το λεξιό των εννοιών του δημοσίου και δη του διοικητικού δικαίου και με το σύνολο των λογικών σχέσεων οι οποίες συνδέουν τις πιο πάνω έννοιες.

Η οργάνωση του θησαυρού πραγματοποιείται με την παράθεση των εννοιών και τη σύνδεσή τους με σχέσεις συνωνυμίας και με σχέσεις ιεραρχίας.

Στην περίπτωση των εγγράφων και των αρχείων, αντικείμενο της επεξεργασίας δεδομένων είναι και αόριστες έννοιες του δικαίου και δη του δημοσίου και πρέπει να διερευνηθεί ο χαρακτήρας της γλώσσας του δικαίου εντός της οποίας αφ' ενός οι λέξεις αποκτούν νόημα και αφ' ετέρου επιτυγχάνεται βεβαιότητα στην επικοινωνιακή συνεννόηση. Οι έννοιες και οι λέξεις, επίσης, πρέπει να συνδεθούν με το θεμελιώδες στοιχείο για

⁴¹ A. VAILLÉ, «Index thématiques, tableaux méthodiques et thesaurus: Luxe ou nécessité», *La Gazette des Archives*, 125-126(1984) 232-247. B. LABAT-POUSSIN, «Arcade: traitement par l'informatique d'un fonds des Archives Nationales», *La Gazette des Archives*, op.cit., 249-256.

την επίτευξη αυτού του σκοπού, δηλαδή τον πίνακα των τίτλων του οποίου η διάταξη είναι ήδη καθορισμένη, κατά την πρωτογενή ταξινόμηση που καθρεφτίζει τις ιεραρχίες των καθηκόντων και των δραστηριοτήτων, βάσει των αρμοδιοτήτων οι οποίες, στο εσωτερικό της Διοίκησης, δημιούργησαν-παρήγαγαν, έθεσαν σε ύπαρξη τους φακέλους-υποθέσεις. Πρέπει, επίσης, να συνδεθούν με τους όρους που εχρησιμοποιούνται στους διοικητικούς μηχανισμούς κατά την εκάστοτε, συγκεκριμένη πάντως, χρονική περίοδο.

Η αποκλειστική χρήση του θησαυρού και της βάσης δεδομένων ως των μόνων εργαλείων πρόσβασης και έρευνας στερεί από την έρευνα την ευρύτητα και την πληρότητα την οποία οφείλει και μπορεί να έχει. Τόσο ο θησαυρός όσο και η βάση δεδομένων δεν μπορεί να αποτυπώσουν και να αναδείξουν την τέλεση των ανθρώπινων συλλογισμών, την αφήγηση των γεγονότων και συνθηκών και την αντιολόγηση, παγταίο, καθώς και το διατακτικό μέρος, *dispositio*, του εγγράφου και των αποφάσεων των διοικητικών πράξεων, την εισηγητική έκθεση κατά τη διαδικασία ψήφισης ενός νομοθετήματος, στοιχεία τα οποία, εκτός του ότι είναι αναγκαία και απαραίτητα στην έρευνα, απαιτούν και πρόσθετη ερμηνευτική προσπάθεια.

Να επισημανθεί, εν τέλει, ότι η κωδικοποίηση δεν μπορεί να ανταποκριθεί, γρήγορα και αποτελεσματικά, στις απρόσμενες αλλαγές των διοικητικών μηχανισμών.

7. Διπλωματική έκδοση εγγράφων

Η *in extenso* διπλωματική έκδοση προκρίνεται για την κριτική έκδοση μεμονωμένων εγγράφων τα οποία, συνήθως, έχουν παραχθεί ή παραληφθεί από συγκεκριμένη Γραμματεία.

Κατά την έκδοση ακολουθούνται κανόνες⁴² οι οποίοι έχουν μελετηθεί, αποφασισθεί και καθιερωθεί από τη διεθνή επιστημονική κοινότητα.

Σύμφωνα με αυτούς τους κανόνες:

- i. προτάσσεται του εγγράφου η περίληψή του
- ii. έπεται του εγγράφου το κριτικό υπόμνημα με τα σχόλια.

⁴² F. DOLGER, H. GREGOIRE, V. LAURENT, P. LEMERLE, M. MANOUSSAKAS, S. C. MERCATI, «Règles à suivre pour l'édition des actes byzantins», *Revue des Études Byzantines*, 10(1952) 124-128. Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ, *Ανέκδοτα Πατριαρχικά Γράμματα (1547-1806)*, Βενετία 1968, κγ'-κδ'.

Κατά τη μεταγραφή και διπλωματική έκδοση:

- i. τηρείται η ορθογραφική ιδιομορφία του πρωτότυπου εγγράφου (ανορθογραφίες, παραλήψεις, σφάλματα), η οποία όμως επισημαίνεται και διορθώνεται, κατά περίπτωση, στα σχόλια του κριτικού υπομνήματος
- ii. τηρείται η υπάρχουσα στίξη και διορθώνεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η διόρθωση αυτή κρίνεται αναγκαία για την κατανόηση του κειμένου
- iii. χρησιμοποιούνται τα κεφαλαία γράμματα στα αρχικά γράμματα των ονομάτων των προσώπων και των τόπων (χωρίς σημείωση σχετικών σχολίων στο κριτικό υπόμνημα).

Ως κριτικά σημεία χρησιμοποιούνται:

- i. εντός ορθογώνιων αγκυλών [] περιλαμβάνονται, από τον επιμελητή της διπλωματικής έκδοσης του εγγράφου, οι συμπληρώσεις κατά τις οποίες η φθορά του υλικού υποστρώματος εγγραφής του εγγράφου έχει καταστρέψει το κείμενο
- ii. εντός αμβλυγώνιων αγκυλών { } περιλαμβάνονται, από τον επιμελητή της διπλωματικής έκδοσης του εγγράφου, οι προσθήκες λέξεων ή γραμμάτων όταν διαπιστώνεται η εσφαλμένη παράλειψή τους
- iii. εντός διπλών ορθογώνιων αγκυλών [[]] περιλαμβάνονται τα γράμματα τα οποία κρίνονται, από τον επιμελητή της διπλωματικής έκδοσης του εγγράφου, εξοβελιστέα
- iv. εντός διπλών κεραιών || || περιλαμβάνονται οι προστεθείσες λέξεις, από τον γραφέα-συντάκτη του εγγράφου, υπεράνω της γεγραμμένης σειράς.

8. Επιτομή του εγγράφου

Η επιτομή είναι περίληψη, μάλλον αναλυτική, και χρησιμοποιείται κυρίως σε μεμονωμένα έγγραφα, με αναφορά των ουσιαστικών και συστατικών στοιχείων ενός εκάστου των εγγράφων, δηλαδή του περιεχομένου και της δικαιοκλής φύσης, των συντελεστών γένεσης και των εξωγενών και δη των ενδογενών παραγόντων, όπως αυτοί έχουν ήδη αναφερθεί,⁶³ και ιδιαίτερα:⁶⁴

⁶³ Βλ. πιο πάνω, 62 κ.ε.

⁶⁴ Μ. ΚΟΥΤΣΑ, «Οι ενδογενείς και εξωγενείς παράγοντες και χαρακτήρες των εγγράφων ως στοιχεία των επιτομών», *op. cit.*

- i. δημιουργός-παραγωγός-εκδότης του εγγράφου
- ii. αποδέκτης-παραλήπτης του εγγράφου
- iii. τόπος και χρόνος παραγωγής, έκδοσης και απόλυσης του εγγράφου
- iv. τυκολογία του εγγράφου σε σχέση με το δικαιοκλής φύσεως γεγονός που πιστοποιείται στο κείμενο του εγγράφου
- v. αφήγηση των γεγονότων, πατταίο, τα οποία οδήγησαν στη δημιουργία-παραγωγή-έκδοση του εγγράφου
- vi. διατακτικό μέρος, *dispositio*, του εγγράφου
- vii. επικύρωση και απόλυση.

9. Αυτοματοποίηση αρχείων. Δημοσιότητα. Δημοσιοποίηση

Με τον όρο αυτοματοποίηση αρχείων νοείται [...] η αντικατάσταση, μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή, παραδοσιακών μέσων αποθήκευσης, επεξεργασίας, μετάδοσης δεδομένων και πληροφόρησης με αρχεία-βάσεις δεδομένων στοιχείων.

Με τον όρο δημοσιότητα [...] αποδίδεται ή χαρακτηρίζεται κατάσταση δημιουργούμενη διά μίας ή πλείονων πράξεων και επιτρέπουσα την προσιτήν και ευχερή κατά το μάλλον ή ήττον γνώσιν αυτής ή άλλων πράξεων ή καταστάσεων εις το κοινόν ή εις ευρύ κατά κανόνα τουλάχιστον κύκλον προσώπων. Ακόμη [...] ως δημοσιότητα υπό ευρείαν έννοιαν δύναται να ορισθεί η εξωτερική προβολή γεγονότων νομικώς σημαντικών, η καθιστώσα δυνατήν την υπό των ενδιαφερομένων γνώσιν των γεγονότων τούτων και επιτυγχανόμενη διά μέσων κυρίως ή αποκλειστικώς προς τον σκοπόν τούτον τασσομένων υπό του νόμου.⁶⁵

Με τη δημοσιότητα επιτυγχάνεται τόσο η δυνατότητα πληροφόρησης, η οποία επιτρέπει την άμεση κατά κανόνα αυτοπρόσωπη και ακώλυτη πρόσβαση στην πηγή για ίδια μελέτη και ενημέρωση, όσο και η δυνατότητα να ζητηθεί από τον επιφορτισμένο με τη φύλαξή της έκδοση πιστοποιητικών ή αντιγράφων.⁶⁶

Ο σκοπός της πληροφόρησης η οποία παρέχεται μέσω των μηχανο-

⁶⁵ Βλ. Α. ΚΟΥΤΣΟΥΡΑΔΗΣ, *Η ροή πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις...*, *op. cit.*, 139 σημ. 23.

⁶⁶ Α. ΚΟΥΤΣΟΥΡΑΔΗΣ, *Η ροή πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις...*, *op. cit.*, 140.

νισμών της δημοσιότητας είναι αποδεικτικός, όπως η παραχή πληροφοριών, υψηλής πειστικότητας, ιδιαίτερα όταν το συγκεκριμένο μέσο δημοσιότητας αναδύει εκ του νόμου δημοσίαν πίστιν.⁵⁷

Η δημοσιότητα είναι το αποτέλεσμα της διαδικασίας δημοσιοποίησης. Η διαδικασία, σε περιπτώσεις κατά τις οποίες είναι δυνατόν να θίγονται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα,⁵⁸ προϋποθέτει υποβολή αιτήματος προς την αρχειακή υπηρεσία — η οποία έχει κατά τον νόμο τον έλεγχο και την ευθύνη διάθεσης των αρχείων — καθώς και (προ)υφιστάμενο ιδιαίτερο νομικό λόγο, δηλαδή έννομο συμφέρον, περιουσιακό ή ηθικό, υπαρκτό ή πιθανολογούμενο, που να επιτρέπει ή να δικαιολογεί την πληροφόρηση από τις αρχειακές πηγές.⁵⁹

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, τα αιτήματα, ενίοτε, άπτονται της προσωπικής κατάστασης των φυσικών προσώπων, των κληρονομικών σχέσεων, των εμπράγματων έννομων σχέσεων και των ενοχικών έννομων σχέσεων.

Τα Βιβλία Ληξιαρχικών Πράξεων⁶⁰ τα οποία τηρούνται από τον αρμόδιο ληξιαρχο βεβαιώνουν την αστική κατάσταση των φυσικών προσώπων και καταχωρίζονται σε αυτά οι γεννήσεις, η ονοματοδοσία, οι γάμοι, οι θάνατοι, οι εκθέσεις καθώς και οι τυχόν μεταβολές ή διορθώσεις, όπως προσθήκη ή μεταβολή επωνύμου, δικαστική ή εκούσια αναγνώριση της πατρότητας εκτός γάμου τέκνου, προσβολή της πατρότητας, υιοθεσία.

Σύμφωνα με τον νόμο 344/1979, άρθρο 2, ορίζεται ότι τα Βιβλία των Ληξιαρχικών Πράξεων είναι δημόσια αρχεία και η δημοσιότητα των σε αυτά εγγραφών εξαρτάται από το εάν ο αιτών έχει έννομο συμφέρον' σε αυτή την περίπτωση, επιτρέπεται να συμβουλευτεί ο αιτών αυτοπροσώπως τις καταχωρίσεις, να αντλεί ο ίδιος τις πληροφορίες και να ζητά την έκδοση αντιγράφων και πιστοποιητικών' ο περιορισμός της ευρείας και απρόσκοπτης δημοσιότητας των εγγραφών προστατεύει την προσω-

⁵⁷ Α. ΚΟΥΤΣΟΥΡΑΔΗΣ, *Η ροή πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις...*, οπ. cit., passim.

⁵⁸ Βλ. πιο πάνω, 192-195.

⁵⁹ Α. ΚΟΥΤΣΟΥΡΑΔΗΣ, *Η ροή πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις...*, οπ. cit., 139-140 σημ. 25.

⁶⁰ Μ. ΚΟΥΓΒΑ, *Αρχειονομία. Φορτίς παραγωγής αρχείων...*, οπ. cit., passim.

πικότητα του φυσικού προσώπου και περιχαρακώνει την κατοχυρωμένη, συνταγματικά, αστικά και ποινικά, ιδιωτική σφαίρα.

Τα Βιβλία Μεταγραφών και Υποθηκών, τα οποία τηρούνται από τα στις έδρες των Πρωτοδικείων λειτουργούντα Υποθηκοφυλακεία είναι δημόσια αρχεία και η δημοσιότητά τους είναι επιτρεπτή, συχνά με την επιφύλαξη η προσέγγισή τους να πραγματοποιείται από τον ενδιαφερόμενο με την παράσταση δικηγόρου' οι εγγράφες σε αυτά αποδεικνύουν, με την αποδεικτική δύναμη των δημόσιων εγγράφων, τη μεταγραφή και την κατάχώριση του ακινήτου περιουσιακού στοιχείου — όχι όμως και την κτήση ή την απώλεια του εμπράγματου δικαιώματος ή την έλλειψη ελαττωμάτων της βούλησης και της δήλωσής της — και η δημοσιότητα των εγγραφών στηρίζει τη νομική ιστορία του ακινήτου.⁶¹

Τα σε χαρτώο υλικό υπόστρωμα δημόσια αρχεία, όπως π.χ. τα Βιβλία του Κτηματολογίου, και μάλλον τα σε αυτά περιεχόμενα στοιχεία μετατρέπονται και αντικαθίστανται με ακριβείς εγγράφες σε ηλεκτρονικό υπόστρωμα οι οποίες δύναται να προσφέρουν γρήγορη και πλήρη συγκέντρωση πιστών δεδομένων στοιχείων.⁶²

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να γίνει αναφορά στην πρόσβαση των αρχείων ως πηγών γενικής πληροφόρησης, δηλαδή στην προσφορότητά τους όχι μόνο στην έρευνα αλλά και στη δυνατότητα ευρείας δημοσιότητάς τους.

Δημοσιοποίηση μέσω του τύπου, και δη στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, προβλέπεται για την τελείωση, συμπλήρωση, έγγραφης πράξεως ή στο Δελτίο δικαστικών δημοσιεύσεων του Ταμείου Νομικών για τη μετάδοση σημαντικού συμβάντος.⁶³ Σε ορισμένες περιπτώσεις, η τήρηση της δημοσιότητας είναι αναγκαία και αποτελεί συστατικό τύπο χωρίς

⁶¹ Α. ΚΟΥΤΣΟΥΡΑΔΗΣ, *Η ροή πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις...*, οπ. cit., 150-152.

⁶² Μ. GUERCIO, «Automazione e archivi storici», *Archivi e imprese*, 11-12(1995) 120-143.

⁶³ Α. ΚΟΥΤΣΟΥΡΑΔΗΣ, *Η ροή πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις...*, οπ. cit., 152-153.

την τήρηση του οποίου δεν επέρχεται η επιδιωκόμενη από τους δικαιούχους νομική μεταβολή.⁶⁴

Οι συνεδριάσεις της Βουλής και η δημοσιότητα της λειτουργίας του εκλεγμένου αντιπροσωπευτικού αυτού σώματος αποτελεί στοιχείο του δημοκρατικού πολιτεύματος. Η αρχή της δημοσιότητας, προβλεπόμενη και από το Σύνταγμα,⁶⁵ εφαρμόζεται, κατά κανόνα, στις συνεδριάσεις της Βουλής,⁶⁶ στις συνεδριάσεις των δικαστηρίων,⁶⁷ στις δραστηριότητες των κομμάτων ως πολιτική δημοσιότητα, αλλά και στη δράση των διοικητικών οργάνων ως κανόνας διαδικασίας.⁶⁸

IV. ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΤΥΠΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ ΑΡΧΕΙΩΝ

Είναι γνωστό ότι η προσπάθεια της δημιουργίας προτύπου για την περιγραφή αρχείων ξεκίνησε από τον αγγλόφωνο χώρο, όπου, όμως, η νομική-δικαιική οργάνωση των αρχείων είναι διαφορετική από αυτή των κρατών της κεντρικής και μεσογειακής ευρωπαϊκής ζώνης⁶⁹ διότι και το δίκαιο το οποίο ρυθμίζει τις σχέσεις του κράτους και των πολιτών είναι διαφορετικό.

1. APPM2, MAD, RAD

Κατά τα έτη 1988 και 1989, άτυπη επιτροπή, *ad hoc Commission*,⁷⁰ με τη συναίνεση του διοικητικού συμβουλίου του Διεθνούς Συμβουλίου Αρ-

⁶⁴ Δ. ΚΟΥΤΣΟΥΓΡΑΔΗΣ, *Η ροή πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις...*, *op. cit.*, 141 σημ. 32. Βλ. και Μ. ΚΟΥΤΣΑ, *Αρχειονομία. Φορείς παραγωγής αρχείων...*, *op. cit.*, 248 σημ. 715, 289, 388 κ.ά.

⁶⁵ Η αρχή της δημοσιότητας καθιερώνεται με το Σύνταγμα του έτους 1844.

⁶⁶ Π. ΠΑΡΑΡΑΣ, «Η αρχή της δημοσιότητας και η κυβερνητική παρουσία στη Βουλή», *Το Σύνταγμα*, έτος Η' τεύχος 4 (1982) 461-506 και ιδιαίτερα 464-468. Για τη μη δημοσιότητα των συνεδριάσεων των Επιτροπών της Βουλής, βλ. *ibidem*, 475-478.

⁶⁷ Βλ. πιο πάνω, 163-164.

⁶⁸ Π. ΠΑΡΑΡΑΣ, «Η αρχή της δημοσιότητας και η κυβερνητική παρουσία στη Βουλή», *op. cit.*, 466-468.

⁶⁹ Όπως αναφέρει ο Elio Lodolini, η διαφορά μεταξύ των κρατών του civil law και του common law αναγνωρίζεται και στα παραγόμενα αρχεία. βλ. σχετικά Ε. LODOINI, «Le ISAD(C): Norme da condividere, norme da discutere», *op. cit.*, 553.

⁷⁰ Ας μου επιτραπεί να αναφέρω ότι συμμετείχα στις συναντήσεις αυτής της ομάδας

χείων, εργάστηκε για την προετοιμασία σχεδίου κειμένου περιγραφής αρχείων με σκοπό τη δικτυακή σύνδεση των φορέων διαχείρισης αρχείων.

Τον Οκτώβριο του έτους 1989, η επιτροπή αυτή παρέδωσε τα μέχρι τότε αποτελέσματα των εργασιών της στον αμερικανό αρχειονόμο Harold Naugler ο οποίος ανέλαβε τη συμπλήρωση της σχετικής πρότασης και την παρουσίαση του προτύπου περιγραφής αρχείων.

Τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους, το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων, με τη συνεργασία της Unesco, οργανώνει στο Παρίσι συμβουλευτική συνάντηση στην οποία συμμετέχουν ο Η. Naugler, μέλη της νέας επιτροπής που συγκροτήθηκε από αυτόν και μέλη του διοικητικού συμβουλίου του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων. Κατά τη συνάντηση, η ομάδα εργασίας έθεσε προτεραιότητες:

- i. τη σύνταξη διακήρυξης περιέχουσα τις γενικές αρχές για την περιγραφή των αρχείων
- ii. την επεξεργασία γενικών κανόνων για την περιγραφή των πηγών σε επίπεδο αρχείου, το οποίο να βασίζεται σε αυτές τις αρχές
- iii. τη σύνταξη των ειδικών κανόνων για πηγές εγγεγραμμένες σε ειδικά υποστρώματα
- iv. τη σύνταξη των ειδικών κανόνων για πηγές οι οποίες έχουν δεχθεί ιδιαίτερα επίπεδα ταξινόμησης και αρχειοθέτησης.

Η επιτροπή ανέλαβε να παρουσιάσει συγκεκριμένη πρόταση για συζήτηση σε επιτροπή ειδικά συγκροτηθείσα από το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων η οποία θα συνεδρίαζε κατά τη διάρκεια του Διεθνούς Συνεδρίου Αρχείων στο Montreal (Σεπτέμβριος 1992).

Το πρότυπο όφειλε να λάβει υπ' όψη την εγκριθείσα πρόταση του Μ. Cook, αρχειονόμου του Πανεπιστημίου του Liverpool, ο οποίος συνόψισε την αρχειακή περιγραφή: [...] *archival description is an accurate representation of what we have, so that users can find, as independently as possible, what they are looking for*, που δημιουργεί την υποχρέωση στους αρχειονόμους «represent in their descriptions as very complex structure that accurately represents the arrangement of the records or

που πραγματοποιήθηκαν στη Ρώμη με πρωτοβουλία της ιταλικής αρχειονόμου Mariu Pia Mariani. Η επιτροπή αυτή στήριξε τις προτάσεις της στην αναγνωρισμένη θεωρητική προσέγγιση.

evidences of an individual, families and corporate bodies⁷¹ και η αρχειακή κοινότητα αντιλαμβάνεται ότι οφείλει να συνειδητοποιήσει την ανάγκη περιγραφής των αρχείων και της δικτυακής παρουσίας τους λαμβάνοντας υπ' όψη τη θεωρητική προσέγγιση της επιστήμης των αρχείων αναγνωρίζοντας τις αρχές που είχε θέσει η πρώτη άτυπη επιτροπή της Ρώμης και όχι απλώς πρακτικές εφαρμογές.

Τα επόμενα χρόνια η επιτροπή όφειλε να επεξεργασθεί ένα πρότυπο κοινά αποδεκτό, λαμβάνοντας υπ' όψη της τις όποιες διαφορετικές αρχειονομικές προσεγγίσεις μεταξύ των κρατών και ιδιαίτερα να συγκεράσει τις διαφορές μεταξύ της θεωρητικής παράδοσης των ευρωπαϊών αρχειονόμων και των πρακτικών εφαρμογών των αμερικανών αρχειονόμων.⁷²

Σημεία συζήτησης της διεθνούς αρχειακής κοινότητας αποτελούν τα κείμενα:

- i. L. S. HENSEN, *Archives, Personal Papers, and Manuscripts: a Cataloging Manual for Archival Repositories, Historical Societies, and Manuscript Libraries [APPM2]*, Chicago [Society of American Archivist], 1989 (α' έκδοση Washington, Library of Congress, 1983) το οποίο ρυθμίζει την περιγραφή των αρχείων στις Η.Π.Α.
- ii. AA.VV. [Planning Committee on Descriptive Standards/Comité de Planification sur les normes de Description], *Rules for Archival Description [RAD]/Règles pour la description des documents d'archives*, το οποίο δημοσιοποιείται στην Ottawa, από το Γραφείο των καναδών αρχειονόμων, το έτος 1990
- iii. M. COOK, K. GRANT, *A Manual of Archival Description [MAD]*, Liverpool [Society of Archivist], Aldershot, Gower, 2000, το οποίο ρυθμίζει την περιγραφή των αρχείων στην Αγγλία.

Η περαιτέρω επεξεργασία αυτών των κειμένων, οι αμφισβητήσεις και εν γένει ο προβληματισμός οδηγούν τους αμερικανούς αρχειονόμους:⁷³

⁷¹ K. M. HAWORTH, «Standardizing Archival Description in Canada», *Archivi & Computer*, 1(1991) 13-17.

⁷² Fr. RICCI, «Gli Standard Internazionali di Descrizione Archivistica: dalle origini alla seconda versione di ISAD-G», *Rassegna degli Archivi di Stato*, LXIII/τεύχος 1(2003) 11-45.

⁷³ K. M. HAWORTH, «La fedeltà ai principi archivistici. Il futuro della selezione documentaria, della gestione dei documenti, e dell' inventarizzazione nel Nord-America», AA.VV., *L'Archivistica alle soglie del 2000*, op. cit., 139-160. E. LODOLINI,

- i. στη διαπίστωση ότι τα αρχεία δεν είναι δυνατόν να αποτελούν, όπως μέχρι τότε συνέβαινε στις Η.Π.Α., τμήματα των βιβλιοθηκών ή των μουσείων
- ii. στην απόκτηση δικής τους επαγγελματικής υπόστασης
- iii. στη δημιουργία ή/και προσαρμογή αρχειακής ορολογίας.

Επίσης η αρχειακή κοινότητα συνειδητοποιεί ότι:⁷⁴

- i. το APPM2 βοηθά στην παρουσίαση των ήδη υπαρχόντων ευρετηρίων, και μάλιστα των τυπωμένων, τα οποία καταλογογραφούμενα χρησιμεύουν στην ενημέρωση και πρόσβαση· γι' αυτό άλλωστε υιοθετεί το USMARC-AMC
- ii. το MAD δεν ικανοποιεί τις ανάγκες της περιγραφής αυτών τούτων των αρχείων.

Στο χρονικό αυτό διάστημα ο M. Cook⁷⁵ επεξεργάζεται πρότυπο περιγραφής αρχείων, με βάση το MAD, το οποίο όμως δεν τυγχάνει αναγνώρισης ούτε από την κρατική αρχειακή υπηρεσία της Μ. Βρετανίας ούτε από το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων, παρόλο ότι χρησιμοποιείται ως σημείο περαιτέρω προβληματισμού και εφαρμογών από τους συναδέλφους του. Οι βρετανοί ερευνητές των αρχείων είναι, κυρίως, αυτοί που σημειώνουν τις αντιρρήσεις τους στην εφαρμογή οποιουδήποτε προτύπου το οποίο αδυνατεί να μεταδώσει ακέραιο και εξ ολοκλήρου το συνολικό πλέγμα των εσωτερικών σχέσεων και αναφορών κάθε αρχείου.

Ο M. Cook αναλύει την ιεραρχική δομή—από το γενικό στο επιμέρους και ειδικό—η οποία αναπαράγει τη δομή του αρχείου και προτείνει τα πιο κάτω επίπεδα-πεδία:⁷⁶

«Problemi archivistici negli Stati Uniti d' America», *Rassegna degli Archivi di Stato*, XXX/τεύχος 1(1970) 120-144.

⁷⁴ S. L. HENSEN, *Archivi, manoscritti, e documenti. Manuale di catalogazione per archivi storici, società storiche e biblioteche che possiedono manoscritti*, επιμέλεια έκδοσης L. Valsanelli, P. Jeannet, San Miniato (Pisa), [εκδόσεις Archilab], 1996.

⁷⁵ M. COOK, «Standards for archival description and for data exchange», *Janus*, 1991.1, 97-102.

⁷⁶ Βλ. την τοποθέτηση του αμερικανού αρχειονόμου, αν/τή διευθυντή των Κρατικών Αρχείων των Η.Π.Α., καθηγητή Αρχειονομίας, M. J. EVANS, «Authority Control: an Alternative to the Record Group Concept», *The American Archivist*, XLIX/τεύχος 3(1986) 249-261.

- i. *repository*: πεδίο στο οποίο καταχωρίζεται ο τίτλος του φορέα διαχείρισης
- ii. *management group*: πεδίο στο οποίο καταχωρίζεται η συνάθροιση των αρχείων με σκοπό τη διαχείριση και τον έλεγχό τους και διακρίνει επιμέρους κατηγορίες, όπως αρχεία δημόσιων υπηρεσιών, αρχεία της εκκλησίας, αρχεία ιδιωτών κ.ά.
- iii. *group*: πεδίο στο οποίο καταχωρίζεται ο τίτλος του αρχείου
- iv. *class*: πεδίο στο οποίο καταχωρίζεται η σειρά
- v. *item*: πεδίο στο οποίο καταχωρίζεται η αρχειακή μονάδα
- vi. *piece*: πεδίο στο οποίο καταχωρίζεται το μεμονωμένο έγγραφο.

Το «νέο» αυτό MAD προϋποθέτει την ύπαρξη ευρετηρίων οργανωμένων σε τύπο δομημένο, ικανό να αναπαραστήσει επαρκώς τους δεσμούς που ενώνουν τα διάφορα επίπεδα του αρχείου, *archival relationships*, και όλο το συνεπές προϊόν των πληροφοριών που είναι αναγκαίο να επιδείξει τη φυσική οργάνωση και την αρχειονομική ιστορία του αρχείου.

Άλλη συνέπεια της αρχειονομικής αρχής *moral defence of archives*, την οποία ο M. Coak υπηρετεί στην προσπάθειά του, είναι ότι η ευρετηρίαση και η αποκατάσταση του αρχείου πρέπει να έχουν αφετηρία την επίπονη και συνεπή μελέτη της θεσμικής ιστορίας του φορέα παραγωγής, της γραφειοκρατικής πρακτικής και της διαχείρισης του αρχείου όταν αυτό είναι ενεργό, ημιενεργό και ανενεργό στον φορέα παραγωγής.

Επίσης, οι καναδοί αρχειονόμοι επεξεργάζονται το RAD στο οποίο προστίθεται και ζώνη αρχειακής περιγραφής, *archival description area*, στην οποία νοούν ότι καταχωρίζεται η διοικητική ιστορία του φορέα παραγωγής ή η βιογραφία του ιδιώτη παραγωγού αρχείου. Δεν υιοθετούν το USMARC-AMC, όπως ο L. S. Hensen για το APPM². Αναγνωρίζουν την αρχή του αρχειακού δεσμού και την αρχή της προέλευσης και προσθέτουν ζώνες και πεδία περιγραφής που ακολουθούν όλο τον κύκλο ζωής των αρχείων.⁷⁷

Στο μεταξύ, οι κρατικοί αρχειονόμοι, μέλη του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων, οι οποίοι είχαν συγκροτήσει, πρώτον, την άτυπη επιτροπή των ετών 1988 και 1989,⁷⁸ εξακολουθούν να εργάζονται για τη διατύπωση

⁷⁷ Βλ. πιο πάνω, 92 κ.ε.

⁷⁸ Βλ. πιο πάνω, 258-259.

του προτύπου το οποίο ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ευρωπαϊκής κυρίως αρχειακής κοινότητας και στηρίζεται στις αρχές και στους όρους της επιστήμης των αρχείων. Τα αποτελέσματα δημοσιοποιούνται και αποτελούν κείμενο για σοβαρή συζήτηση και προβληματισμό.⁷⁹

Το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων, σε συνεργασία με την Unesco, συγκροτεί Επιτροπή, την τελική *ad hoc Commission*, η οποία λαμβάνει υπ' όψη της τις τελευταίες προσπάθειες, επιφέρει βελτιωτικές αλλαγές στην πρώτη εκδοχή προσθέτοντας τα τελευταία πεδία και συντάσσει σχέδιο κείμενο για την περιγραφή των αρχείων το οποίο αποστέλλει στις κρατικές αρχειακές υπηρεσίες για παρατηρήσεις· το αποτέλεσμα παρουσιάζεται ως κείμενο-πρόταση, με τίτλο *Statement of Principles Regarding Archival Description*. Το τελικό κείμενο, αφού συζητηθεί στις συνεδριάσεις της Επιτροπής στη Χάγη (19-22 Οκτωβρίου 1998) και στη Στοκχόλμη (19-22 Σεπτεμβρίου 1999), παρουσιάζεται για συζήτηση και έγκριση με ψηφοφορία στην ολομέλεια των αντιπροσώπων των κρατών-μελών του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων, όπου και ψηφίζεται με τον τίτλο *International Standard of Archival Description-General, ISAD-G*, στο XIV Διεθνές Συνέδριο Αρχείων το οποίο πραγματοποιήθηκε στη Σεβίλλη (2000).⁸⁰

2. Διεθνές Πρότυπο Περιγραφής Αρχείων, ISAD-G

Το ISAD-G είναι πολύ κοντά στη θεωρία της επιστήμης των αρχείων και στις παραδοσιακές μεθόδους εργασίας των αρχειονόμων. Παρατηρείται ότι είναι σεβαστός ο συγκεντρωτισμός που διαπνέει και συνδέει, εν τέλει, το αρχείο και καθρεφτίζει το στώτερο πλέγμα της θεσμικής ιστορίας εντός της οποίας τα έγγραφα παράγονται καθώς και των πρακτικών της παραγωγής και διατήρησής τους εντός του φορέα παραγωγής. Αναγνωρίζεται επίσης η λειτουργία της αρχειονομικής περιγραφής ως «νοητικού» εργαλείου ελέγχου και πρόσβασης στο αρχείο. Ακόμη, γίνεται προσπά-

⁷⁹ Το κείμενο δημοσιεύεται στο διεθνές περιοδικό *Janus*, 1(1994) 7-26 (στην αγγλική γλώσσα), 27-48 (στη γαλλική γλώσσα) και *Rassegna degli Archivi di Stato*, LIV(1994) 133-153 (στην αγγλική γλώσσα), και LV/τεύχος 2-3(1995) 392-413 (στην ιταλική γλώσσα). Βλ. επίσης R. LODOLINI, «Le ISAD-G: norme da condividere, norme da discutere», *op. cit.*

⁸⁰ S. VITALI, «La nuova versione di ISAD (G)», *Archivi & Computer*, X/τεύχος 1(2000) 41-44.

θεια κοινής αρχειονομικής ορολογίας, έγκυρης και αποτελεσματικής, σε διεθνές επίπεδο.⁸¹

Στο εισαγωγικό κείμενο του ISAD-G υποστηρίζεται ότι το πρότυπο:

- i. στηρίζεται σε αναγνωρισμένες θεωρητικές αρχές της επιστήμης των αρχείων, όπως στην αρχή της προέλευσης και της πολυεπίπεδης αρχειονομικής περιγραφής (από το γενικό στο μερικό) που ανταποκρίνεται στην ιεραρχική δομή του φορέα παραγωγής
- ii. εφοδιάζει με γενικούς κανόνες για την επεξεργασία της αρχειονομικής περιγραφής οι οποίοι θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν μαζί με τους εθνικούς κανόνες που εφαρμόζονται από τις κρατικές αρχειακές υπηρεσίες ή ως βάση για τον ορισμό και την ανάπτυξη αυτών των κανόνων
- iii. προσφέρεται για χρήση οποιουδήποτε υποστρώματος εγγραφής και οποιασδήποτε τυπολογίας εγγράφων.

Διευκρινίζεται, επίσης, ότι το πρότυπο επιτρέπει τη διαφόρου επιπέδου περιγραφή, η οποία δύναται να συμπληρώνεται σταδιακά, ανάλογα με την πρόοδο του βαθμού επεξεργασίας του αρχείου· ορίζεται όμως ότι πρέπει, οπωσδήποτε και εξ αρχής, να συμπληρωθούν τα εξής πέντε πεδία:

- i. ο τίτλος του φορέα παραγωγής
- ii. η αρχειακή ένδειξη
- iii. οι ακραίες χρονολογίες
- iv. η σύσταση και το περιεχόμενο του αρχείου
- v. το επίπεδο περιγραφής του αρχείου.

Είναι ιδιαίτερης σημασίας η περιγραφή του αρχείου να εξασφαλίζει τη γνησιότητα, την αυθεντικότητα, την ακεραιότητα και την ειλικρίνεια του περιεχομένου των εγγράφων και του αρχείου, στοιχεία τα οποία πρέπει να διασφαλισθούν, με εμπιστοσύνη στη μακρά διάρκεια του χρόνου, για τα ίδια τα όργανα της εξουσίας από τα οποία έχουν παραχθεί.

⁸¹ Fr. RICCI, «Gli Standard Internazionali di Descrizione Archivistica...», *op. cit.* Βλ. και S. VITALI, «Il dibattito internazionale sulla normalizzazione della descrizione: aspetti teorici e prospettive in Italia», ΑΛ. VV., *Standard, vocabolari controllati e liste di autorità*, Atti del Seminario svoltosi a Milano, 25 maggio 1994, Milano 1995, 38-70.

Πριν αναφερθούν τα στοιχεία του προτύπου περιγραφής αρχείων ISAD-G,⁸² όπως αυτά προτείνονται από τη διεθνή αρχειακή κοινότητα, για την «περιγραφή»⁸³ των αρχείων πρέπει να διευκρινισθεί ότι οι πιο κάτω εργασίες είναι προαπαιτούμενες, όπως έχει ήδη αναφερθεί,⁸⁴ και σχετίζονται με:

- i. την προετοιμασία του αρχειονόμου με σκοπό την αποκατάσταση του αρχείου, δηλαδή τη μελέτη της θεσμικής ιστορίας του φορέα παραγωγής
- ii. τη μελέτη της πρωτογενούς δομής και του οργανογράμματος του φορέα παραγωγής
- iii. την εξακρίβωση της γενετικής πορείας, *iter*, των εγγράφων εντός του φορέα παραγωγής και την εν τέλει δημιουργία των φακέλων-υποθέσεων
- iv. τη συστηματική καταγραφή και εν τέλει αποκατάσταση —και όχι *ex musino* ταξινόμηση— και αρχειοθέτηση
- v. την προετοιμασία των εργαλείων πρόσβασης και έρευνας, δηλαδή τη σύνθεση του ευρετηρίου-καταλόγου, του οδηγού, της βάσης δεδομένων, της αποδελτίωσης κ.ά., απόρροια και αποτέλεσμα των πιο πάνω εργασιών.

Είναι ευνόητο, και έχει ήδη αναφερθεί, ότι οι εργασίες αυτές αποτελούν προηγούμενα στάδια εργασίας, προετοιμασίας και επεξεργασίας του αρχείου, απολύτως απαραίτητα, αναγκαία και προαπαιτούμενα για τη χρήση του προτύπου ISAD-G. Μόνο τότε οι περιγραφές των αρχείων είναι συγκρίσιμες και παραβλητές και, κυρίως, στηρίζονται σε σωστές επιστημονικές βάσεις με σκοπό την κάρπωση της δυναμικότητας και της δυνατότητας της εκάστοτε σύγχρονης τεχνολογίας και της τηλεματικής. Και να σημειωθεί εδώ ότι το πρότυπο ISAD-G, όπως και κανένα άλλο πρότυπο, δεν χρησιμοποιείται για την καταγραφή-αποδελτίωση του υπό αποκατάσταση αρχείου, όπως, δυστυχώς, συμβαίνει στα καθ' ημάς!

⁸² Να σημειώσω εδώ ότι ειθισται να μη μεταφράζονται οι καθιερωμένοι όροι. Έτσι δεν θα χρησιμοποιήσω τον όρο ΔΙ.Π.Α.Π.

⁸³ Χωρίς αμφισβόλια, η απόδοση εννοιών από γλώσσα σε γλώσσα είναι δύσκολο εγχείρημα. Χρησιμοποιούνται εδώ τα εισαγωγικά για να αποδοθεί η λέξη *description* σε *mot à mot* μετάφραση.

⁸⁴ Βλ. πιο πάνω, 232 κ.ε.

Είναι επίσης ευνόητο ότι, όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι κύριες εργασίες που οφείλει να πραγματοποιήσει ο αρχειονόμος είναι ακριβώς αυτές. Άλλωστε στις εργασίες αυτές, λεπτές και απαιτητικές, ο αρχειονόμος δοκιμάζεται και σε αυτές συναντά το παιδευμένο ερευνητικό κοινό.

Οι κατευθυντήριες οδηγίες που προτείνονται από το ISAD-G για να αντέξουν στον χρόνο και στη χρήση πρέπει να ανάγονται στις έννοιες και στις αρχές της επιστήμης των αρχείων, άλλως δημιουργούν νέα προβλήματα στην επικοινωνία των αρχειονόμων και νέους προβληματισμούς ιδιαίτερα λόγω των ερασιτεχνισμών των εν γένει μη ειδικών.⁸⁵ Ακόμη —και αυτό είναι επικίνδυνο— μπορεί να οδηγήσουν σε παρανοήσεις και σε εσφαλμένη χρήση του προτύπου, γεγονός το οποίο δύναται να επιφέρει αλλοιώσεις στις πληροφορίες που απαιτεί το παιδευμένο ερευνητικό κοινό.

Η όποια ανάγκη δικτυακής παρουσίασης των αρχείων, και σε όποιο επίπεδο παρουσίασης, εμφανίστηκε και αντιμετωπίστηκε από τη διεθνή αρχειακή κοινότητα με την προσπάθεια εξεύρεσης κοινής γλώσσας δικτυακής επικοινωνίας, κατ' αρχάς μεταξύ των φορέων διαχείρισης των αρχείων και κατὰ δεύτερον μεταξύ των χρηστών των αρχείων, χωρίς αυτό να επιφέρει καταστρατήγηση των εννοιών και των αρχών της επιστήμης των αρχείων.

Και να επισημανθεί ακόμη ότι το σκεπτικό της ομάδας των κρατικών αρχειονόμων, τουλάχιστον στην πρώτη σύνθεση της *ad hoc Commission* του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων,⁸⁶ ήταν η προσπάθεια τυποποίησης, με σκοπό την ομοιογενή και ομοιόμορφη περιγραφή και παρουσίαση (σε δικτυακή σύνδεση), των δημόσιων και ιδιωτικών αρχείων και των συλλογών που απόκεινται και φυλάσσονται κατ' εξοχήν στον κρατικό φορέα διαχείρισης αρχείων κάθε κράτους-μέλους του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων. Ως προς τους ιδιωτικούς φορείς διαχείρισης αρχείων, η πρόσβαση θα επραγματοποιείτο μέσω του κρατικού φορέα διαχείρισης.

Σε αυτή την περίπτωση δεν ήταν στις προθέσεις της διεθνούς αρχειακής κοινότητας η παρουσίαση εγγράφων τα οποία αποτελούν αναπόσπασ-

⁸⁵ H. I. P. STIBBE, «The "Dutch Manual" of Muller, Feith and Fruin as the foundation of modern standards: archival principles in ISAD(G) and ISAAR(CPF) and current experiences with the ICA descriptive standards», *Janus*, 1999.1, 84-91.

⁸⁶ Βλ. πιο πάνω, 258-259.

στο μέρος ενός φακέλου-υπόθεσης. Άλλωστε, η πρόθεση ήταν, και είναι, η περιγραφή και παρουσίαση αρχείων —σε επίπεδο φακέλου-υπόθεσης— και όχι η παλαιογραφική και διπλωματική επεξεργασία και παρουσίαση εγγράφων.⁸⁷ Και να επισημανθεί, ακόμη μια φορά, ότι η μικρότερη αρχειακή μονάδα είναι ο φάκελος-υπόθεση, ο οποίος μπορεί να αποτελείται, ως υλική υπόσταση, από ένα έγγραφο ή από αριθμό φακέλων.

Εάν το τελευταίο αυτό κρίσιμο σημείο δεν γίνει έγκαιρα αντιληπτό, η αρχειακή κοινότητα μπορεί να οδηγηθεί στον σταδιακό περιορισμό της χρήσης του ISAD-G και στον εξανεμισμό του ενδιαφέροντός μας για τη χρήση και την εφαρμογή του στην περιγραφή και παρουσίαση των αρχείων, λόγω των εξαντλητικών προς συμπλήρωση στοιχείων στα πεδία για την περιγραφή του αρχείου και της πολυπλοκότητας στην κωδικοποίηση και αποκωδικοποίηση.

Ακόμη πρέπει να επισημανθεί ότι ο τρόπος και τα στοιχεία της περιγραφής και παρουσίασης των συλλογών και του σύμμεικτου αρχειακού υλικού και δη του σύμμεικτου αρχειακού υλικού είναι διαφορετική από αυτή των αρχείων.⁸⁸

Θα καταβληθεί προσπάθεια να συνδεθούν οι ζώνες περιγραφής παρουσίασης και τα πεδία που αντιστοιχούν σε κάθε ζώνη περιγραφής-παραστάσης, όπως προβλέπονται στο ISAD-G, με έννοιες και αρχές της επιστήμης των αρχείων. Θα καταβληθεί, επίσης, προσπάθεια να διευκρινισθούν τα προβλεπόμενα από το ISAD-G πεδία.

Ο όποιος ορισμός των ζωνών και των εντός αυτών επιμέρους πεδίων περιγραφής των αρχείων θα πρέπει να συνδέεται και να συσχετίζεται με τους συντελεστές γένεσης⁸⁹ των εγγράφων και κατ' επέκταση των

⁸⁷ Στην ελληνική αρχειακή κοινότητα υπάρχει, λανθασμένα, η αντίληψη ότι παλαιογραφική και διπλωματική επεξεργασία και ανάλυση εγγράφων πραγματοποιείται μόνο στα... «μυσαιωνικά» έγγραφα. Όμως, στη διεθνή και δη την ακαδημαϊκή κοινότητα, η αρχειονομία και η διπλωματική συνοδοιπορούν, ασχέτως της χρονολογίας και του υποστρώματος εγγραφής κατά τη γένεση και την παραγωγή των εγγράφων.

⁸⁸ Το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων έχει επεξεργασθεί και διαθέτει ελεύθερα το πρότυπο ISAAR, βλ. <http://www.ica.org/biblio/eids/isaar>.

⁸⁹ Βλ. πιο πάνω, 60 κ.ε.

αρχείων καθώς και με τους εξωγενείς και ενδογενείς χαρακτήρες⁹⁰ των εγγράφων και κατ' επέκταση των αρχείων.⁹¹ Σε αυτή μόνο την περίπτωση οι αναγραφές των στοιχείων τα οποία καταγράφονται και καταχωρίζονται στις ζώνες και στα εντός αυτών πεδία είναι συνειδητές και ελέγξιμες, συμφυείς με το ίδιο το αρχείο, σαφείς, κατανοητές, πλήρεις και αυτοεξηγούμενες.

Αναλύοντας τα πιο πάνω, επιχειρείται, στη συνέχεια, η σύνδεση των διακριτών ζωνών της περιγραφής-παρουσίασης και των σε αυτές περιλαμβανόμενων πεδίων περιγραφής-παρουσίασης με τους συντελεστές γένεσης και τους εξωγενείς και ενδογενείς χαρακτήρες.

Ειδικότερα:

Ζώνη αναγνώρισης αρχείου

Η ζώνη αναγνώρισης του αρχείου περιλαμβάνει διακριτά σημεία αναγνώρισης κατ' αρχάς του κράτους και στη συνέχεια του φορέα φύλαξης και διαχείρισης του περιγραφόμενου και παρουσιαζόμενου αρχείου καθώς και τον τίτλο του περιγραφόμενου και παρουσιαζόμενου αρχείου που αντιστοιχεί με τον φορέα παραγωγής του.

Σε αυτή τη ζώνη, σε προχωρημένη ανάπτυξη, περιλαμβάνονται τα πεδία:

- i. Εθνικός Κωδικός Αναγνώρισης, πεδίο στο οποίο αναγράφεται ο εθνικός κωδικός αναγνώρισης [για την περίπτωσή μας, GR]
- ii. Κωδικός Αναγνώρισης του Φορέα Διαχείρισης Αρχείων,⁹² πεδίο στο οποίο αποδίδεται συντομογραφημένα ο εθνικός κωδικός αναγνώρισης της υπηρεσίας η οποία έχει την ικανότητα φύλαξης, διατή-

⁹⁰ Βλ. πιο πάνω, 67 κ.ε.

⁹¹ Με τον τρόπο αυτό συστηματοποιούνται τα διάσπαρτα στοιχεία των διάφορων προτύπων και προγραμμάτων όπως αυτά εμφανίζονται στα σχετικά με το θέμα μας ISO καθώς και στα προγράμματα Document Management και Records Management. Αποφεύγονται έτσι οι προσωπικές επιλογές και παρεμβάσεις στην καταγραφή και την καταχώριση των διακριτών στοιχείων.

⁹² Εδώ ως Αρχείο νοούμε τον διοικητικό (δημόσιο ή ιδιωτικό) οργανισμό που στον ιδρυτικό νόμο (για τον δημόσιο φορέα) ή στο καταστατικό (για τον ιδιωτικό φορέα) έχει αναλάβει τη φύλαξη, διατήρηση και διαχείριση αρχείων.

ρησης και διαχείρισης⁹³ του περιγραφόμενου και παρουσιαζόμενου αρχείου, δηλαδή την κρατική αρχειακή υπηρεσία, GR, Archives, GAK, ή αναγνωρισμένο από την Πολιτεία νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου⁹⁴

- iii. Τίτλος Φορέα Παραγωγής, πεδίο όπου αναγράφεται η επωνυμία του φορέα παραγωγής ο οποίος συμπίπτει με την υπερκείμενη, αυτοτελή, διοικητική μονάδα του φορέα παραγωγής που έχει την καθ' ύλην, κατά τόπο και κατά χρόνο αρμοδιότητα παραγωγής του συγκεκριμένου αρχείου⁹⁵
- iv. Τίτλος Αρχείου, πεδίο όπου αναγράφεται η επωνυμία της ιεραρχικά αμέσως υποκείμενης διοικητικής υπηρεσιακής μονάδας του φορέα παραγωγής⁹⁶
- v. Τίτλος Αρχείου, πεδίο στο οποίο αναγράφεται η επωνυμία της ιεραρχικά αμέσως υποκείμενης διοικητικής υπηρεσιακής μονάδας⁹⁷
- vi. Τίτλος Αρχείου, πεδίο στο οποίο αναγράφεται η επωνυμία της ιεραρχικά αμέσως υποκείμενης διοικητικής υπηρεσιακής μονάδας⁹⁸
- vii. Τίτλος Αρχείου, πεδίο στο οποίο αναγράφεται η επωνυμία της ιεραρχικά αμέσως υποκείμενης διοικητικής υπηρεσιακής μονάδας⁹⁹

⁹³ Με τον κωδικό αυτό αναγνωρίζεται-πιστοποιείται ο φορέας φύλαξης και διαχείρισης του περιγραφόμενου αρχείου ο οποίος λειτουργεί ως οργανισμός στο πλαίσιο του δημόσιου ή του ιδιωτικού δικαίου.

Παρατήρηση: Ο κωδικός θα πρέπει να δίνεται από την κρατική αρχειακή υπηρεσία ως κατά νόμο υπεύθυνη της αρχειακής πολιτικής και να καταχωρίζεται στο ειδικό γραφείο της υπηρεσιακής μονάδας με τον τίτλο Εθνικό Ευρετήριο των Γενικών Αρχείων του Κράτους, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία.

⁹⁴ Όπως π.χ. GR/MB (για το Μουσείο Μπενάκη), GR/ELIA (για το Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο), GR/IKK (για το Ίδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής), GR/IKM (για το Ίδρυμα Κωνσταντίνος Μητσοτάκης) κ.ά.

⁹⁵ Όπως π.χ. η επωνυμία του υπουργείου, η επωνυμία της νομαρχίας κ.ά.

⁹⁶ Όπως π.χ. η επωνυμία του υφυπουργείου ή η επωνυμία της διεύθυνσης της νομαρχίας κ.ά.

⁹⁷ Όπως π.χ. η επωνυμία της γενικής διεύθυνσης του προαναφερθέντος υπουργείου ή του τμήματος της συγκεκριμένης προαναφερθείσας διεύθυνσης της νομαρχίας.

⁹⁸ Όπως π.χ. η επωνυμία της διεύθυνσης του υπουργείου η οποία υπάγεται στη γενική διεύθυνση.

⁹⁹ Όπως π.χ. η επωνυμία του τμήματος που υπάγεται στη διεύθυνση η οποία υπάγεται στη γενική διεύθυνση του υπουργείου.

- viii. Τίτλος αρχειακής σειράς¹⁰⁰
- ix. Τίτλος αρχειακής υποσειράς¹⁰¹
- x. Τίτλος φακέλου-υπόθεσης¹⁰²

Παρατηρήσεις:

Η εκάστοτε επωνυμία ανταποκρίνεται στην αντίστοιχη πεπερασμένη ονοματολογία της επιμέρους υπηρεσιακής μονάδας όπως αυτή προβλέπεται από τον οργανισμό και το οργανόγραμμα του φορέα παραγωγής.

Ο αρχειονόμος οφείλει να ορίζει το επίπεδο της περιγραφόμενης ενότητας σε αρχείο¹⁰³ ή αρχειακή σειρά ή αρχειακή υποσειρά ή φάκελο-υπόθεση.

Η μικρότερη υπηρεσιακή μονάδα είναι το τμήμα ή το γραφείο και οι σε αυτό υπηρετούντες υπάλληλοι, ως υλικοί παραγωγοί εγγράφων και αρχείων, έχουν την ικανότητα να συντάσσουν και να διεκπεραιώνουν τις ανάλογες υποθέσεις-φακέλους (*dossier, file, fascicolo, case*). Οι υποθέσεις-φακέλοι τις οποίες το τμήμα διαχειρίζεται στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του συσσωρευόμενες αυθόρμητα δημιουργούν το αρχείο του τμήματος ή του γραφείου.

Τα παραγόμενα αρχεία κάθε υπηρεσιακής μονάδας διατηρούνται αυτοτελώς διότι αρχείο ορίζεται το ακέραιο οργανικό σύνολο εγγράφων πράξεων, εγγράφων, μαρτυριών και τεκμηρίων.

Τα αρχεία φέρουν ως τίτλο αρχείου την υπηρεσιακή ονοματολογία των νομικών προσώπων που είναι οι φορείς παραγωγής και ως τίτλο και ένδειξη των αρχειακών σειρών και αρχειακών υποσειρών του αρχείου την ονοματολογία των αρμοδιοτήτων όπως αυτές προβλέπονται από το οργανόγραμμα και τον εσωτερικό κανονισμό και ασκούνται από κάθε επιμέρους υπηρεσιακή μονάδα.

Η ονοματολογία των αρχειακών σειρών και αρχειακών υποσειρών ταυτοποιείται με τις αρμοδιότητες της υπηρεσιακής μονάδας της οποίας περιγράφεται και παρουσιάζεται το παραχθέν αρχείο.

¹⁰⁰ Ταυτοποιείται με τις αρμοδιότητες του φορέα παραγωγής.

¹⁰¹ Το πεδίο αυτό δεν είναι απαραίτητο.

¹⁰² Η συμπλήρωση και αυτού του πεδίου είναι επιθυμητή για τους ερευνητές, τόσο τους αρχειονόμους όσο και τους ιστορικούς.

¹⁰³ Στην αυστηρή αρχειονομική ορολογία δεν υπάρχει η έννοια υπο-αρχείο και γι' αυτό αποφεύγεται από τις κρατικές αρχειακές υπηρεσίες, κυρίως της Ευρώπης, με παράδοση στην επιστήμη των αρχείων.

Ο αρχειονόμος οφείλει να αποκαταστήσει και να απεικονίσει την υπάλληλη σχέση των ιεραρχικά υποκείμενων υπηρεσιακών μονάδων που είναι οι γενικές διευθύνσεις, οι οποίες όμως είναι και οι υπερκείμενες υπηρεσιακές μονάδες των διευθύνσεων που με τη σειρά τους είναι οι υπερκείμενες υπηρεσιακές μονάδες των τμημάτων.

Να σημειωθεί, επίσης, ότι όλες οι υπηρεσιακές μονάδες των οργανισμών φέρουν συγκεκριμένα διακριτά στοιχεία¹⁰⁴ τα οποία αναγράφονται στο Γραφείο Πρωτοκόλλου, στα εισερχόμενα και εξερχόμενα έγγραφα που αφορούν κάθε υπόθεση-φάκελο και προσδιορίζουν την υπηρεσιακή μονάδα στην οποία «χρεώνονται» για χειρισμό και διεκπεραίωση.

Τα διακριτά αυτά στοιχεία, όπως έχει ήδη αναφερθεί, αποτελούν την ταυτότητα των εγγράφων, οδηγούν και προσδιορίζουν το ίτεγ του εγγράφου εντός του φορέα παραγωγής, ακολουθούν το έγγραφο, από τη γένεσή του, σε όλες τις ηλικίες του και είναι πολύτιμα για τον αρχειονόμο τόσο κατά τις εργασίες της αποκατάστασης του αρχείου του οργανισμού ως φορέα παραγωγής όσο και κατά τη σύνταξη των εργαλείων πρόσβασης και την όποια μετέπειτα κωδικοποίησή τους με σκοπό την αναγνώρισή τους στο εργαλείο πρόσβασης.

Η όποια κωδικοποίηση πρέπει να σεβασθεί αυτά τα πρωτογενή διακριτά σημεία που αποκαθιστούν τον αρχειακό δεσμό που διατρέχει τα έγγραφα και κατ' επέκταση τα αρχεία κάθε υπηρεσιακής μονάδας ενός οργανισμού από τη γένεσή τους.

Ζώνη φυσικής-υλικής περιγραφής

Η ζώνη φυσικής-υλικής περιγραφής συνδέεται με τα στοιχεία των εξωγενών χαρακτήρων των εγγράφων που συγκροτούν το αρχείο.

Η ζώνη περιλαμβάνει τα πεδία:

- i. Υλικό υπόστρωμα εγγραφής: πεδίο στο οποίο αναγράφεται το υλικό υπόστρωμα στο οποίο έχει εγγραφεί το αρχείο¹⁰⁵
- ii. Μέγεθος: πεδίο στο οποίο καταχωρίζεται σε τρέχοντα μέτρα ή όγκο το μέγεθος του αρχείου

¹⁰⁴ Στον φορέα παραγωγής ο κωδικός αναγνώρισης της υπηρεσιακής μονάδας και κατ' ακολουθίαν του αρχείου αποτελείται από μεικτό αναγνωριστικό σημείο συγκείμενο από γράμματα (και πιθανόν αριθμούς), βλ. πιο πάνω, 159 κ.ε.

¹⁰⁵ Όπως π.χ. χαρτί, μαγνητικό, ψηφιακό, ηλεκτρονικό, μεικτό.

- iii. Σχήμα: πεδίο στο οποίο περιγράφεται το σχήμα των διβλίων-πρωτοκόλλων, καταστίχων, φακέλων που συγκροτούν αρχείο
- iv. Γραφή: πεδίο στο οποίο περιγράφεται η συνολική εικόνα της γραφής του αρχείου¹⁰⁶
- v. Γλώσσα: πεδίο στο οποίο αναγράφεται η γλώσσα στην οποία έχει γραφεί ή έχει παραληφθεί από τον φορέα παραγωγής το αρχείο¹⁰⁷
- vi. Κατάσταση διατήρησης: πεδίο στο οποίο περιγράφεται η συνολική εικόνα για την κατάσταση διατήρησης του αρχείου
- vii. Σημεία: πεδίο στο οποίο αναγράφονται τυχόν ιδιαίτερα σημεία της Γραμματείας.

Ζώνη περιγραφής περιεχομένου

Η ζώνη περιγραφής-παρουσίασης του περιεχομένου συνδέεται με τα στοιχεία των συντελεστών γένεσης του φορέα παραγωγής και με μερικά στοιχεία των ενδογενών χαρακτήρων.

Η ζώνη περιλαμβάνει τα πεδία:

- i. Δημιουργός-παραγωγός: πεδίο στο οποίο καταχωρίζεται η επωνυμία του φορέα παραγωγής του αρχείου
- ii. Ιστορικό περίγραμμα: πεδίο στο οποίο αναγράφονται τα στοιχεία τα οποία τοποθετούν το περιγραφόμενο αρχείο στον ιστορικό χώρο και στον ιστορικό χρόνο
- iii. Διοικητική ιστορία: πεδίο στο οποίο καταχωρίζονται τα στοιχεία τα οποία σχετίζονται με την ίδρυση και τους σκοπούς του φορέα παραγωγής, το ιστορικό των τυχόν τροποποιήσεων, συμπληρώσεων, αλλαγών του ιδρυτικού και οργανικού νόμου και οι προβλεπόμενες αρμοδιότητες
- iv. Περιεχόμενο: πεδίο στο οποίο αναγράφονται τα στοιχεία τα οποία έχουν σχέση με το περιεχόμενο του συνόλου του υλικού που παράγεται στον φορέα παραγωγής ανάλογα με τις αρμοδιότητές του και στοιχεία για την τυπολογία των παραγόμενων εγγράφων.

¹⁰⁶ Όπως π.χ. χειρόγραφο, δακτυλόγραφο, μεκτιή.

¹⁰⁷ Όπως π.χ. ελληνική, γερμανική (για τα αρχεία που παρήχθησαν κατά την περίοδο της βασιλείας του Όθωνα), οθωμανική (για τα αρχεία που παρήχθησαν από τους Οθωμανούς αξιωματούχους στον οθωμανοκρατούμενο ελλαδικό χώρο), ιταλική (για τα αρχεία που παρήχθησαν από τους Βενετούς αξιωματούχους ή τους νοταρίους στον βενετοκρατούμενο ελλαδικό χώρο) κ.ά.

Ζώνη πρόσβασης

Η ζώνη πρόσβασης περιέχει τα αναγκαία στοιχεία για την πληροφόρηση του ερευνητή σχετικά με τις δυνατότητες της πρόσβασης και έρευνας του περιγραφόμενου αρχείου.

Η ζώνη περιλαμβάνει τα πεδία:

- i. Εργαλεία πρόσβασης: πεδίο στο οποίο αναγράφεται η δυνατότητα χρήσης του όποιου ευρετηρίου πρόσβασης και έρευνας το οποίο έχει συντεθεί από τους αρχειονόμους που διαχειρίζονται το αρχείο¹⁰⁸
- ii. Προσδιορισμός εργαλείου πρόσβασης: πεδίο στο οποίο αναγράφεται ο πλήρης τίτλος του Ευρετηρίου, του Καταλόγου, του Οδηγού ή τα ακριβή στοιχεία της δελτιοθήκης ή της βάσης δεδομένων
- iii. Όροι πρόσβασης: πεδίο στο οποίο αναγράφεται η όποια δυνατότητα πρόσβασης στο υλικό ποικίλλει ανάλογα με το υλικό.¹⁰⁹

Ζώνη χρήσης και αναπαραγωγής

Η ζώνη χρήσης και αναπαραγωγής περιλαμβάνει τα στοιχεία με τα οποία ενημερώνονται τόσο οι διαχειριστές όσο και οι χρήστες του αρχείου σχετικά με τους όρους χρήσης του αρχείου και ιδιαίτερα με τους όρους αναπαραγωγής του αρχείου.¹¹⁰ Ποικίλλει ανάλογα με το υλικό.

Η ζώνη περιλαμβάνει τα πεδία:

¹⁰⁸ Όπως π.χ. ευρετήριο εκτυπωμένο, δακτυλόγραφο ή χειρόγραφο ή σε ηλεκτρονική μορφή, δελτία ή βάση δεδομένων κ.ά.

¹⁰⁹ Βλ. επίσης Χρ. Π. ΔΕΤΣΑΡΙΑΝΗΣ, Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων σύμφωνα με τις νεώτερες νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006.

¹¹⁰ Σύμφωνα με το άρθρο 42 του νόμου υπ' αρ. 1946, «Γενικά Αρχεία του Κράτους και άλλες διατάξεις» [Φ.Ε.Κ./τεύχος Α'/αρ. φύλλου 69/14.05.1994] που διέπει τη λειτουργία των Γενικών Αρχείων του Κράτους, τα δημόσια αρχεία είναι προσβάσιμα με την παρέλευση της τριακονταετίας από τον χρόνο γένεσης και παραγωγής τους και εφ' όσον έχουν δεχθεί τη δέουσα προετοιμασία από αρχειονόμο.

Στο σημείο αυτό πρέπει να διευκρινισθεί ότι ως χρόνος λαμβάνεται όχι ο χρόνος γένεσης ενός εκάστου εγγράφου, αλλά ο χρόνος περαίωσης της υπόθεσης-φακέλου που αποτελεί και την πιο σημαντική αρχειακή μονάδα. Χωρίς αμφισβόλια, η τριακονταετία μπορεί να αυξηθεί σε περίπτωση που η Αρχειακή Γηραιότητα, και μάλλον η Εφορεία των Γ.Α.Κ., διαπιστώσει ότι θίγεται η τιμή του πολίτη ή τα συμφέροντα του κράτους.

- i. Όροι χρήσης: πεδίο στο οποίο αναγράφεται η όποια δυνατότητα χρήσης του υλικού, στο σύνολό του ή σε συγκεκριμένα στοιχεία
- ii. Όροι αναπαραγωγής: πεδίο στο οποίο αναγράφεται η όποια δυνατότητα αναπαραγωγής του αρχείου για χρήση των ερευνητών (μικροταινία, μικροαφίσα, ψηφιακή αναπαραγωγή κ.ά.)

Ζώνη σημειώσεων αρχειονόμου

Η ζώνη περιλαμβάνει τα πεδία:

- i. Τρόπος πρόσκτησης: πεδίο στο οποίο δηλώνεται εάν το αρχείο εισήλθε στον φορέα διαχείρισης μέσω υπηρεσιακής εισαγωγής ή δωρεάς ή αγοράς
- ii. Πρωτότυπη ένδειξη: πεδίο στο οποίο καταχωρίζεται τυχόν πρωτότυπη ένδειξη, αποτέλεσμα προηγούμενης επεξεργασίας¹¹¹
- iii. Θέση στο αρχειοστάσιο: πεδίο στο οποίο καταχωρίζεται η θέση του αρχείου στα αρχειοστάσια, σύμφωνα με τον τοπογραφικό κατάλογο που τηρείται στον φορέα διαχείρισης (για εσωτερική χρήση).¹¹²

Ζώνη συμπληρωματικών στοιχείων

Η ζώνη συμπληρωματικών στοιχείων συμπληρώνεται από τον αρχειονόμο και περιέχει στοιχεία που βοηθούν τον ερευνητή, όπως βιβλιογραφικές ενδείξεις σχετικά με τον φορέα παραγωγής του αρχείου, μονογραφίες και μελέτες για τη συγγραφή των οποίων χρησιμοποιήθηκε το συγκεκριμένο αρχείο κ.ά. Είναι το σημείο όπου συναντώνται διαχειριστές και χρήστες.

Η ζώνη περιλαμβάνει τα πεδία:

- i. Συμπληρωματικές πηγές:

¹¹¹ Η πρωτότυπη ή προηγούμενη αρχειακή ένδειξη υποδηλώνεται με το σημείο [=] που τίθεται στη συνέχεια της νέας αρχειακής ένδειξης. Σε περίπτωση κατά την οποία είναι ανάγκη να παρεμβληθεί και να αριθμηθεί νέος φάκελος χωρίς να διαταραχθεί η αρίθμηση των φακέλων τίθεται ο αριθμός του ακριβώς προηγούμενου φακέλου με το στοιχείο bis και σε περίπτωση κατά την οποία, ακριβώς στη συνέχεια, παρεμβάλλεται δεύτερος φάκελος τίθεται ο ίδιος αριθμός με το στοιχείο ter, κ.λπ., βλ. σχετικά πιο πάνω, 239-240.

¹¹² Η ένδειξη της θέσης στο αρχειοστάσιο πρέπει να συμπίπτει με τα στοιχεία του τοπογραφικού καταλόγου ο οποίος προσαρτάζεται από τον αρχειονόμο για εσωτερική χρήση και δεν διατίθεται για χρήση των ερευνητών. Βλ. σχετικά πιο πάνω, 248.